

Ana Baba Olmanın Hukuki Sorumluluğu^(*)

Parental Tort Liability

Dr. Öğr. Üyesi Tuba KUTOĞLU^(**)

Öz:

Ana baba olma ya da kısa ve bütüncül adıyla "ebeveynlik", bilinçli ya da bilinçsiz bir karara dayalı olsun veya alınmış herhangi bir karara dayalı olmasın kişiye belki de hayatı boyunca sürebilecek çok farklı sorumluluklar yükler. İçinde yaşadığı toplum ebeveyne, bu sorumluluğun sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve inançsal yönünü hissettirmeden yüklerken hukuki sorumluluk çoğunlukla bilinmez ve öğretilmez. Oysa ki ebeveyn olmak kişiyi, yalnızca çocuklarına karşı değil, aynı zamanda çocuklarının işlem ve eylemlerinden üçüncü kişilere de karşı sorumlu kılmaktadır. Ana baba olmanın çocuklara ve üçüncü kişilere karşı doğan hukuki sorumluluğunu, niteliği, sınırları ve sonuçlarıyla çalışacağız.

Anahtar Kelimeler:

Ebeveyn, Küçük, Çocuk, Ev Başkanı, Haksız Fiil, Hukuki İşlem.

Abstract:

Becoming mother or father, or "parenthood" in short and in its holistic form, whether it is based on a conscious or unconscious decision or not based on any decision, imposes many different responsibilities on a person that may last a lifetime long. While the society they live in imposes the social, psychological, economic, cultural and religious aspects of this responsibility on the parent unbeknown to them, legal responsibility is often unknown and not taught. However, being a parent makes a person liable not only to their children but to third parties because of their children's actions and deeds. We will examine the legal responsibility of being a parent, including its nature, limits and consequences towards children and third parties.

Keywords:

Parent, Minor, Child, Head of Household, Tort, Legal Action.

^(*) Makale hakem denetiminden geçmiştir.

Makale Geliş Tarihi: 13.09.2024 - Makale Kabul Tarihi: 15.02.2025.

^(**) Kıbrıs İlim Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, Öğretim Üyesi, Girne - KKTC,

E-posta: tubakutoglu@csu.edu.tr,

Orcid No: <https://orcid.org/0009-0008-2838-5770>.

GİRİŞ

Ana baba olmak, çocuk ile soybağı kurmayı gerektiren hukuki bir statüdür. Bu bağ bazen biyolojik yoldan yasa gereği doğarken bazen de evlât edinmek suretiyle hâkim hükmüyle kurulur (TMK m.282). Biyolojik sebeple yasa gereği kurulan soybağı, çocuğun doğumuna sebebiyet verilmediğinin bir başka ifade ile gerçekte biyolojik bağın olmadığına dava yoluyla ispatlanmasıyla (TMK m.42, m.286 vd., m.294, m.297 vd.) ortadan kalkarken, evlat edinme sebebiyle hâkim hükmüyle kurulan soybağı, evlat edinmenin belli koşullarının oluşmadığının yine dava yoluyla ispatlanmasıyla (TMK m.317 vd.) ortadan kalkar. Soybağı, varlığı süresince ana baba ve çocuklara karşılıklı hukuki yükümlülükler doğurur. Yükleri ağır ve mutlak olan taraf çocuklarına kıyasen ana ve babadır. Üstelik ana baba sadece çocuklarının güvenli, sağlıklı ve eğitilmiş yetiştirilmesinden ve mallarının korunmasından çocuklarına karşı değil, çocuklarının işlem ve eylemlerinden üçüncü kişilere karşı da sorumludurlar. Ana ve baba olma kararı çoğunlukla sosyal, psikolojik ve ekonomik sonuçları göze alınarak verilmekte iken hukuki sonuçları ise göz ardı edilmektedir¹.

I. ANA BABA (EBEVEYN) OLMAK

A. Genel Olarak

Decartes “Ebeveyn olmadan önce hepimiz çocuktuk.” der. Arapça bir kelime olan “ebeveyn”, “ana baba” demektir. Medeni Kanun’da ebeveyn kelimesi kullanılmamış, yerine “ana” ve “baba” kelimeleri tercih edilmiştir. Kanunda eşler arasındaki hak ve yükümlülükler düzenlendikten sonra, aileye çocuğun katılması halinde “ana ve baba olma” başka bir ifade ile çocukla soybağı kurma ve bu bağın kurulmasına bağlı hukuki sonuçlar düzenlenmiştir. Soybağı çocuk ile her bir ebeveyn arasındaki bire bir ilişki olup, çocuğun ebeveynleri ile soybağı kurması, ebeveynlerinin birbirlerinin eşi olmasına bağlanmamıştır.

¹ Sağlıklı ebeveynlerin sağlıklı çocuklar yetiştirdiğine ve sağlıklı çocukların ise sağlıklı bir toplumun temel yapısını oluşturduğuna dair bkz. Şeyma Pınar/Aysel Kökcü Doğan, “Yeni Çocuk Sahibi Olmuş Ebeveynlerin Anne Baba Rolüne Hazır Olma Durumu ile Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması”, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, Yıl 2020 Cilt: 29 Sayı: 4, s. 257. Ülkemizde gençlerin, eş adaylarının ve anne-babaların gereksinimleri doğrultusunda açılan eğitim programlarının tüm ülke geneline yaygınlaştırılarak etkin bir şekilde yürütülmesi gerektiğine dair bkz. Behice Ekşi “Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri”, Aile ve Toplum Yılı: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart 2005, ISSN: 1303-0256. Çocuk sahibi olmanın erkekler için mutlulukla pozitif ilişki içinde olmasına rağmen, erkeklere kıyasla kadınlar için çocuk sahibi olmanın mutlulukla negatif ilişkili olduğuna dair bkz. Zeynep B. Uğur, “Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor Mu? Türkiye’den Bulgular”, Nüfusbilim Dergisi 2018 40: 83-105, s. 96 Gönüllü çocuksuzluk kararının sosyal statüyle beraber arttığına dair bkz. Ezgi Sakman, “Gönüllü Çocuksuzluk: Çocuk Sahibi Olmama Kararının Altında Yatan Faktörler ve Karşılaşılan Tepkiler Hakkında Bir Derleme” Psikoloji Çalışmaları, 2021, 41.1, s. 100.

Çocuğun doğumuna sebebiyet veren kadın ve erkek, yasa gereği çocuk ile soybağı kurma hakkına sahip kişiler olarak kabul edilmiştir². Kanun koyucu, çocuğu doğuran kadının ana olduğunun aksinin kanıtlanamayacağını (kesin karine) kabul etmiş iken, baba olmanın yasal yollarını aksi kanıtlanabilir (adi karine olarak) görmüştür. Bu durumda, evlilik birliği içinde doğan çocuğun babasının, ananın eşi olduğu yönündeki karine (TMK m.285), soybağının reddi davası ile (TMK m.286 vd.), tanıma halinde (TMK m.295 vd.) tanımının iptali davası ile (TMK m.297 vd.), babalık hükmü (TMK m.301vd.) ise yargılamanın iadesi yolu ile (HMK m.374 vd.) kaldırılabilir.

Çocuğun dünyaya gelmesine sebep olmayan kişiler ise, sadece hâkim hükmü ile çocuğu “evlat edinerek” ana baba statüsünü kazanabilirler. Evlât edinme, koşul ve sonuçlarıyla Medeni Kanun’da düzenlenmiştir. Kural olarak ana ve babaya ait olan hak ve yükümlülüklerin evlât edinene geçtiği kabul edilmiş ancak (TMK m.314/1) evlâtlık ve evlât edinen arasındaki mirasçılık hakları ile evlâtlığın adı ve soyadında yapılabilecek değişiklikler özel olarak düzenlenmiştir (TMK m.314/2,3, m.500). Evlatlıktan doğan soybağı da yasal koşullarda (TMK m.317-319) mahkeme kararı ile kaldırılabilir.

Hukukumuzda soybağını kuran bu iki yol dışında, hiç kimse çocuk ile “ana baba sıfatı ile” soybağı kurmaya hak sahibi görülmemiş ve velayet hakkı da ana baba statüsünü kazananlardan başka hiç kimseye tanınmamıştır³. Bu sebeple çocuğun velisi sadece ana ve babasıdır. Örneğin, çocuk, biyolojik veya onu evlât edinen ana ve babasından biri ile evli olan üvey ana veya babasıyla kayın hısmı (TMK m.18) olsa da üvey ana veya üvey baba onu evlât edinmedikleri sürece (TMK m.306/3) onlarla soybağı kuramayacaktır.

B. Biyolojik Ebeveynlik

Çocuğun dünyaya gelmesine sebep olan her kadın ve erkek yasa gereği onun ebeveynidir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ana (anne); “*yavruyu doğurmuş olan kadın*”, baba ise; “*bir çocuğa göre onun dünyaya gelmesine etken olan erkek*” olarak tanımlanmıştır⁴. Başka bir ifade ile; ana olmak için çocuğu doğurmuş olmak, baba olmak içinse o çocuğun dünyaya gelmesine sebep olmak aranmaktadır. Do-

² Geniş ve dar anlamda soybağı ayrımı ve dar anlamda soybağının türleri için bkz. Evren Kılıçoğlu, “Gizli Babalık Testlerinin Soybağının Reddi Davasına Etkileri ve Bu Bağlamda Alman Hukukunda “Hukuki Babanın Biyolojik Babalığının Açıklığa Kavuşturulması Talebi”nin Tanınması” MÜHF - HAD, C. 16, S. 3-4, s. 280.

³ Velayet hakkının münhasıran anne ve babaya tanınan bir hak olup, evlat edinme hali hariç, anne ve baba dışında hiç kimseye tevdi olunamayacağından, mahkemece velayetin küçüklerin dedesi olan davacıya verilmesi şeklinde hüküm kurulmasının usul ve yasaya aykırı olduğuna dair bkz. T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2008/3782, K. 2008/8892, T. 18.6.2008 Kazancı veri tabanı.

⁴ <https://sozluk.gov.tr/>.

ğün, çoğunlukla başta sağlık personeli olmak üzere başkalarının yardımıyla ve dolayısıyla tanıklığında gerçekleşir. Oysa ki babanın “etkenliği” çocuğun ana rahmine düştüğü an itibarıyla olduğundan, laboratuvar ortamındaki suni döllenme hali bir tarafa bırakılacak olursa, cinsel ilişkinin başkalarının tanıklığında gerçekleşmesi genel ahlaka aykırı olduğu gibi Anayasal “*özel hayatın gizliliği*” ilkesi gereğince de beklenemez⁵. Öte yandan çocuğun anasının, cinsel ilişkiye kaç kişi ile ne zaman girmiş olduğu ve çocuğun hangi cinsel ilişki neticesinde ana rahmine düştüğü konusundaki belirsizlik, kanun koyucuyu ister istemez “babalık” hali için birtakım ilkeler belirlemeye itmiştir.

Çocuğun ana ve/veya babası ile soybağı kurulabilmesi için “*sağ olarak tamamıyla*” doğmuş olması gerekir (TMK m.28). Çocuğun tamamıyla doğmuş olmasından kasıt, çocuğun ana rahminden doğal veya sezaryen yoldan tamamen kurtularak doğumun son bulmasıdır⁶. Yoksa “tamamıyla doğum” ibaresi, dünyaya gelen çocuğun uzuv veya organ eksikliği taşımaması anlamına gelmez. Çocuğun doğumun tamamlandığı an itibarıyla sağ olması, hak ehliyetini kazanması için yeterlidir. Çocuğun doğumdan bir an sonra dahi hayatını kaybetmiş olması, kazanmış olduğu hak ehliyetine bağlı hukuki sonuçları ölüm anından geriye dönük olarak ortadan kaldırmaz.

1. Ana ile Kurulan Soybağı

Medeni Kanun’da “*Çocuk ile ana arasında soybağı doğumla kurulur.*” denilmekle doğuran kadının analığı aksi kanıtlanamayan (kesin) bir karine olarak kabul edilmiştir (TMK m.282). Çocuğun doğduğu an itibarıyla hayati fonksiyonları göstermiş olması başka bir ifade ile doğumun çocuk sağ iken tamamlanmış olması, çocuğun hak ehliyetine sahip olması için yeterli görülürken, ananın doğum anında hayatta olması aranmaz. Diğer bir deyiş ile çocuk ana rahminden tamamıyla kurtulduğu anda sağ ise, hak süjesi olarak anası ile soybağını kurabilecek, ananın doğum öncesi veya esnasında hayatını kaybetmesi bu bağın kurulmasına engel olmayacaktır. Kanun koyucu aynı şekilde ana ile soybağının kurulmasını ananın evli olmasına da bağlamamıştır.

Türk Hukukunda taşıyıcı annelik uygulamalara ilişkin düzenlemelerin olmaması her ne kadar ülke sınırları içinde bu işlemin yapılmasını engelliyorsa da⁷

⁵ “Herkes özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.” **Anayasa madde 20**. Özel hayatın gizliliği kavramı için bkz. Yeşim Çelik, “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı”, TAAD, Yıl: 8, Sayı: 32 (Ekim 2017), s. 392.

⁶ Bkz. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/ Saibe Oktay Özdemir, “Kişiler Hukuku”, Filiz Kitapevi, 2024, s. 11.

⁷ Taşyıcı annelik hususunda Avrupa ülkelerinde dahi bir uzlaşma sağlanamadığına dair bkz. Cemile Turgut/Göksu Işık, “Türk Medeni Kanunu ve İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Kapsamında Taşyıcı Annelik” Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt 4, S 7, Haziran 2018, s. 225.

ülke dışında Türk vatandaşı bir kadının yumurtasının bir başka kadının rahmine transfer edilmesine veya bir başka kadının yumurtasının Türk vatandaşı bir kadının rahmine transfer edilmesine, hatta kadınların her ikisinin de Türk vatandaşı olmasına fiili bir engel de yoktur⁸. Türk Hukuku açısından her iki durumda da kadınların vatandaşlık durumları ne olursa olsun, yumurta donörü olan kadın değil doğumu gerçekleştiren kadın ana kabul edilecektir⁹. Bu durumda yumurtasını veren kadının genetik çocuğu ile soybağı kurabilmesi sadece çocuğu evlât edinmesi yoluyla olabilecektir ki bu yolla kurulan soybağının özellikle miras hukuku açısından sonuçları doğumla kurulan soybağından farklıdır. Genetik baba ise çocuğu tanıyabilir (TMK m.295) ancak bunun için taşıyıcı annenin evli olmaması gerekir. Zira taşıyıcı annenin kocası için doğacak babalık karinesi kaldırılmadan (TMK m.295/3) genetik baba ile de soybağı kurulamayacaktır¹⁰.

Ananın kimliği konusunda ortaya çıkabilecek hukuki problemlerden bir diğeri de gerçekte doğum yapmadığı halde, şahsen veya onun adına üçüncü şahıslarca yapılan¹¹ bildirim neticesinde çocuğun nüfus sicilinde onun anası olarak görülen kadının durumudur. “Çocuğun soybağını değiştirme suçu” (TCK m.231/1) yaratan bu durumda ana¹² veya çocuk “nüfus kayıtlarına ilişkin düzeltme davaları” (NHK m.36) açabilir¹³. Dava, bir soybağı davası olduğu halde Aile Mahkemesi’nde değil yetkili Asliye Hukuk Mahkemesi’nde açılacaktır (NHK m.36/f.1.b.a)¹⁴. Bununla beraber, nüfus sicilinde ana olarak görünen kişi evli olup babalık karinesi neticesinde ananın kocası lehine babalık karinesi (TMK m.285/1) doğmuşsa da biyolojik ananın tespiti ile beraber bu karinenin kendili-

⁸ Türk hukuku açısından üremeye yardımcı tedavi yöntemlerinde sadece eşlere ait üreme hücrelerinin kullanılacağına donör kullanılmamasının yasak olduğuna dair bkz. **Üremeye Yardımcı Tedavi Uygulamaları ve Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Hakkında Yönetmelik madde 18**.

⁹ Yabancı uyruklu taşıyıcı anne kullanılması veya Türk vatandaşı kadının taşıyıcı anne olması halinde bkz. **Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, madde 16**.

¹⁰ Bkz. Cahit Ağaoğlu “Karşılaştırmalı Hukukta Sınıraşan Taşiyıcı Annelik ile Taşiyıcı Anneden Doğan Çocukların Yasal Anne-Babalığının Kazanılma Sorunu” Public and Private International Law Bulletin, 2020, 40.1: 437-480.

¹¹ Doğumu bildirim yükümlülüğü olanlar için bkz. **Nüfus Hizmetleri Kanunu, Kanun Numarası: 5490, madde 15**.

¹² Nüfus kaydının düzeltilmesi davaları uygulamada çocuk ve nüfus kaydında ana veya baba olarak görünen kişi ve bunların mirasçıları tarafından açılabilirse da ana olduğunu iddia eden kadın tarafından açılmasına bir engel olmadığı kanaatindeyiz. Zira Anayasamızın 20’nci maddesi gereği “Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.” ve Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliğinin 56’ncı maddesi gereğince dava başkaları tarafından açılrsa dahi ana olduğunu iddia eden kişinin nüfus kütükleri de düzeltmeye konudur.

¹³ Bkz. Mustafa Dural/Tufan Ögüz/Mustafa Alper Gümüş, Türk Özel Hukuku Cilt III, Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, 2024, s. 288.

¹⁴ Bkz. T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2013/18-464, K. 2013/1698, T. 25.12.2013. Kazancı veri tabanı.

ğinden kalktığı, çocuğun doğduğu anda gerçekte ana olan kişinin eşi veya evliliğin sona ermesinin üzerinden üç yüz geçmeyen eski eşi lehine babalık karinesinin de dava baba yönünden açılmamış olsa dahi kendiliğinden doğduğu kanaatindeyiz¹⁵.

2. Baba ile Kurulan Soybağı

Kanun koyucu, ana ile kurulan soybağını sadece “doğurma” ölçütüne bağlarken, baba ile soybağı kurabilme yollarını çeşitlendirmiştir (TMK m.282). Bu yolların belirlenmesinde ananın, baba kabul edilecek kişi ile evli olup olmadığı önem taşır. Kanun koyucu ana ile evli olan kişi lehine babalık karinesi kurarken (TMK m.285) ananın bekar olması ihtimalinde baba olduğunu iddia eden kişiye rızasına dayanarak tanıma ile (TMK m.295 vd.), rıza göstermeyen kişiye ise mahkeme hükmüyle babalık statüsü tanımıştır (TMK m.301 vd.).

• Ana ile Evli Olma

Medeni Kanun'da “*evlenmeden başlayarak en az yüzseksen gün geçtikten sonra ve evliliğin sona ermesinden başlayarak en fazla üçyüz gün içinde doğan çocuk evlilik içinde ana rahmine düşmüş*” (TMK m.285/1) sayılmış ve “*evlilik devam ederken veya evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün içinde doğan çocuğun babası koca*” kabul edilmiştir (TMK m.285/1)¹⁶. Yapay döllenme halinde üçüncü şahsın spermi kullanılsa dahi çocuğun babası yine kocadır, ancak koca soybağını reddedebilir¹⁷. Evlilik birliği içinde doğan çocukların ne zaman ana rahmine düşüklerinin tartışılmasında kamusal bir yarar olmadığı için, ananın evlenmesinden bir an sonra bile dünyaya gelen çocuğun babası ananın kocası kabul edilmiştir. Bununla birlikte evliliğin üzerinden henüz yüz seksen gün geçmeden dünyaya gelen çocuk ve baba arasındaki soybağının reddi için açılacak davada (TMK m.286 vd.) bu süre dikkate alınacaktır. Evliliğin sona ermesinden sonra geçen üç yüz günlük sürenin hesabında ise evliliğin nasıl sona erdiği hususunda bir ayrıma gidilmemiştir. Öte yandan evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün “... sonra doğan çocuğun kocaya bağlanması, ananın evlilik sırasında gebe kaldığının ispatıyla mümkündür” (TMK m.285/2). Koca hakkında gaiplik kararı verilmişse “*üçyüz günlük süre, ölüm tehlikesi veya son haber tarihinden*” itibaren hesaplanacaktır (TMK m.285/3). Kuşkusuz koca hakkında gaiplik kararı verilmediğinde “kocanın babalığı yönündeki karine” devam edecektir. Babalık karinesinin kalkması için kocanın gaipliğine karar verilmesi yeterli olup evliliğin

¹⁵ Aksi yönde görüşler için bkz. Bkz. Seda Öktem Çevik, “Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cevdet Yavuz’a Armağan, s. 2117, 2118.

¹⁶ İsviçre ve Alman Hukuklarında üç yüz günlük babalık karinesinin sadece babanın ölümü halinde doğacağına dair bkz. Özlem Sarı Fidan, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, Adalet Dergisi, 023/1 70. sayı ss. 121-143, s. 129, 131.

¹⁷ Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, Turhan Kitapevi, 2004, s. 525.

feshinin aranmaması gerekir¹⁸. Üç yüz günlük süre içinde birden fazla doğum gerçekleşirse karineden sadece ilk dünyaya gelen çocuğunun yararlanabileceği kabul görmektedir¹⁹. Bu süre içerisinde dünyaya gelen ilk çocuğun ölü doğması halinde de onun hak ehliyeti kazanmamasının hukuki bir değeri olmaksızın sonradan dünyaya sağ gelen çocukların da bu bağı kuramayacağı kanaatindeyiz.

Evliliğin sona ermesinden itibaren “kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri hâllerinde mahkeme bu süreyi” kaldırmadığı veya kadın bu süre içinde “doğurmadığı” taktirde evliliği sona ermiş bir kadının “evliliğin sona ermesinden başlayarak üçyüz gün geçmedikçe” evlenmesi yasaktır (TMK m.132). Ancak kanun koyucu bu koşullar altında yapılan evliliği batıl görmemiştir (TMK m.154).

Bu durumda üç yüz içinde evlenip aynı süre içinde doğum yapan kadının çocuğunun babasının, ilk evliliğin sona ermesinin üzerinden üç yüz gün geçmediğinden önceki evlilikteki eski kocası mı, yoksa çocuğun dünyaya geldiği esnada ana ile evli olan sonraki evlilikteki kocası mı olduğu yönünde karineler çatışmıştır. Kanun koyucu bu durumda sonraki evlilikteki kocayı baba olarak kabul etmiş (TMK m.290), buna rağmen bu durumun aksinin kanıtlanabileceğine izin vermiştir. maddenin uygulanması açısından özel bir dava türü belirlenmemiştir. Baba olduğunu iddia eden kişiye ağır şartlar altında tanınmış olan dava hakkı (TMK md.291) babaya getirilen koşullar yönünden Anayasa Mahkemesince iptal edilmiştir²⁰. Ancak hüküm TMK madde 291’e 7531 sayılı Kanununun 11’inci maddesi ile getirilen düzenleme ile yeniden aynı koşulların aranması suretiyle yürürlüğe girmiştir²¹.

Ana ile evliliğin babalık karinesi oluşturduğu bir diğer hal de eşlerin, evlilik öncesi doğmuş olan ortak çocuklarını “evlenme sırasında veya evlenmeden sonra, yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki” nüfus memurluğuna bildirmeleridir (TMK m.293). Bu durumda baba ile soybağı yasanın ön gönmüş olduğu karine ile değil, eşlerin beyanı üzerine kurulmuş olacaktır. Nasıl ki babalık karinesi soybağının reddi davası ile ortadan kaldırılabiliyorsa evlilik öncesi doğan ortak çocuklar için yapılan bu beyanın hukuki sonuçları da “tanımanın iptaline ilişkin hükümlere kıyas” yapılarak dava yoluyla ortadan kaldırılacaktır (TMK m.294).

¹⁸ Bkz. Hüseyin Hatemi, “Aile Hukuku”, Oniki Levha 2023, s. 147. Hatice Kübra Ercoşkun Şenol, “Aile Hukuku”, Editörler: Şebnem Akipek Öcal/Hayrunnisa Özdemir, Seçkin 2024, s. 337.

¹⁹ Bkz. Mustafa Dural/Tufan Öğüz/Mustafa Alper Gümüş, s. 292.

²⁰ Anayasa Mahkemesinin 23/1/2024 Tarihli ve E: 2023/135, K: 2024/18 Sayılı Kararı.

²¹ 14.11.2024 tarihli Resmî Gazete.

• Tanıma

Çocuğun başka bir erkekle soybağının bulunmaması ya da böyle bir soybağ varsa bunun kaldırılmasından sonra, baba olduğunu iddia eden kişi, küçükse velisinin, kısıtlı ise vasisinin izni ile çocuğun babası olduğunu, biri bir diğerine bildirmek üzere kendisinin veya çocuğun nüfus müdürlüğüne yazılı olarak beyan edebilecektir (TMK m.295). Beyanın nüfus müdürlüğü yerine noterlik veya sulh hakimliğine yapılması halinde bu merciler de “*tanımayı babanın ve çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluklarına bildirir*” (TMK m.296/1).

Tanıma vasiyetname ile de yapılabilecek olup bu durumda vasiyetnameyi açan hâkim tanımayı nüfus müdürlüğüne bildirecektir (TMK m.296/1). Tanıma beyanı sonrası nüfus siciline tescil için her ne kadar tanınan çocuğun ve anasının veya vesayet altında ise vesayet makamının izni aranmamakta ise de çocuğun kayıtlı bulunduğu nüfus memurluğu tanımayı çocuğa, anasına, çocuk vesayet altında ise vesayet makamına bildirecektir (TMK m.296/2). “*Ana, çocuk ve çocuğun ölümü hâlinde altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer tanınmanın iptalini dava edebilirler. Dava tanıyana, tanıyan ölmüşse mirasçılara karşı açılır*” (TMK m.298). Tanıyan da “*yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanınmanın iptalini dava edebilir*” (TMK m.297)²².

• Babalık Hükümü

Ana ve çocuk, çocuğun anası ile evli olmayan ve çocuğu tanımayan kişiye karşı açacakları dava ile “*çocuk ile baba arasındaki soybağının mahkemece belirlenmesi*ni” (TMK m.301) isteyebilirler. Davacılar, davalının “*çocuğun doğumundan önceki üç yüzüncü gün ile yüz sekseninci gün arasında ana ile cinsel ilişkide bulunmuş*” olduğunu veya “*bu sürenin dışında olsa bile... ana ile cinsel ilişkide fiili gebe kalma döneminde bulunduğu*”nu kanıtlayarak babalık karinesinden yararlanabilir. Kanun koyucu burada bir “*evlilik dışı babalık karinesi*” kabul etmiştir. Baba olduğu iddia edilen davalı ise “*çocuğun babası olmasının olanaksızlığını veya bir üçüncü kişinin baba olma olasılığının kendisinininkinden daha fazla olduğunu*” ispatlayarak karineyi çürütebilecektir²³. Çocuğun veya çocuğu temsilen kayyum tarafından açılacak dava için hak düşürücü süre yoktur (TMK m.303)²⁴. Ana da doğum ve

²² Tanınmanın vasiyetname yolu ile gerçekleştirilmesi halinde vasiyetnamenin iptali davasının açılması gerektiğine dair bkz. İbrahim Özbay/Şerife Aksan Nar, “Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanınmanın İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul”, EÜHFD, C. XIV, S. 3-4 (2010), s. 196.

²³ Bugün için babalığın belirlenmesine yönelik tıbbi delillerin varlığının yanında cinsel ilişkinin varlığına yönelik delillerin önemi büyük ölçüde azaldığına dair bkz. Ekin Şentürk, “Türk Hukukunda Babalık Davası ve Babalık Hükümünün Sonuçları”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 27 Sayı: 2 Aralık 2023, s. 378.

²⁴ Anayasa Mahkemesi 27/10/2011 tarihli ve E.: 2010/71, K.: 2011/143 sayılı Kararı ile “*Türk Medenî Kanunu'nun 303. maddesinin ikinci fıkrasının “... hiç kayyım atanmamışsa çocuğun erğün olduğu tarihte işlemeye başlar.*” bölümünü iptal etmiştir. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/02/20120207-16.htm>.

gebelik masrafları ile doğumdan kaynaklanan geçim masraflarını çocuk ölü doğsa dahi çocuğun doğumundan önce veya doğumundan başlayarak en geç bir yıl içinde dava yoluyla talep edebilir (TMK m.303,304).

C. Evlât Edinmeyle Yoluyla Kurulan Ebeveynlik

Çocuğun dünyaya gelmesine sebep olmayan kişiler ebeveyn sıfatıyla, sadece evlât edinme yoluyla çocukla soybağı kurabilirler. Hukukumuzda evlât edinme hâkim hükmüyle kurulur²⁵. Medeni Kanun'da küçüklerin ve erginlerin evlât edinilmesi ayrı esaslara tabi kılınmıştır. Kısıtlılar erginlerle aynı koşullarda evlât edinilebilirler. Evlât edinilen başka bir ifade ile evlâtlık, küçük olsun olmasın onu evlât edinen kişi veya kişilerin “çocuğu” statüsünü kazanır. Aynı şekilde evlat edenler de mahkeme kararıyla ana baba olurlar. Evlât edinmeyle beraber biyolojik ana ve babanın yükümlülükleri evlât edinene geçer (TMK m.314/1).

Sadece evli olan kişiler birlikte evlât edinebilirler. Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya otuz yaşını doldurmuş bulunmaları gerekir. “Eşlerden biri, en az iki yıldan beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını doldurmuş bulunması koşuluyla diğerinin çocuğunu evlât edinebilir (TMK m.306)”²⁶. Bununla beraber evli olmayan kişiler ve istisnai hallerde evli kişiler tek başına da evlât edinebilirler. “Evli olmayan kişi otuz yaşını doldurmuş ise tek başına evlât edinebilir. Otuz yaşını doldurmuş olan eş, diğer eşin ayırt etme gücünden sürekli olarak yoksunluğu veya iki yılı aşkın süreden beri nerede olduğunun bilinmemesi ya da mahkeme kararıyla iki yılı aşkın süreden beri eşinden ayrı yaşamakta olması yüzünden birlikte evlât edinmesinin mümkün olmadığını ispat etmesi hâlinde, tek başına evlât edinebilir” (TMK m.307). Bu sebeple ana ve baba ile soybağı bir diğerinin varlığı aranmaksızın evlat edinme yoluyla da kurulabilir.

Küçüğün evlât edinilmesi için ayrıca; “evlât edinen tarafından bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması” (TMK m.305/1)²⁷, “evlât edinmenin her hâlde küçüğün yararına bulunması”²⁸(TMK m.305/2), “evlât edinenin diğer çocuklarının

²⁵ Evlat edinme kurumunun akdi olmaktan çıkarılmasının yerindeliğine dair bkz. Oğuz Sadık Aydos, “Yeni Medeni Kanun’a Göre Evlat Edinme.” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 4.2 (2000). Yabancı hukukun veya yabancı ülkelerde gerçekleşen Türkiye’de tanınacak evlât edinme kararlarının Türk kamu düzenine aykırı olup olmadığı hususunda bkz. Zeynep Derya Tarman/Işık Önay, “Milletlerarası Evlât Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli”, AUHFD, 60 (2) 2011: 331-365, s. 334.

²⁶ 17 yaşında evlenip 5 yıl sonra 22 yaşında olan bir çiftin bu koşulu sağlamanın evlat edinilen çocuk için yarattığı riskin eleştirisi için bkz. Hüseyin Hatemi, “Aile Hukuku”, s. 181.

²⁷ Hısmın evlat edinilmesindeki özel durumlar ve özellikle büyük ana ve babanın torunlarını evlat edinmesindeki sakıncalar ve bu husustaki bazı ülke yasaları için bkz. Murat Aydoğdu, Evlat Edinme, Adalet, 2010, s. 456, dipnot. 291.

²⁸ Çocuk yararı kavramının aynen haklı neden kavramı gibi çevresi esnek, yargıcın takdirine bağlı, bir hak olmadığı halde çocuk haklarının yaşama geçirilmesinde bir kılavuz olduğuna dair bkz.

yararlarının hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi” (TMK m.305/2), “evlât edinilenin, evlât edinenden en az on sekiz yaş küçük olması” (TMK m.308/1), “ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızası” (TMK m.308/2), “vesayet altındaki küçük için vesayet dairelerinin izni” (TMK m.308/3) ve “küçüğün ana ve babasının rızasını” (TMK m.309/1) aranır.

Kısıtlı olsun olmasın erginlerin evlât edinilebilmesi için ise; “evlat edinenin altsoyunun açık muvafakati” (TMK m.313/1), “evli bir kişi evlât edinilecek ise onun eşinin rızası” (TMK m.313/2), “evlât edinilecek olanın bedensel veya zihinsel engeli sebebiyle sürekli olarak yardıma muhtaç ve evlât edinen tarafından en az beş yıldan beri bakılıp gözetilmekte veya evlât edinen tarafından, küçükken en az beş yıl süreyle bakılıp gözetilmiş ve eğitilmiş ya da diğer haklı sebepler mevcutsa evlât edinilenin, en az beş yıldan beri evlât edinen ile aile hâlinde birlikte yaşamakta olması” (TMK m.313/1) ve “kıyas yoluyla küçüklerin evlât edinilmemesine ilişkin koşullar” (TMK m.313/3) aranır.

II. ÇOCUK OLMAK

A. Genel Olarak

Çocukluk dünyaya gelmemizden sonra geçirdiğimiz gelişim evresidir. “Çocukluğun tarihi serüvenine baktığımızda, çocukluk anlayışının olmadığı Antik Çağ ve Orta Çağ’dan, çocukluğun keşfedilmesi ile oluşan modern çocukluk anlayışına doğru ilerleyen ve sonrasında günümüzde elektronik medyanın gelişmesi ile yok olan çocukluğa doğru evrilen ve her dönem anlamı değişen bir sürecin işlediğini görmekteyiz. Çocuk ilk çağlarda edilgen bir varlıkken, 17. yüzyılda etken bir varlığa dönüşmüş olsa da ve 21. yüzyılda teknolojinin çocukluğu esir almasıyla birlikte yeniden edilgen bir sürece girildiğini görmekteyiz. Elektronik medyanın yaygın kullanımıyla birlikte yetişkinlik ve çocukluk sınırlarının ortadan kalktığı günümüzde, artık yetişkinliğin de yeniden tanımlanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Aydınlanma çağından sonra çocuğun birey olma serüveninin büttüncül bir yaklaşımla ele alınması ve bu anlamda da tarihin tanıklığına başvurulmasının önemi tartışılmaz derecede mühimdir.”²⁹

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nun 20 Kasım 1989 tarih ve 44/25 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi bazı maddelere çekince ko-

Rona Serozan, “Çocuk Hukuku”, Vedat Kitapçılık, 2005, s. 65-66.

²⁹ Bkz. Elif Gökçearslan Çifci, “İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre I” Çocukluk Tarihi, Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, s. 3, <https://adm.ataaof.edu.tr/pdf.aspx?du=ktWL8LBTtHH795WIYUEA==>.

arak 14 Eylül 1990 tarihinde imzalamıştır. “Birleşmiş Milletlerin Çocuk Haklarına Dair Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne göre “Ulusal yasalarca daha genç bir yaşta reşit sayılma hariç, 18 yaşın altındaki her insan çocuk sayılır. Çocukların bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımdan özgürlük ve haysiyet içinde, sağlıklı ve normal biçimde yetişebilmesi için ona hukuk kuralları ile tanınan yetkiler ve menfaatleri” temel hakları olarak tanımlanmaktadır. Birleşmiş Milletler çocuk hakları bildirisinde çocukların sahip oldukları haklar belirtilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesinde gözetilen amaç, çocukların ihmal, istismar ve kötü muameleye karşı korunmaları için evrensel standartların yerleştirilmesidir. Sözleşme, çocukların açlık ve yoksulluktan, ihmalden ve sömürüden ve diğer kötü davranışlardan uzakta potansiyellerini tam anlamıyla gerçekleştirebilecek şekilde yetiştirilmelerini öngörmektedir. Çağdaş toplumlar da çocuk paradigması üç temel ilkeyi benimser: Birincisi; her doğan çocuğun hayata iyi bir başlangıç yapması. İkincisi; nitelikli eğitim alması. Üçüncüsü ise, her çocuğun yeteneği doğrultusunda potansiyellerinin geliştirilmesi, sosyalleştirilmesidir. (Gençdoğan ve Bay, 2007, 279)”³⁰.

Medeni Kanunumuzda on sekiz yaş altı her kişi “küçük” olarak kabul edilmiş; “çocuk” kelimesi ise bazı maddelerde “küçük” yerine (TMK m.28,41) ancak çoğunlukla ana babaya göre “evlât” olma anlamıyla (TMK m.157,166,197,237 vb.) kullanılmıştır. Medeni Kanun’da kimi yerde “ergin çocuk” ifadesine de yer verilmiştir (TMK m.197,291,335,338,419,641). Türk Dil Kurumu sözlüğünde de çocuk ilk anlamıyla “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet” olarak tanımlanırken ikinci anlamıyla “Soy bakımından oğul veya kız; yavru, bala, döl, evlat, zürriyet” olarak tanımlanmıştır³¹.

Kişi ergin olsun olmasın ana baba ile soybağı kurduğunda onların “çocuğu” dur. Bazen ergin kişiler de nüfus tashihi davası, babalık davası, tanıma gibi yollarla biyolojik ana babaları ile doğumdan sonra soybağı kurabilirler. Erginlerin evlat edinilmesinin küçüklerin evlat edinilmesinden farklı koşullara bağlandığından yukarıda bahsetmiştik. Ergin evlatlık da küçük evlatlık gibi evlat edinenin “çocuğu” olmaya hak kazanır.

III. EBEVEYNİN HUKUKİ SORUMLULUĞU

A. Ebeveynin Çocuklarına Karşı Sorumluluğu

Ebeveyn olmanın, kişiye dünyaya getireceği veya evlat edineceği çocukların aidiyet ve özgürlük ihtiyaçlarını bir arada karşılayarak, onlara hayatta kalabilme ve sosyal

³⁰ Bkz. Sevinç Güçlü, “Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi” Sosyoloji Dergisi Yıl 2016 ISSN: 1300-5642, Armağan Sayısı: 1-22, s. 10.

³¹ <https://sozluk.gov.tr>.

hayata uyum sağlama becerisi kazandırma sorumluluğunun taşınması olduğunu kanaatindeyiz. Kuşkusuz kendinden üreyen de olsa bir insanın bir başka insanın sorumluluğunu alması hiç de kolay değildir. “*Velayet, çocuğun kişiliğine ve mallarına özen göstermek ve onu temsil etmek konusunda ana babaya ödevler yükleyen ve bunların en iyi şekilde yerine getirilmesi için ona yetkiler sağlayan, asıl amacı çocuğun korunması ve yararının gözetilmesi olan bir kurumdur. Bu nedenle kimi çağdaş yasalarda egemenlik ve bağımlılık çağrışımı yapan “velayet” kavramı terk edilerek onun yerine “koruma ve bakma hakkı” kavramı tercih edilmiştir*”³². Bu sorumluluk fiziki bakım, sosyal, psikolojik ve ekonomik destek sağlama ve yönlendirme gerektirir. Kanun koyucu bu yükümlülükleri yasalarla düzenlediğinde, sorumluluk gönüllük esasından çıkar ve yerine getirilmemesi yasal yaptırımlara bağlanır. Ebeveynin sorumluluğu önce çocuklarına sonrasında ise çocukları sebebiyle üçüncü şahıslara karşıdır.

1. Cenine Karşı

a. Ceninin Kişilik Haklarının Korunması

Cenin ana rahmindeki çocuğa verilen addır³³. Ceninin kişilik hakları Türk Ceza Kanunu’nda özel hükümlerle korunmuşken, Medeni Kanun’da “*Kişilik, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlar ... Çocuk hak ehliyetini, sağ doğmak koşuluyla, ana rahmine düştüğü andan başlayarak elde eder.*” (TMK m.28) denilmekle cenin, sadece müstakbel bir hak süjesi olarak kabul edilmiştir.

Tamamıyla doğmaktan kastedilen bebeğin ana rahminden tamamen kurtulmasıyla doğumun tamamlanmış olmasıdır. Ceninin doğum tamamladıktan sonra bir an için dahi hayati fonksiyonları göstermesi hak süjesi olarak kabul edilmesi için yeterli görülmüştür³⁴. Doğumun sezaryen veya doğal yoldan olması hak ehliyetinin kazanılmasında bir fark yaratmayacaktır. Bebeğin, ölü doğması halinde ise, aile kütüğüne kaydı dahi yapılmayacak adeta ana rahmine hiç düşmemiş kabul edilecektir (NHK m.15/7).

Medeni Kanun’da ceninin mal varlığının korunmasına yönelik hükümlerin yanında, şahıs varlığının korunmasına dair tek düzenleme ana veya babadan velayetin alınmasına dair kararın “*aksi belirtilmedikçe, ... mevcut ve doğacak bütün çocukları*” kapsayacak olmasıdır (TMK m.348/3). Ancak ceninin bu korumadan yararlanabilmesi için de tam ve sağ doğmuş olması aranacaktır. Zira ölü doğan

³² Bkz. Cem Baygın, “Soybağı Hukuku”, Oniki Levha, 2010, s. 259.

³³ Doğum öncesinde anne karnındaki canlının ilk 2 haftalık dönemine döllenen yumurta anlamında “zigot”, ardından ikinci ayın sonuna kadar olan dönemine “embriyo”, ikinci aydan doğuma kadar olan dönemde ise “cenin” veya “fetüs” olarak adlandırıldığına dair Bkz. Nilüfer Demirsoy, “Osmanlıdan Günümüze Babanın Fetüs Üzerindeki Hakkının Değerlendirilmesi”, Jinekoloji- Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi 2018; Volume: 15, Sayı: 2, s. 80.

³⁴ Çocuğun sağ doğduğunun kabulü için öğretilen farklı görüşler için bkz. Ayşenur Şahin Caner, “Medeni Hukuk I”, Editörler Metin İkizler/Özlem Tüzüner, Adalet, 2024, s. 289, dip not 8.

bebek üzerinde velayet hakkı zaten doğmayacaktır. Öte yandan ceninin kişilik hakları, embriyoların ticaret ve bilimsel araştırma konusu yapılmaması ile ilgili olarak sağlık mevzuatında ayrıca korunmakta olup ebeveynlerin cenin üzerinde aksi yönde tasarrufları hukuka uygundur³⁵.

Cenin ana rahminde olup henüz hak ehliyetine sahip olmadığı dönemde maruz kaldığı haksız fiilden doğan zararlar, dünyaya sağ olarak gelip hak ehliyetini kazandığında, tazminat isteyip isteyemeyeceği tartışmalarını doğurmuştur. Zarara sebebiyet veren kişi, bir doktor³⁶, trafik kurallarını ihlal eden bir sürücü veya anaya çocuğu düşürmesi için şiddet uygulayan baba adayı gibi üçüncü bir şahıs olabileceği gibi bulaşıcı veya genetik hastalık³⁷ taşıdığını bile bile hamile kalan, hamilelik esnasında dikkatsiz ve özensiz bir yaşam süren³⁸, alkol veya uyuşturucu madde alan, sigara içen, bebek için başta bulaşıcı hastalık riski olmak üzere güvensiz cinsel ilişki yaşayan³⁹, hatta onu düşürmeye çalışan ana dahi olabilecektir. Aynı ihtimaller taşıyıcı anne içinde de geçerli olup onun da sağlığına ve yaşam tarzına aynı şekilde dikkat etmesi gerekir⁴⁰.

Ananın hamileliği dönemince kendi bedenine yönelik haksız fiiller sebebiyle kendisinin uğradığı zararların tazminini isteyebileceği tartışmasızdır. Çocuk tam ve sağ doğduktan sonra çocuğun yasal temsilcisi olarak çocuğun görmüş olduğu zarar için de dava açmasının önünde yasal bir engel yoktur⁴¹. Zira, çocuk hak ehliyeti-

³⁵ Üremeye Yardımcı Tedavi Merkezleri Yönetmeliğinin 17'nci maddesine göre, üreme amacıyla oluşturulan embriyoların yönetmelikte belirtilenlerin dışında her ne maksatla olursa olsun kullanılması yasaklanmış olmasına, 5 yılın sonunda imha edilmesinin öngörüldüğüne ve diğer ülkelerdeki düzenlemelere dair bkz. Hamide Tacir, "Yaşama Hakkı Kapsamında Yaşamın Başlangıcı" Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan, s. 1312.

³⁶ Hasta hekim sözleşmesinin ceninin korunması için üçüncü kişi yararına yapılan sözleşme olduğuna dair bkz. Bkz. Burcu G. Özcan Büyüktanır, "Cenin Bedensel Bütünlüğünün İhlalinde Maddi Zararının Tazmini", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013, Sa. 1-2, s. 754 vd.

³⁷ Ebeveynin kasıtlı genetik müdahalesi olmadığı sürece bebeğin engelli doğmasına sebep olması halinde hukuki sorumluluğun doğmadığına dair bkz. Kirsten Rabe Smolensky, "Creating Children with Disabilities: Parental Tort Liability for Preimplantation Genetic Interventions", Hastings Law Journal Volume 60 | Issue 2 Article 4, 1-2008.

³⁸ Ceninin hayatının annenin fiili sebebiyle tehlikeye girebileceği farklı davranış grupları için bkz. Dilşad Keskin, "Doğum Öncesi Gerçekleşen Zarar Verici Fiil Sebebiyle Tazminat: Ceninin Tazminat Talebi", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013, Sa. 1-2, s. 754 vd.

³⁹ Cinsel yolla bulaşan hastalıklardan anne karındayken etkilenen kişinin, babasının sebep olduğu zararlar için babasına dava açılabilirken annesine dava açamayacağına ilişkin "Doğuştan Engelliler (Medeni Sorumluluk) Yasası 1976 (CDCLA)"nın eleştirisi için bkz. Catherine E. Bowden, "Is the Unequal Treatment of Maternal and Paternal Liability Under the Congenital Disabilities (Civil Liability) Act 1976 Justified?" Medical Law Review, Vol. 30, No. 3, pp. 457-478 Advance Access Publication: May 19, 2022.

⁴⁰ Bkz. Yasemin Erol, "Yapay Döllenme Yöntemleri ve Taşyıcı Annelik", Yetkin Yayınları, 2012, s. 124.

⁴¹ Bkz. Dilşad Keskin, "Doğum Öncesi Gerçekleşen Zarar Verici Fiil Sebebiyle Tazminat: Ceninin Tazminat Talebi", s. 748 vd.

ni kazanmıştır. Sorun, çocuğa zarar verenin ana ve/veya baba olması durumunda çocuğun zararının nasıl tazmin edileceğidir. Bu durumda çocuğun böyle bir zarara maruz kaldığını öğrenen yetkililerin ve çocuğun diğer yakınlarının şikâyeti üzerine “*yasal temsilcinin menfaati ile çocuğun menfaatinin çatıştığından*” bahisle (TMK m.426/f.1.b.2) çocuğa derhal kayyum atanması gerektiği kanaatindeyiz. Çoğu durumda olduğu gibi bu durumda da çocuğun korunmasında sosyal bilinç ve toplumun dinamikleri de belirleyicidir. Bununla beraber Türk Hukukunda, küçük çocuğa, ebeveyninin yol açtığı kişisel yaralanmalar için tazminat talebinde bulunmasını yasaklayan “*Ebeveyn Dokunulmazlığı Doktrini*”⁴² hiçbir zaman etkin olmamıştır.

Çocuğun açacağı tazminat davasındaki zamanaşımı süresinin ise, Medeni Kanun’un genel ruhuna uygun olarak çocuğun reşit olmasından sonra başlayacak şekilde özel olarak düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira “*Tazminat istemi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde fiilin işlendiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar*” (TBK m.72/1). Bununla birlikte Borçlar Kanunu’nda “*velayet süresince, çocukların ana ve babalarından olan alacakları için*” zamanaşımının durduğu (TBK m.153/f.1.b.1) ilkesi kabul edilmiştir.

Ebeveynler müteselsil ve sınırsız olarak kusurlarıyla ortaya çıkan zarardan sorumlu tutulabileceklerdir. Zira “*birden çok kişi birlikte bir zarara sebebiyet verdikleri veya aynı zarardan çeşitli sebeplerden dolayı sorumlu oldukları takdirde, haklarında müteselsil sorumluluğa ilişkin hükümler uygulanır*” (TBK m.61).

Ceza Hukukunda da ceninin korunduğu haller vardır. Türk Ceza Kanunu’nda kadına rızası olmadan yapılan küretaj suç kabul edilmiştir. Kadının rızası olsa bile “*gebelik*

⁴² Amerika Birleşik Devletleri’nde Ortak Hukukun kabul ettiği prensiplerden biri de “*Ebeveyn Dokunulmazlığı Doktrini*”dir. Özel olarak cenin döneminde uğramış olduğu zararlar sebebiyle değil hak ehliyetini kazandıktan sonra uğradığı zararlar yüzünden de çocukların ebeveynlerine karşı dava açamayacağı ilkesi kabul edilmiştir. 1891’de Mississippi Yüksek Mahkemesi, aile içindeki bir çocuğa yönelik haksız fiiller için ebeveyn dokunulmazlığı ilkesini ilk kez dile getirilmiştir. Hewellette v. George davası için bkz. George P. Smith II “Fetal Abuse: Culpable Behavior by Pregnant Women or Parental Immunity?” Journal of Law and Health, V: 3-2, s. 225. Chenault v. Huie davasında Teksas Temyiz Mahkemesi, hamileyken hem yasal hem de yasadışı uyuşturucu kullanan bir kadının gelişimsel sorunları ve serebral palsisi olan bir çocuk doğurması üzerine çocuğa vasi atanan ablasının annesine açtığı davayı mahkemenin aynı doktrin sebebi ile reddettiğine dair bkz. Linda C. Fentiman, “Are Mothers Hazardous to Their Children’s Health?: Law, Culture, and the Framing of Risk”, Virginia Journal of Social Policy & the Law Vol. 21:2, s. 326. Michigan Temyiz Mahkemesi’nde görülen Grodin v. Grodin davasında, doğum öncesi yaralanma tazminatına izin verilmesi ve ebeveyn dokunulmazlığının kaldırılmasıyla, canlı doğan bir çocuğun, annesinin eylemlerinden kaynaklanan doğum öncesi yaralanmalar için annesinden tazminat alabileceğinin kabul edildiğine dair bkz. Ron Beal, “Can I Sue Mommy?” An Analysis of a Woman’s Tort Liability for Prenatal Injuries to her Child Born Alive” San Diego Law Review VOL. 21: 325, 1984, s. 352. Ebeveyn dokunulmazlığı ilkesinin koruyucu ebeveynler için de In Loca Parantis Doktrinine dayanılarak işletilmesi gereğine dair bkz. K. Cavanaugh, D Pollack, “Liability Protections for Foster Parents” 6 Kan. J.L. & Pub. Pol’y 78 (1996-1997).

süresi on haftadan fazla" ise küretaj yapılamaz (TCK m.99/1). On haftadan fazla olan gebeliklerde küretaja rıza gösteren kadın da (TCK m.99/2) bizzat kendisi düşüğe sebep olan kadın da (TCK m.100) suçludur⁴³ "*Kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde, süresi yirmi haftadan fazla olmamak ve kadının rızası olmak koşuluyla, gebeliği sona erdirene ceza verilmez. Ancak, bunun için gebeliğin uzman hekimler tarafından hastane ortamında sona erdirilmesi gerekir*" (TCK m.99/6).

Bununla beraber gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun vaktinden önce doğmasına veya düşmesine yol açan kasten yaralama suçu (TCK m.87.f.1.b.e/f.2.b.e), gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun doğmasına veya düşmesine yol açan taksirle yaralama suçu (TCK m.89.f.2.b.f/f.3.b.e), gebe bir kadına karşı işlenip de çocuğunun doğmasına veya düşmesine yol açan işkence suçu (TCK m.95.f.2.b.e/f.2.b.e) anaya karşı işlenen suçlar olarak düzenlenmiş, ceninin henüz dünyaya gelmediği zamanda maruz kaldığı yaralanmalar ne ana karnındayken ne de sağ doğması sonrasında suça konu edilmemiştir. Zira kanunda çocuk *henüz onsekiz yaşını doldurmamış kişi* olarak tanımlanmış olup (TCK m.6.f.1.b.b) cenin sağ doğmuş olsa da suçun işlendiği an itibarıyla kişi değildir. Kanunun sistematüğinde vücut dokunulmazlığına karşı işlenen suçların altsoya karşı işlenmiş olması cezayı arttıracakken ceninin şiddete maruz kalması usulsüz küretaj ihtimalleri dışında suç değildir. Dolayısıyla çocuğun dünyaya engelli olarak gelmesine sebebiyet veren üçüncü şahsın veya ebeveynin fiili Ceza Kanununda çocuğa karşı işlenmiş bir suç olarak kabul edilmemiştir⁴⁴.

Çocuk dünyaya evlilik birliği içinde gelecek olsun olmasın dünyaya getirme kararı sadece anaya aittir⁴⁵. Gebeliğin ananın bedeninde gerçekleşmekte olma-

⁴³ Ceninin doğabilme hakkının sınırının gebe kadının çoktan sahip olduğu yaşam ve bunun yanında sağlık hakkı olduğuna ve hiçbir hukuk düzeninin gebe kadını yaşamı ve beden sağlığı pahasına bir doğumu zorlamayı haklı kılamayacağına dair bkz. Serap Keskin Kızıroğlu, "Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları" Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi "Prof. Dr. Nur Centel'e Armağan" Özel sayısı, 2013, s. 171. **Rahim Tahliyesi ve Sterilizasyon Hizmetlerinin Yürütülmesi ve Denetlenmesine İlişkin Tüzük'ün yedinci maddesinde** "derhal müdahale edilmediği takdirde kadının hayatını ya da hayati organlarından birini tehdit eden acil hallerde" rahmin tahliye edilebileceği düzenlenmiş ve iki sayılı listede bu rahatsızlıklar tek tek sayılmıştır.

⁴⁴ Cenine verilen zararın suça konu olup olamayacağına dair tartışmalar için bkz. Durmuş Tezcan/ Mustafa Ruhan Erdem/R. Murat Önök, "Pratik ve Teorik Ceza Özel Hukuku", Seçkin, 2024, s. 203-204. Örneğin; hekimin yanlışlıkla verdiği ilaç, kadının çocuğunu düşürmesine neden olsa dahi bu takdirde kast çocuk düşürmeye yönelik olmadığı için çocuk düşürme suçunun oluşmadığının ve hekimin sorumluluğu taksirle yaralama kapsamında değerlendirileceğinin eleştirisi için bkz. Burcu Dönmez, "TCK'da Çocuk Düşürme Suçu Mukayeseli Hukuk ve AİHM'nin Bakış Açısıyla Ceninin Yaşama Hakkının Sınırlandırılması", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Sayı 2, 2007, s. 115.

⁴⁵ Anne ve Yenidoğan Hakları Barcelona Deklarasyonunda anneliğin özgür bir seçim olduğuna ve bütün kadınların istemli olarak gebeliklerini sonlandırdıklarında ayrımcılığa, cezalandırılma ve sosyal reddedilmeye maruz kalmama hakkına sahip olduklarına dair bkz. Begüm Atasay/Saadet Arsan, "Anne ve Yenidoğan Hakları Barcelona Deklarasyonu" TBB Dergisi, Sayı 52, 2004, s. 172 vd.

sı ananın şahsına sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak görüldüğünden⁴⁶ gebeliği sonlandırma kararı da yasal sınırları içerisinde yalnızca anaya tanınmıştır. Öyle ki Türk Ceza Kanunu madde 99 gereğince “Rızası olmaksızın bir kadının çocuğunu düşürten kişi, beş yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” iken kadının eşinin rızasının alınmaması bu suçu doğurmayacaktır⁴⁷. Oysa ki cezai bir yaptırım⁴⁸ olmasa da 2827 sayılı Nüfus Planlaması Hakkındaki Kanunun 6’ncı maddesi gereğince ananın evli olması halinde küretaj için eşinin rızasının alınması zorunludur⁴⁹.

Öte yandan gebeliğe rıza göstermeyeceği bilinci ile babada irade fesadı yaratarak gebe kalan ananın eyleminin de babanın kişilik haklarını ihlal ettiği kanaatindeyiz. Zira baba olma kişinin maddi, manevi ve sosyal haklarından oluşan⁵⁰ kişilik hakları üzerinde sonuç doğurur.

Hukukumuzda izin verilmemekle birlikte, taşıyıcı anneliğe izin verilen ülkelerde küretaj problemi çok daha karmaşık bir hal almıştır. Zira, biyolojik ebeveynin taşıyıcı anneye rağmen küretaj istemesi veya taşıyıcı annenin biyolojik ebeveynin rızası hilafına gebeliğe son vermek istemesi hallerinde, taşıyıcı annenin bedeni hakkında kararı verebilecek tek kişi olduğu kabul görmektedir⁵¹.

Aynı tartışmalar suni döllenede ana ve babalara tanınan seçim hakkında da ortaya çıkabilmektedir⁵². Ceninin hak ehliyetini “sağ doğmak koşuluyla, ana

⁴⁶ Thomson’a göre, Bir kişinin yaşama hakkına sahip olmasının başka bir kişinin bedenini kullanma hakkını garanti etmeyeceğine dair tartışmalar hususunda bkz. Enes Dağ, “Philippa Foot’un Çifte Etki Doktrini ve ‘Tramvay Problemi’: Uygulamalı Etik Açısından ‘Ahlaki İkilemler’ ve Failin Karar Verme Sorunu” SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Aralık 2023, Sayı: 60, s. 255 dipnot54.

⁴⁷ Bkz. Tansu Sayar/Yasemin Kılıç Öztürk, “Türkiye’de Uygulanan Kürtajda Eşin Rızasını Alma Zorunluluğu ve Amerikan Yargısından Bir Örnek: Planned Parenthood of Southeastern Pennsylvania V. Casey Kararı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2018, s. 326.

⁴⁸ Açılan boşanma davasında tıbbi zorunluluk bulunmadığı halde kocasının bilgisi dışında çocuğunu alıran kadının kusurlu olduğuna dair bkz. T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi 2. Hukuk Dairesi 2008/10197 E., 2009/12339 K., 24.06.2009 T.

⁴⁹ Osmanlı’da annenin, kocasının rızası olmaksızın çocuk düşürmesi halinde ceza olarak 500 dirhem para ödemesi ve ölen çocuğun mirasından mahrum bırakılması gerektiği, ancak kocasının izni olması halinde çocuğu düşüren üçüncü şahıslar dahi olsa bu kişilere ceza verilemeyeceğine dair bkz. Demirsoy, s. 82.

⁵⁰ Bkz. Hayriye Şen Doğramacı, “Medeni Hukuk-I”, Editörler: Metin İkizler/Özlem Tüzüner, Adalet, 2024, s. 151.

⁵¹ Çoklu gebeliklerde de her ne kadar karar verme hakkının taşıyıcı annede olduğu kabul edilse de gönüllü ebeveynlerin küretaj taleplerinin reddedilmesi durumunda bebeğin sorumluluğunu almaktan kaçabileceği de ihtimal dâhilinde olduğuna dair bkz. Yiğit İlaşt, “Taşıyıcı Annelikte Küretaj Hakkı”, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Sayı: 215 | Temmuz 2023, s. 1013.

⁵² Örneğin; kendileri de sağlıklı olan bir çiftin sağlıklı geni taşıyan embriyoyu tercih etmelerinde tercihin başka embriyodan yana kullanılması halinde bebeğin aynı kişi olmayacağından bahisle ana ve babanın hukuki sorumluluklarının doğmayacağına, ancak sağlıklı embriyoya yapılan kasıtlı

rahmine düştüğü andan” (TMK m.28/2) başlatan kanun koyucu, laboratuvar ortamında gerçekleşen suni dölleme aşamasında meydana gelebilecek haksız fiil eylemlerinin dava konusu edilebilmesi yönünde lafzi bir engel yaratmıştır. Oysa ki tüpte dölleme esnasındaki tıbbi müdahaleler de haksız fiil doğurabilecektir.

b. Ceninin Mal Varlığı Haklarının Korunması

Medeni Kanun’da ceninin şahıs varlığının korunmasına dair hükümlere yer verilmezken, mal varlığı hakları özenle korunmuştur. Kanunda ceninin “sağ doğmak koşuluyla mirasçı” olabileceği (TMK m.582/1), “*mirasın açıldığı anda henüz var olmayan bir kimseye*” ileride var olacağı ihtimaliyle art mirasçı sıfatıyla tereke malı bırakılabileceği (TMK m.583/1)⁵³, mirasbırakanın “*hakkında borç ödemedен aciz belgesi bulunan*” altsoyunun saklı payının yarısını onun “*doğmuş veya doğacak çocuklarına*” özgüleyebileceği (TMK m.513)⁵⁴, “*bir terekede mirasçılık hakları henüz belli değilse veya ceninin menfaatleri gerekli kılarsa*”, vesalet makamının terekeye kayyım atayabileceği (TMK m.427.f.1.b.3), “*mirasın açıldığı tarihte, mirasçı olabilecek bir cenin varsa*”⁵⁵ mirasın paylaşılmasının doğumuna kadar ertelenebileceği (TMK m.643) kabul edilmiştir.

Babalık davasının “*çocuğun doğumundan önce veya sonra*” açılabileceğini (TMK m.303) ön gören kanun koyucu, babalık davası ile birlikte nafaka istenmiş ise hâkimin babalık olasılığını kuvvetli bulduğunda çocuğun ihtiyaçları için hükümden önce uygun bir nafakaya karar verilebileceğini de kabul etmiştir (TMK

müdahale ile ceninin sağır doğmasına sebebiyet vermenin bu sorumluluğu doğuracağına dair bkz. I. Glenn Cohen, Hastings, “Intentional Diminishment, the Non-Identity Problem, and Legal Liability” Law Journal Volume 60 | Issue 2 Article 5, 1-2008. Öte yandan embriyoları sağlık durumuna, özelliklerine ya da cinsiyetine göre seçip, diğerlerinin imha edilmesini istemelerinin üreme hakkı kapsamında görülüp görülmeceği tartışmaları için bkz. Eda Gülsüm Karasaç, “Ceninin Yaşama Hakkı”, Ankara Üni. Hukuk Fak. Dergisi, 71 (3) 2022: 1051-1097, s. 1078.

⁵³ Artmirasçının, mirasbırakanın öldüğü anda doğmuş olmasının veya ana rahmine düşmüş olmasının aranmayacağına dair bkz., Bilge Öztan, “Miras Hukuku”, Yetkin Yayınları, 2023 s. 308.

⁵⁴ Bir görüşe doğacak çocuklar ifadesinin, mirasbırakanın ölümü anında ana rahmine hiç düşmemiş olan çocukları da kapsadığına, diğer bir görüşe göre doğmuş ve doğacak çocukların kapsamına, mirasbırakanın ölümü anında hayatta olan veya ana rahmine düşmüş olan çocukların girdiğine dair bkz. Dilşah Buşra Kartal, “Yargıtay Kararları Işığında Mirasçılıktan Çıkarmanın Geçerlilik Şartları”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, s. 630. Hakim görüşün doğacak çocuklar ifadesinden mirasbırakanın ölüm anında en azından ana rahmine düşmüş çocukların anlaşılması gerektiğine dair bkz. O. Gökhan Antalya, Miras Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2009, s. 222. Evlatlığın da doğmuş ve doğacak çocuk kavramına dahil olduğuna dair bkz. Bilge Öztan, “Miras Hukuku”, Yetkin Yayınları, s. 158. Alt soyun çocuklarının doğması ihtimali oldukça terekenin kesin olarak paylaşılacağına, ancak mirasbırakanın ölümü anında hayatta olan çocukların, terekeyi kendi haklarından fazlasını doğacak çocuklara nakletmek yükümlülüğü ile kazanacaklarına dair bkz. Ali Naim İnan/Şeref Ertaş/ Hakan Albaş, Miras Hukuku, İleri Yayınları, 2012, s. 375.

⁵⁵ Sağ doğduğu takdirde mirasçı olabilecek tüpte döllendirilmiş bir embriyonun varlığının, bu embriyo ana rahmine yerleştirilmedikçe, mirasın paylaşılmaya başlanmasına engel teşkil etmeyeceğine dair bkz. Leyla Müjde Kurt, “Cenin Malvarlığı Hakları”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 2 Sayı: 1 Yıl: 2011, s. 203.

m.333). Ceninin şahsi sağlık giderleri ve hatta hayata tutunabilmesi için gerekli olduğu ölçüde annenin sağlık, barınma ve beslenme gibi yaşamsal giderleri için de maddenin uygulanabileceği kanaatindeyiz. Ebeveynlerin “nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine” getirmediklerine “ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri” ne kanaat getirilirse “gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına” karar verme yetkisi babalık davasına bakan hâkime tanınmıştır (TMK m.334). Hükümün ana rahmindeki ceninin menfaatlerini de koruyacak şekilde uygulanmasının önünde yasal bir engel olmadığı kanaatindeyiz. Öte yandan, kanun koyucu tarafından hâkimin uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilmesi için soybağının tespit edilmiş olması, aranmakta olduğundan (TMK m.332) cenin için de bu koşulun sağlanması gerekmektedir.

Cenin mal varlığı haklarının korunmasında üzerine düşeni yapmayarak zarara uğramasına yol açan ebeveynin de çocuğun dünyaya gelmesinden sonra bu zararı tazmin etmesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira, örneğin evli olmadığı bir kişiden hamile kalan bir kadının babanın vefatı halinde mirasçılardan çocuğun varlığını gizleyerek babalık davası açmaması, çocuğa babanın kimliği ile ilgili bilgi vermemesi, terakenin paylaşılmasının ertelenmesini istememesi veya çocuğun ana karnındayken uğradığı haksız fiil sebebi ile alacak hakları doğduğu halde, sağ doğduktan sonra çocuğun yasal temsilcisi sıfatı ile bunları dava konusu etmemesi hallerinde ebeveyn sorumluluğunun doğmadığını kabul edecek olursak ceninin mal varlığı hakları korunamayacak, kanun koyucunun cenin lehine koyduğu hükümleri etkisiz ve anlamsız kılacaktır.

2. Küçüğe Karşı

a. Küçüğün Kişilik Haklarının Korunması

Medeni Kanun’da on sekiz yaşın altındaki her kişi küçük olarak kabul edilmiştir. Kişinin ergin kabul edilebilmesi için kural olarak on sekiz yaşını doldurup on dokuz yaşından gün almış olması aranır. Kişi kanun koyucunun verdiği yetki ile henüz on sekiz yaşını doldurmadan evlenirse (TMK m.11)⁵⁶ evlenme suretiyle

⁵⁶ Çocuk evliliklere düşük eğitim seviyesi ve yoksulluk sebep olduğuna dair bkz. Perran Boran/Gülbin Gökçay/Esra Devocioğlu/Tijen Eren, “Çocuk Gelinler”, Marmara Tıp Dergisi, 2013; 26:58-62 DOI:10.5472/MMJ.2013. 02751.1, s. 59-60. On yedi yaşını dolduran kişiler ana ve babalarının rızası ile evlenebilirler. (TMK m.124,126). Olağanüstü ve pek önemli sebeplerin varlığı halinde hâkim “onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulunduğu karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir” (TMK m.124/2). Yaş sınırının ihlal edilmesi halinde evliliğin akıbetinin ne olacağı kanunda düzenlenmemiştir. Küçük yaşta evlenmenin müeyyidesi ile ilgili olarak doktrinde ileri sürülen üç farklı görüş için bkz. Dilşad Keskin, “Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XV, Y. 2011, S. 4, s. 81. Yargıtay 15 yaşındaki bir çocuğun yaptığı evliliği yok hükmünde kabul etmiştir. Bkz. T.C. Yargıtay

ergin olur ya da “*onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir*” (TMK m.12)⁵⁷. Evlenme veya mahkeme hükmüyle ergin kılınan kişi de “küçük” olma statüsünden çıkar, bununla beraber yaşa bağlı hakları o yaşta kazanmadan kullanamaz.

Medeni Kanun’da küçüklerin mutlaka yasal temsilcilik altında olmaları gerektiği kabul edilmiştir. Çocukların yasal temsilcileri kural olarak soybağının nasıl kurulmuş olduğuna bakılmaksızın velayet hakkına sahip ebeveynleridir. Küçük, ana ve babasının velâyeti altında olup yasal sebep olmadıkça velâyet ana ve babadan alınmaz (TMK m.335/1). Velâyet altında bulunmayan her küçüğün vesayet altına alınması yasal bir gerekliliktir (TMK m.404).

Küçükler, fiil ehliyeti açısından ayırt etme gücüne sahip olup olmamalarına göre sınıflandırılır. Ayırt etme gücü olmayan küçüklerin fiillerinin hukuki sonuç doğurmadığı (TMK m.15) zira fiil ehliyetlerinin olmadığı (TMK m.14) kabul edilmiştir. Kanunda ayırt etme gücünün tarifi onu ortadan kaldıran haller üzere aksine ile kanıtlanarak yapılmıştır. Buna göre “*Yaşının küçüklüğü yüzünden veya akıl hastalığı, akıl zayıflığı, sarhoşluk ya da bunlara benzer sebeplerden biriyle akla uygun biçimde davranma yeteneğinden yoksun olmayan herkes, bu Kanuna göre ayırt etme gücüne sahiptir*” (TMK m.13). Ayırt etme gücüne sahip küçükler ise kural olarak velayet hakkına sahip ana babalarının, bunların yokluğunda kendilerine yasal temsilci olarak atanmış vasilerinin (TMK m.404/1) izni ile bir hukuki işleme taraf olabilirler. “*Karşılıksız kazanmada ve kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada bu rıza gerekli değildir*” (TMK m.16/1). Bununla beraber kanun koyucu evlat edinilme (TMK m.309), evlenme (TMK m.126,127), tanıma (TMK m.295/2) gibi bazı hakların kullanımını kanuni temsilcinin izni ile mümkün kılmıştır⁵⁸.

Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin, hâkim “*hakkaniyet*” gereği gerekli görmediği sürece (TBK m.65), kural olarak verdikleri zarardan sorumlulukları yoksa da (TMK m.14,15) “*ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar haksız fiillerinden sorumludurlar*” (TMK m.16). Küçüklerin ayırt etme gücüne sahip olmalarında bir yaş eşiği⁵⁹ yoktur, her olayın özelliğine ve çocuğun geliş-

2. Hukuk Dairesi E. 2011/4235 K. 2011/7649 T. 3.5.2011. Kazancı veri tabanı. Evliliğin butlanı halinde “evlenirken iyiniyetli bulunan eş bu evlenme ile kazanmış olduğu kişisel durumunu” koruyacaksa da (TMK m.158/1) yok hükmünde bir evlilik kişiyi ergin kılmaz.

⁵⁷ Ayırt etme gücünün varlığının karar anında aranması gerektiğine dair bkz. Bkz. Şakir Berki, “Türk Medeni Kanunu’nda Rüşt” Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1966, s. 245.

⁵⁸ Bkz. Rona Serozan, s. 447.

⁵⁹ Roma Hukukunda fiil ehliyetine sahip olmak için kabul edilen yaş eşikleri için Bkz. Selda Güneş Ceylan, “Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku” Yetkin Yayınları 2004. s. 39. Ayırt etme gücünü kazanmak için yaş eşiği belirlenmiş hukuk sistemleri için bkz. Vehbi Umur Erkan/ İpek Yücer, “Ayırt Etme Gücü” AÜHFD, 60 (3) 2011, s. 489, 490.

mine bakılarak karar verilmelidir⁶⁰. Ayırt etme gücünün yokluğu kural olarak bu kişileri haksız fiil ehliyetinden yoksun kılacaksa da bu durum, aşağıda anlatacağımız ev başkanının sorumluluğunu ortadan kaldırmaz (TMK m.369).

Küçükleri davada yasal temsilcileri temsil eder. Ancak ayırt etme gücüne sahip küçükler yani “Sınırlı ehliyetsizler tek başlarına kullanabildikleri kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar ile ilgili davalarda dava ehliyetine sahiptirler. Kanuni temsilcinin rızasına ya da katılımına gerek olmadan bu davaları açabilirler. Örneğin kişilik hakkına hukuka aykırı sonucu açılan koruyucu davaları ve manevi tazminat davasını açma hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır ve sınırlı ehliyetsiz bu davayı kanuni temsilcinin rızası olmadan da açabilir”⁶¹. Eğer küçüğün ayırt etme gücü yoksa ve bu sebeple dava açamıyorsa “onun adına yasal temsilcisinin dava açabileceği fikri daha çok taraftar bulmaktadır”⁶².

Anayasa’nın 12’nci maddesinde “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder.” ilkesi benimsenmiştir. Anayasa’nın 17’nci maddesine göre de “Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz...” Anayasa’nın 20’nci maddesinde ise bir kişilik hakkı olan özel hayatın gizliliği ilkesi düzenlenmiştir.

Medeni Kanun’da kişiliğin, çocuğun sağ olarak tamamıyla doğduğu anda başlayıp ölümle sona ereceği (TMK m.28/1) kabul edilmiş ve doğum anından başka bir ifade ile çocukluktan başlayarak “Kimse, hak ve fiil ehliyetlerinden kısmen de olsa vazgeçemez. Kimse özgürlüklerinden vazgeçemez veya onları hukuka ya da ahlâka aykırı olarak sınırlayamaz” (TMK m.23/1,2) hükmüyle önce kendisine yani içe karşı korunmuştur. Sonrasında ise “Yazılı rıza üzerine insan kökenli biyolojik maddelerin alınması, aşılması ve nakli mümkündür. Ancak, biyolojik madde verme borcu altına girmiş olandan edimini yerine getirmesi istenemez; maddî ve manevî tazminat isteminde bulunulamaz.” (TMK m.23/2) ve “hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir. Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya

⁶⁰ Ayırt etme gücünün derecelendirilip derecelendirilemeyeceğine dair bkz. Bkz. Hülya Atlan Gürer, “Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçüğün Kusura Dayanan Haksız Fiil Sorumluluğuna Özgü Bazı Değerlendirmeler”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 82 (1), 77-103, s. 86.

⁶¹ Bkz. Serap Helvacı, “Gerçek Kişiler” Legal, 2023. s. 86.

⁶² Bkz. M. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/ Saibe Oktay Özdemir, s. 283.

kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılmasında sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.” (TMK m.24) hükümleriyle ötekilere yani dışa karşı korunmuştur.

Kişinin ehliyetleri, hürriyetleri, kişisel durumları, maddi, manevi ve ekonomik varlıkları kişiliğinin birer unsurudur. Kişi bu anlamda maddi (bedensel) varlığının, manevi bütünlüğünün, sır çevresi ve gizlilik alanlarının, iktisadi bütünlüğünün korunmasını talep edebilir. Çocuklar da tıpkı yetişkinler gibi kişilik haklarından feragat edemezler ve kişilik haklarının korunmasından bizzat yararlanırlar. Zira, ayırt etme gücüne sahip küçükler kanunda ayrı tutulan, nişanlanma, evlenme, tanıma gibi istisnai haklar bir tarafa bırakılırsa kural olarak ana babalarının iznini almaksızın kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanabileceklerdir (TMK m.16). Bununla beraber, çocuğun ayırt etme gücü olsun olmasın ana ve babalar da velayetin bir gereği olarak çocuklarını onların kişilik haklarına yapılan saldırılardan korumakla yükümlüdürler. Zira kanuni temsilcilikten beklenen öncelikli yarar yetişkinlerin sahiplenme duygularını tatmin etmek değil, küçüklerin gözetilme ve korunma ihtiyaçlarını karşılamaktır. Ergin olmayan çocuk kural olarak yasa gereği, kısıtlanan ergin çocuklar da istisnai olarak ve hâkim kararı ile ana ve babasının velâyeti altındadır (TMK m.335).

Velayet, ana ve babaya çocuğu barındırma, eğitme, temsil etme ve ona bakma, ilgi, sevgi, güven ve isim verme yetki ve yükümlülüğü yükler. Üçüncü şahıslar çocuklara tıbbi zorunluluklar ve kamu düzeninin korunması gibi haklı sebepler dışında ancak ana ve babanın rızası ile müdahale edebilirler. Örneğin çocuğa yapılacak tıbbi bir müdahalede kural olarak ana babanın rızası aranır. Aynı şekilde çocukların taraf oldukları bir davada temsil edilmeleri için temsilcilere vekaleti ana babaları velayeten verir. Ancak bu nevi verilen izin ve yetkiler, velayet hakkından feragat veya bu hakkın devri anlamına gelmez. Aksine, bunların gerektiği halde üçüncü kişilere tanınmaması velayet görevinin gereği gibi yerine getirilmemesi olarak kabul edilebilir⁶³. Ana ve babanın velayetin gereğini yapmaması bunda kusurları olmasa bile velayet hakkının kaldırılmasına sebep olabilir. Zira kanun koyucu; “*çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden sonuç alınmaz ya da bu önlemlerin yetersiz olacağı önceden anlaşılırsa*”, ana ve babanın “*deneyimsizliği, hastalığı, başka bir yerde bulunması veya benzeri sebeplerden biriyle velayet görevini gereği gibi yerine getirememesi*” veya “*çocuğa yeterli ilgiyi göstermemesi veya ona karşı yükümlülük-*

⁶³ Çocukların avukat ile temsil edilmeleri sebebiyle doğan dava masraflarının ebeveyn tarafından karşılanmaması halinde Anayasal eşitlik ilkesi gereğince ailelerin ekonomik durumuna bakılmaksızın devlet tarafından karşılanmasının çocukların Anayasal haklarının korunmasının bir gereği olduğuna dair bkz. Martin N. Lettunich, “Does Parental Liability for Legal Fees Infringe Upon a Juvenile’s Constitutional Rights” Santa Clara Law Review Volume 10 | Number 2 Article 9 1-1-1970.

lerini ağır biçimde savaştıkları” hallerinde velayetin kaldırılması için hâkime yetki vermemiş, aksine velayetin kaldırılmasını emretmiştir (TMK m.348)⁶⁴. Yargıtay; yurt dışında çalışan ana ve babanın tamamen o ülke kanunları gereğince çocuklarını yanlarına alamamalarını ve çocuğa büyük ana ve babanın bakıyor olmasını, bu durum ana ve babanın kusurundan kaynaklanmasa da velayetin kaldırılmasına sebep olarak kabul etmiştir⁶⁵. Bununla beraber velayet, çocuğun üstün yararı için kaldırılması kaçınılmaz değilse ana ve babada bırakılmalıdır⁶⁶.

Velayet soybağından doğduğundan genetik ebeveynler gibi evlât edinen ebeveynler de aynı hak ve yükümlülüklerle sahip olurlar (TMK m.314/1). Velayet, ana ve baba evli değilse istisnai durumlar dışında kural olarak ananın kullandığı (TMK m.337)⁶⁷, ana baba evli iseler birlikte kullandıkları, evlilik ölümle sona ermişse hayatta kalan ebeveynin tek başına kullandığı, evlilik yargı kararı ile son bulmuşsa veya evlilik devam ediyor olsa dahi ortak hayata son verilme veya ayrılık kararı alınmışsa hâkimin kendisine bıraktığı ebeveynin kullandığı (TMK m.336) mutlak bir haktır. Bununla beraber Türkiye'nin de taraf olduğu⁶⁸ 11 No.lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmeye Ek 7 No.lu Protokolün 5'inci maddesine istinaden evliliğin sona ermesine rağmen eşlerin ortak velayeti kullanmaya devam edebileceği de Yargıtayca⁶⁹ kabul edilmiştir. Öte yandan çocuk başından beri evlilik birliğinin

⁶⁴ Çocuğun şahsına gösterilecek özenin nisbi sınırının çocuğun bedensel, fikrîsel ve psikolojik yetenekleri ve eğilimleri ile ana babanın ekonomik gücü ölçüsünde belirleneceğine, çocuğun şahsına gösterilecek özenin mutlak sınırının ise ana-babanın çocuğun gelişimini tehlikeye maruz bırakmaması ve onu manen terk etmemesi olduğuna dair Bkz. Emine Akyüz, “Medeni Kanun’a Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması” Aile ve Toplum Yılı: 1 Cilt: 1 Sayı: 2 Haziran 1991.

⁶⁵ Bkz. T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 2015/5313 E., 2015/6433 K., 02.04.2015 T. Yargıtay karar arama veri tabanı. Çek Cumhuriyeti’nde ebeveynlerin velayet hakkının kullanımı çerçevesinde üçüncü kişilerle yapabilecekleri “geçici bakım sözleşmesinin” koşul ve sınırları için bkz. Zdeňka Králíčková, “Children, Parents, Parental Responsibility, and the Civil Liability of Other People”, V: The Lawyer Quarterly, Cilt 9, No. 2 (2019).

⁶⁶ Velayetin kaldırılmasında zorunda kalma ilkesi için Bkz. Remzi Demir, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, SDÜHFD Cilt: 9, No 2, Yıl 2019, s. 282.

⁶⁷ Anne ve baba evli olmasa bile müşterek çocuklarının velayetlerini birlikte kullanmak istemeleri ve bunun çocuğun yararına aykırı olmaması halinde bu yönde karar verilmesi gerektiğine dair bkz. Serra Reyhani Yüksel, “Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları”, Legal Yayınları, 2020, s. 77, 78.

⁶⁸ Yargıtay 2. Hukuk Dairesi Başkanı Ömer Uğur Gençcan’a göre Türkiye’nin 14 Mart 1985 tarihinde imzaladığı 11 No.lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme’ye Ek 7 No.lu Protokolün onaylanmasının 25 Mart 2016 tarihli Resmî Gazete’de yayınlanan 6684 sayılı kanunla uygun bulunup Ek 7 No.lu Protokolün 5. maddesi hükmünün, Türk Medeni Kanunu’nun ortak velâyeti engelleyen hükümlerini örtülü olarak ilga ettiğine ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Cernecki-Austria kararına göre, söz konusu antlaşma hükmünün ortak velâyeti emretmekte olduğuna dair bkz. Eylem Apaydın, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi-İnÜHFD- Cilt: 9 Sayı: 1 Yıl 2018, s. 449.

⁶⁹ Bkz. T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2016/1577, K. 2017/1737, T. 20.2.2017 Kazancı veri tabanı.

dışında doğmuş olabilir. Bu durum ortak velayetin kurulmasına engel olmamalıdır. “*Artık aile kavramının ve evlilik kavramının farklılaşması nedeni ile evlilik dışı doğan çocukların evlenmemiş ancak aile olarak yaşayan çiftler tarafından yetiştirilmesi ülkemizde de yaygınlaştırılmıştır. Bu nedenle evlilik birliği dışında doğan çocuğunu benimseyen ve onun hayatında söz sahibi olmak isteyen babanın velayet hakkına sahip olamaması ailenin ve çocuğun üstün yararına aykırıdır*”⁷⁰.

Bununla beraber soybağının velayete bağlı olmayan hak ve yükümlülükleri de vardır. Örneğin; babasıyla tanıma veya babalık hükmü (babalık davası) neticesinde soybağı kurulan çocuğun babasının soyadını taşıma hakkı, velayet hakkının doğumuna bağlı bir sonuç değildir (TMK m.321). Zira; “*ana ve baba evli değilse velâyet anaya aittir*” (TMK m.337). Aynı şekilde “*yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetme*” yükümlülüğü soybağının velayetin kurulmasına bağlı olmayan doğrudan bir sonucudur (TMK m.322). Zira aynı ailenin ferdi olmayan velayet hakkından yoksun ebeveynin de çocuğuna karşı yardım etme, saygı ve anlayış gösterme ve onun aile hayatının onurunu gözetme yükümlülüğü vardır. Örneğin velayet hakkı kendisine tanınmayan bir baba, çocuğunun anasının ahlaka aykırı işler yaptığını bu iddia asılsız olmasa dahi ifşa ederek çocuğun aile hayatının onurunu zedelememelidir⁷¹. Elbette ki bu durum velayet hakkı talepli bir davada iddia ve ispat edilebilir. Çocuk ile kişisel ilişki kurma ve çocuğun bakım ve eğitim giderlerine ortak olma da soybağının velayet hakkına bağlı olmayan diğer yükümlülükleridir. Kanun koyucu kişisel ilişki veya velayet haklarının kullanılmasındaki düzen ve huzurun bozulmamasını eşler arasında olduğu gibi ebeveynler ve çocukları arasında da karşılıklı yükümlülük olarak kabul etmiştir. Diğer ebeveynin velayet veya kişisel ilişki hakkına zarar veren ebeveyn, bu sebeple sahip olduğu velayet veya kişisel ilişki hakkını kaybedebilecektir (TMK m.324).

• Küçüğün Adı ve Soyadı

Kişinin “ad” sahibi olması bir kişilik hakkıdır. Medeni Kanun sistematüğinde de “*ad üzerindeki haklar*” (TMK m.26,27), “*Kişiliğin Korunması*” (TMK m.23-27) genel başlığı altında düzenlenmiştir.

Çocuğa isim verme hakkı ana ve babaya velayet hakkı kapsamında tanınmıştır (TMK m.339/5). Çocuğun evlilik dışı çocuk olması ihtimalinde velayet hakkı

⁷⁰ Bkz. Hayrunnisa Özdemir, “Aile Hukuku”, Editörler Şebnem Akipek Öcal /Hayrunnisa Özdemir, Seçkin, 2024, s. 487.

⁷¹ Çocuğun yararının tehlikeye girdiğinden söz edebilmek için kişisel ilişki kurma hakkına sahip olan tarafın kusurlu olması gerekmediğine, çocukla kurulan ilişkinin çocukla bedensel, ruhsal ya da gelişimine zarar vermesi veya zarar vermekle tehdit etmesinin çocuğun huzurunun ve yararının tehlikeye girdiğini kabul etmek için yeterli olduğuna dair bkz. Fulya Erlüle, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması” MÜHF- HAD, C 16. S. 1-2, s. 192.

anaya ait olduğundan adını da anası verebilecektir (TMK m.337). Çocuğa en fazla üç isim kısaltma yapılmadan verilebilir. (NHK m.15/5). Eşler çocuğun ismi konusunda uyuşmazlığa düştüklerinde “*hâkimin müdahalesini*” (TMK m.195) isteyebilmelidirler. “Zira; çocuğun ismi hususunun “*evlilik birliğine ilişkin önemli bir konu*” olduğu kanaatindeyiz. Nüfus Hizmetleri Kanununda “*Sağ olarak dünyaya gelen her çocuğun, doğumdan itibaren Türkiye’de otuz gün içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise altmış gün içinde dış temsilcilığe*” veya “*doğumu gerçekleştiren sağlık kuruluşlarına*” bildirilmesinin zorunlu olduğu kabul edilmiş ve bu yükümlülük “*veli, vasi, kayyım, bunların bulunmaması hâlinde çocuğun büyük ana, büyük baba veya ergin kardeşleri ya da çocuğu yanında bulunduranlara*” yüklenmiştir (NHK m.15). Ölü doğan çocuklar nüfus kütüğüne kaydedilmez. Bulunan çocukların nüfus kayıtlarının nasıl yapılacağı da kanunda düzenlenmiştir. Yapılan bildirim çocuklara isim verilmesini de kapsar.

Evlât edinen isterse küçüğe yeni bir ad verebilecektir (TMK m.314/3). Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aracılık Faaliyetlerinin Yürütülmesine İlişkin Tüzük’ün 20’nci maddesinde yeni ad verilirken ayırt etme gücüne sahip küçüğün görüşünün alınması esas kabul edilmiştir. Zira; isim değişikliği ebeveynin küçükle kuracağı duygusal bağı kuvvetlendirecekse de bunun ayırt etme gücüne sahip küçükler açısından rızalarının yokluğunda yapılmasının kişilik haklarına saldırı olacağı, bu sebeple aynı ilkenin Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünü aracılığıyla olmayan evlat edinmelerde de mahkemelerce dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Burada ebeveyn beklentilerini karşılamak ve çocukla aralarında kurulan bağı kuvvetlendirmek için en doğru çözümün çocuğun adına ad eklemenin, çocuğun birden fazla isim taşıması ihtimalinde de çocuğun isimlerinden birinin onun da rızası ile değiştirilmesinin uygun olacağı kanaatindeyiz. Ergin çocuklar evlât edinildiğinde evlât edinen çocuğa isim veremez⁷².

Ad kişinin kişiliğinin bir parçası olduğundan özenle seçilmelidir. Mülga 1587 sayılı Nüfus Kanunu madde 16’da “*ahlâk kurallarına uygun düşmeyen veya kamuoyunu inciten adlar konulmaz*”⁷³ ilkesi benimsenmişse de 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu’nda geçici 11’inci madde ile “*Kişinin üç yıl içerisinde yerleşim yerinin bulunduğu nüfus müdürlüğüne yazılı olarak başvurusu kaydıyla;*

⁷² Yetişkin kişinin isim değiştirmek istemesi TMK m.27 hükümlerince “*haklı sebeb*” varlığını arar ki evlat edinenin kişiyi o isimle çağırması bir sebep olarak görülebilir. Etrafınca çağrıldığı isme kayden de sahip olmak isteyen davacının hakkı olduğuna dair bkz. T.C. Yargıtay 18. Hukuk Dairesi, E. 1998/1122, K. 1998/1957, T. 02.03.1998 Corpus veri tabanı.

⁷³ q, w, x harflerinin Türk alfabesine dâhil edilmediğinden bahisle isimlerde yer verilemeyeceğine dair bkz. Hayrunnisa Özdemir, “Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, AÜHFHD Yıl 2008, s. 578, 579.

21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanununun 3 üncü maddesine aykırı soyadları ile yazım ve imla hatası veya düzeltme işareti kullanılmamasından kaynaklanan anlam değişiklikleri bulunan, genel ahlaka uygun olmayan, toplum tarafından gülünç karşılandığı değerlendirilen ad ve soyadları, mahkeme kararı aranmaksızın, il veya ilçe idare kurulunun vereceği kararla bir defaya mahsus olmak üzere değiştirilebilir.” denilmek suretiyle ahlaka uygun olmayan veya gülünç isimlerin mahkeme kararına ihtiyaç olmaksızın değiştirilmesi geçici bir hak olarak tanınmakla kalınmış genel bir yasağa yer verilmemiştir⁷⁴.

Kimliklerinin geç çıkarılması sebebi ile çocuklarının eğitim haklarını ihlal eden, onları daha önce hayatını yitiren büyük kardeşin kimliği ile yaşamaya mahkûm eden⁷⁵ veya çocuklarına anlam itibariyle genel ahlaka aykırı veya gülünç isimler koyan ebeveynlerin de çocuklarının kişilik haklarını ihlal ettiği ve bu durumda çocuklarına karşı tazminat sorumluluklarının doğduğu kanaatindeyiz. Öte yandan şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hakkı olması sebebi ile ayırt etme gücüne sahip küçüğün isim değişikli istemiyle dava açabileceği kanaatindeyiz (TMK m.16/1).

Çocuk evlilik birliği içinde doğmuşsa (TMK m.287/2) veya bekar ananın çocuğu olarak dünyaya geldiği halde baba ile tanıma (TMK m.295 vd.) veya babalık hükmü (TMK m.301 vd.) ile soybağı kurmuşsa babasının soyadını taşır (NHK m.28/4). Çocuk ile baba arasında soybağı kurulmadığında ise anasının soyadını ana önceki evliliğinden dolayı çifte soyadı taşıyorsa onun bekârlık soyadını (TMK m.321/1) alır.

“Evlâtlık küçük ise evlât edinenin soyadını” alırken “ergin olan evlâtlık, evlât edinilme sırasında dilerse evlât edinenin soyadını” alabilecektir (TMK m.314/3). Mülga Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 105/5 ve 79’uncu maddeleri gereğince; evli bir kadın evlât edinilirse “mahkeme kararında belirtilmek suretiyle evlât edinen/edinenlerin soyadını almak ve koca soyadının önünde evlât edinen/edinenlerin soyadını taşımak istediği takdirde, koca hanesindeki kaydında, koca soyadının önünde evlât edinen/edinenlerin soyadı yazılmak suretiyle evlât edinen/edinenlerin kayıtları arasında bağ” kurulacağı ve kocası ölen bir kadın evlât edinildiğinde ise “evlâtlık, evlât edinen/edinenlerin soyadını almak istediği takdirde mahkeme kararında belirtilen evlât edinen/edinenlerin soyadıyla, istemediği takdirde kendi soyadıyla evlât edinen/

⁷⁴ 21/6/1934 tarihli ve 2525 sayılı Soyadı Kanunu’nun 3’üncü maddesinde de “Rütbe ve memuriyet, aşiret ve yabancı ırk ve millet isimleriyle umumi edeplere uygun olmayan veya iğrenç ve gülünç olan soyadları kullanılamaz.”. Ayrıca Soyadı Nizamnamesi 7-10. maddelerinde de aynı esas benimsenmiştir.

⁷⁵ Bkz. T.C. Yargıtay 1. Hukuk Dairesi, E. 2024/1144, K. 2024/4274, T. 10.6.2024, T.C. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, E. 2022/2171, K. 2022/2945, T. 28.3.2022, T.C. Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, E. 2017/8798, K. 2018/12470, T. 10.5.2018, T.C. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi, E. 2004/999, K. 2004/3789, T. 15.4.2004. Kazancı veri tabanı.

edinenlerin hanesine” taşınacağı kabul edilmişti. Mülga Yönetmeliğin yerini alan Nüfus Hizmetleri Uygulama Yönetmeliği’nde benzer hükümlere yer verilmemiştir. Evlenen kadının eşinin soyadını almasına dayanak Medeni Kanunu’nun 187’nci maddesi Anayasa Mahkemesi’nin 22/2/2023 tarihli ve E. 2022/155, K. 2023/38 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.

Çocuğun soyadını anası veya babası koymaz. Soyadı kanun koyucu tarafından belirlenen esaslara göre yasa gereği kazanılır. Bu anlamda ana ve babanın çocuğa karşı hukuki bir sorumluluğu doğmayacaktır⁷⁶.

• Çocuğun Manevi İhtiyaçlarının Karşlanması

Çocuklar açısından aileyi “aile” yapan nüfus kayıtlarındaki soybağı değil çocuğun ana ve babasına duyduğu güven ve sevgi bağı ile aidiyet duygusudur. *“Aidiyet duygusu üzerine pek çok farklı tanım yapılmıştır. Yuval-Davis (2006, s. 199) aidiyeti şöyle tanımlar: ‘Aidiyet, duygusal bağlılıkla, “evde” ve “güvende” hissetmekle ilgilidir.’ Abant’a göre (1967) ise aidiyet; bir kişinin bir sistemle ya da bir mekânla kopması zorlu bağlarla birleşen bir unsuru olarak kişisel duygu yaşantısı biçiminde tanımlanmaktadır. Abraham Maslow (1970) ise bu duyguyu daha çok kişilerarası boyuttan ele alır ve bireyin diğerleri aracılığıyla onaylanma ihtiyacı, grup ortamında saygıya değer biri olarak görülme ve bireyin de diğerlerini saygıya değer birileri olarak görme ihtiyacı biçiminde ele alır. Bireylerin, diğer bireylerin sevgi ve şefkatine ihtiyaç duymanın yanı sıra, ait olduklarını hissetmeye yönelik temel bir psikolojik ihtiyacı olduğu söylenebilir”⁷⁷. Yetişkin bireylerin dahi güven, ilgi, sevgi ve aidiyet ihtiyacını öncelikle aile içinde karşıladıkları dikkate alınırsa yataklarının altında canavar arayabilen küçüklerin saçının okşanması, onlarla oyun arkadaşlığı, ödevlerinde yardım alması gibi⁷⁸ basit ilgi, sevgi ve güvene çok daha fazla ihtiyaç duymaları kaçınılmazdır. Çocuk onaylanmak, desteklenmek, dinlenilmek ve anlaşılmak ihtiyacıdır. Gerektiği*

⁷⁶ Soyadının kişiliğin bir parçası olduğuna, bir aileye aidiyeti gösterdiğine, çocuğun babasının soyadını taşımasının hem bir hak hem de zorunluluk olduğuna, bu nedenle çocuğun mesela anasının aile ismini babasının soyadına ilave ederek kullanamayacağına, aynı şekilde babanın da küçültücü, şeref ve haysiyeti zedeleyici davranışlarda bulunduğu gerekçesiyle çocuğunu bu soyadını kullanmaktan men edemeyeceğine dair bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 596. Çocuğun anasının soyadını taşıyabilme hakkı için bkz. Emine Koçano Rodoslu, “Çocuğun Soyadına İlişkin Güncel Hukukî Tartışmalar ve Yargı Uygulaması”, ISPEC 5th International Conference on Social Sciences & Humanities, November 13-15, 2020. Bkz. Özge Çelebi, “Kadının Evlilik Birliği Dışında Doğan Çocuğuna Soyadını Verme Hakkı’nın Bireysel Başvuru Işığında Değerlendirilmesi”, Journal of Sustainable Equity and Social Research, 2025, 2.1: 69-81.

⁷⁷ Bkz. Gamze Mukba/Gülşah Ezgican Kızılok “Aile Aidiyetine Çok Yönlü Bakış”, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, e-ISSN: 2822-3136, Yıl: 2023, Sayı: 60, s. 31.

⁷⁸ Ebeveyn etkileşiminin çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkileri için bkz. Kerem Avcı/Berrin Akman, “Küçük Çocukların Ev Aritmetik Ortamlarının İncelenmesi” Yaşadıkça Eğitim, Cilt 38, Sayı 1, Yıl 2024, s. 200.

halde duygusal destek için uzmana başvurmamak dahi çocuğun duygusal istismarı olarak kabul edilebilir⁷⁹.

Medeni Kanun'da eşlerin evlilik birliğinin “*mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlü*” ve “*birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorunda*” oldukları kabul edilmiştir (TMK m.185). Kanunda manevi yükümlülüklerin eşler arasında düzenlenmemiş aynı zamanda ebeveynler ve çocukların, “*ailenin huzur ve bütünlüğünün gerektirdiği şekilde birbirlerine yardım etmek, saygı ve anlayış göstermek ve aile onurunu gözetmekle yükümlü*” oldukları ilkesi kabul edilmiştir (TMK m.322). “*Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlü*” iken ebeveynler de “*olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı*” tanımak ve “*önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde*” tutmak zorundalardır (TMK m.339/2,3)⁸⁰.

Medeni Kanun'da çocuğun manevi ihtiyaçlarının karşılanması sadece “aile olmanın bir gereği” olarak görülmemiş çocuk ile aynı ailede olmadığı halde kurmuş olduğu soybağı sebebi ile kişisel ilişki kurma hakkına sahip olan ebeveyni de bununla yükümlü kılınmıştır. Kişisel ilişkinin sağlıklı yürümesi sadece kişisel ilişki hakkı olan ebeveynin değil velayet hakkına sahip ebeveynin de yükümlülüğüdür. “*Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya da diğer önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir. Velayet kendisine bırakılan ana veya baba, kişisel ilişki düzenlemesinin gereklerini yerine getirmezse çocuğun menfaatine aykırı olmamak kaydıyla velayet değiştirilebilir. Bu husus kişisel ilişki kurulmasına dair kararda taraflara ihtar edilir.*” (TMK m.324/2,3). Özellikle hısımlar gibi üçüncü kişilere çocukla kişisel ilişki kurulmasına karar verilmesi halinde “*ana ve baba için öngörülen sınırlamalar üçüncü kişiler için kıyas yoluyla uygulanır*” (TMK m.325/2). Üvey ana babalar da eşlerinin ergin olmayan çocuklarına “*özen ve ilgi göstermekle*” yükümlüdürler (TMK m.338).

⁷⁹ Bkz. Vanessa Gardianos, “Adolescent Suicide: A Call for Parental Liability” Journal of Civil Rights and Economic Development, Cilt 24, Yaz 2009, sayı 1, s. 211.

⁸⁰ Ülkemizde ataerkil aile yapısı baskın olmasından kaynaklı olarak çocukların kendilerini ilgilendiren konularda dahi karar mekanizmasının dışında bırakıldıklarına dair bkz. Neslihan Avcı/Arzu Akar Gençer, “Ebeveynlerin Gözünden Çocuğun Kendi Yaşamına Katılma Hakkı” Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10 Sayı: 53, s. 548. Çocuğun 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun çeşitli maddelerinde (m.52/3, m.236/2, 3 gibi), Dernekler Kanunu'nun 3'üncü maddesindeki çocuk dernekleri kurma ve kurulmuş çocuk derneklerine üye olma halinde katılım hakkına ilişkin bu düzenlemelere yer verilmiş olmasına rağmen TMK m.446/3 hükmü gereğince çocuğun özgürlüğünü kısıtlayan karara karşı bizzat mahkemeye başvurulabilmesi için on altı yaşını doldurması gerektiğinin eleştirisine dair bkz. Zeynep Bahadır, “BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usul Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı”, Adalet Dergisi, Yıl 2023, Sayı: 70, 213- 254, 19.04.2023, s. 222.

Çocuğun manevi ihtiyaçlarının karşılanmaması başka bir ifade ile çocuğa ilgi ve sevgi gösterilmemesi veya ona yeterli zaman ayrılmaması o ebeveynden velayetin alınması için haklı bir sebep olabilir (TMK m.348). Ancak bunun için “Çocuğun korunmasına ilişkin diğer önlemlerden” sonuç alınmamış ya da alınmamacığının anlaşılır olması gerekmektedir. Bu önlemlerden en önemlisi çocuğun “bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa” çocuğun “ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirilmesi” yönündeki mahkeme kararıdır (TMK m.347). Ancak bu kararın alınabilmesi için dahi çocuğun gerçek anlamda manen terk edilmiş olmasının aranmasının ve çocuğa yeterince zaman ayrılmamasının velayetin kaldırılması için tek başına sebep kabul edilmemesinin çocuğun yüksek yararı için uygun olduğu kanaatindeyiz. Hâkim, Medeni Kanun ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun’un verdiği her türlü yetkiyi de kullanabilecektir⁸¹.

Çocuğun manevi dünyasına yönelik saldırı⁸² ihmal veya istismar olarak ortaya çıkabilir. “Çocuk istismarı ve ihmali, ana baba ya da bakıcı gibi bir erişkin tarafından çocuğa yöneltilen, toplumsal kurallar ve profesyonel kişilerce uygunsuz ya da hasar verici olarak nitelendirilen, çocuğun gelişimini engelleyen ya da kısıtlayan eylem ve eylemsizliklerin tümüdür. Bu eylem ya da eylemsizliklerin sonucu olarak çocuğun fiziksel, ruhsal, cinsel ya da sosyal açıdan zarar görmesi, sağlık ve güvenliğinin tehlikeye girmesi söz konusudur. Çocuk istismarı; fiziksel, cinsel ya da duygusal istismar olarak, çocuk ihmali ise fiziksel ya da duygusal ihmâl olarak ayrılmaktadır. İstismar ve ihmalin bu farklı şekilleri yalnız aileleri değil,

⁸¹ UNICEF’in 4 Kasım 2024 tarihinde Kolombiya’nın Bogota kentinde düzenlenen Çocuklara Yönelik Şiddetle Mücadele Küresel Bakanlar Konferansı’nda, küresel bir kriz halini alan çocuklara yönelik fiziksel, duygusal ya da cinsel şiddetin evlerde, okullarda, topluluklarda ve çevrimiçi ortamlarda yaşanmaya devam ettiğine, yaralanma ve cinsel yolla bulaşan enfeksiyonların yanı sıra anksiyete ve depresyon gibi ruh sağlığı sorunlarını beraberinde getiren bu vakaların ölümlere dahi yol açabildiğine, erken yaşlarda bu şiddet türlerine maruz kalmanın toksik strese neden olarak beyin gelişimini etkilediğine, saldırganlık, madde bağımlılığı ve suç davranışlarını tetiklediğine, şiddete maruz bırakılan çocukların yetişkinlik dönemlerinde de travma ve şiddet döngüsünden daha çok etkilendiklerine ve bu durumun yansımalarının da topluluk düzeyinde ortaya çıktığına, bu sebeple eylem çağrısında bulunulduğuna dair bkz. <https://endviolenceagainstchildrenconference.org/>.

⁸² Ebeveynlerin çocuklarının sağlık problemleri dolayısıyla benzer durumda bulunan ebeveynle yardımlaşma amacı güderek yaptıkları paylaşımların dahi çocuğun özel yaşamının gizliliği hakkının çiğnenmesi anlamına gelebileceğine dair bkz. Ali Girgin/Seray Gönal, “Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları” TAAD, Yıl: 11, Sayı: 44 (Ekim 2020), s. 109. Alman din alimi Erasmus’un çocuk ve yetişkinlerin farklı giyim biçimlerine sahip olmaları gerektiği ve büyükler dünyasından mutlak surette görüntü itibarıyla de olsa, ayrılımları gerektiği fikrinin günümüzde genel geçerliliği yitirmiş olması, günümüz modern dünyasında çocukların cinsel obje olarak kullanılması, çocuk suçlarının yetişkin suçlarıyla benzer hale gelmesi, giyim ve kuşamıyla yetişkinler ile yetişkinlere benzer görünüm çizmenin eleştirisi için bkz. Umut C. Karadoğan, “Çocuk ve Çocukluk” Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi” Çocuk ve Medeniyet 2019/1, s. 220.

toplumu, sosyal kuruluşları, yasal sistemleri, eğitim sistemini ve iş alanlarını da etkileyen bir halk sağlığı sorunu oluşturmaktadır”⁸³.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede devletlere, “çocuğun ana-babasının ya da onlardan yalnızca birinin, yasal vasi veya vasilerinin ya da bakımları üstlenen herhangi bir kişinin yanında iken bedensel veya zihinsel saldırı, şiddet veya suistimale, ihmal ya da ihmalkâr muameleye, ırza geçme dahil her türlü istismar ve kötü muameleye karşı korunması için; yasal, idari, toplumsal, eğitsel bütün önlemleri” alma yükümlülüğü yüklenmiş (Madde 19/1) ve “ana-babası tarafından çocuğun kötü muameleye maruz bırakılması ya da ihmâl edilmesi durumlarında” çocuğun ana ve babadan ayrılabilmesi esas kabul edilmiştir (Madde 9/1).

Türk Ceza Kanunu’nda da “Aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali” suçu (TCK m.233) başlığında; “aile hukukundan doğan bakım, eğitim veya destek olma yükümlülüğünü yerine getirmeyen kişi, şikâyet üzerine, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır... Velayet hakları kaldırılmış olsa da itiyadi sarhoşluk, uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin kullanılması ya da onur kırıcı tavır ve hareketlerin sonucu maddi ve manevi özen noksanlığı nedeniyle çocuklarının ahlak, güvenlik ve sağlığını ağır şekilde tehlikeye sokan ana veya baba, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.” ilkesi benimsenmiştir. İzleyen maddede “velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dahil kan hısmının, on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması” ve kişinin “kanunî temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında” tutması “çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçu” olarak düzenlenmiştir. (TCK m.234) Bunun yanında “eziyet” (m.96/2) çocukların cinsel istismarı” (m.103/3.c) ve “reşit olmayanla cinsel ilişki” (m.104/2), “cinsel taciz” (m.105/2, a) suçlarında suçun altsoya karşı işlenmesi suçun ağırlatıcı sebebi olarak kabul edilmiştir.

Ebeveynlerinin çocuklarını özenle gözetme diğer taraftan olgunlukları ölçüsünde onları özgürleştirme yükümlülükleri çoğu zaman soyut yasalarla da olsa sınırın çizilmesi zor bir oksimorondur⁸⁴. Bu da ebeveynlere kanunda adı konul-

⁸³ Bkz. Yasemen Taner/Bahar Gökler, “Çocuk İstismarı ve İhlali: Psikiyatrik Yönleri”, Hacettepe Tıp Dergisi, 2004, s. 35, s. 82.

⁸⁴ Aşırı koruyucu ailelerin yetiştirdiği çocuklarda anksiyete bozukluğu, fiziksel gelişim, motivasyon ve akademik başarı eksikliği ya da tam tersi isyankâr davranışlarla ortaya çıkan madde bağımlılığı, erken cinsel ilişki ve suç işleme eğilimi gibi durumların değerlendirilmesi için bkz. Michael Ungar, “Overprotective Parenting: Helping Parents Provide Children the Right Amount of Risk and Responsibility”, The American Journal of Family Therapy, 2009.

mamış bir öngörülü/basiretli olma yükümlülüğü getirmektedir. Örneğin çocuğun bir hayvanı sevmesine, salıncakta sallanmasına, denize girmesine, paten yapmasına, kola içmesine izin vermek dahi çocuk için riskli bir karar olabilecektir. Aynı şekilde çocuğun çalışmasına izin veren ebeveynin iş yeri ve işin niteliğini seçmekte de aynı özeni göstermesi gerektiği aksi taktirde çocuğun çalıştırılması sebebiyle gördüğü zararlardan da sorumlu olması gerektiği⁸⁵, öte yandan çocuğun kollanması yükümlülüğünün, ona olgunluğu ölçüsünde hayatını düzenleme hakkı tanımakta güçlü bir engel yarattığı kanaatindeyiz.

Çocuk, doğrudan ebeveyn tarafından da zarara uğratılmış olabilir. Kanun koyucu eşlerden her birine TMK m.197 ile “*ortak hayat sebebiyle kişiliği, ekonomik güvenliği veya ailenin huzuru ciddi biçimde tehlikeye düştüğü sürece ayrı yaşama hakkı*” tanımıştır. Ailenin huzuru ve çocukların güvenliği eşlerden biri tarafından tehdit ediliyorsa, çocuklarının zarara uğraması pahasına o kişi ile yaşamayı sürdürmeye devam eden diğer eşin de hukuki ve hatta cezai sorumluluğunun doğabileceği kanaatindeyiz⁸⁶.

Ailenin huzurunun korunması çocuk için de bir yükümlülük olup (TMK m.322) “*Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim*” çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir” (TMK m.347)⁸⁷.

• Çocuğun Maddi İhtiyaçlarının Karşlanması

Çocuğun kişiliğine yapılan saldırı manevi zarardan ibaret değildir. Çocuk ana ve babanın velayet hakkını kötüye kullanması veya yükümlülüklerini ihmal etmesi yüzünden maddi zararlara da maruz kalmış olabilir. Çocuğun maddi ihti-

⁸⁵ Hollanda’da tembihlediği halde atlara yaklaşan ve atın çifte atması sebebi ile ağır yaralanan kızına karşı sorumluluk sigortasından yararlanabilmek için kızının kendisine açtığı davayı kabul eden anne örneği ve Alman Hukukunda ebeveyn sorumluluğu için aranan “ağır ihmal” koşulu için bkz. J.H.G. Verweij-Hoogendijk, “Liability of Parents Due to Actions Which Endanger Their Children”, European Review of Private Law 3-2021 [425-440] © 2021 Kluwer Law International BV, The Netherlands.

⁸⁶ Bu duruma annelerin yaşadıkları çaresizliklerin sosyal devlet politikaları ile bertaraf edilebileceğine dair bkz. Linda J. Panko, “Legal Backlash: the Expanding Liability of Women Who Fail to Protect Their Children from Their Male Counter Parts Abuse”, Hastings Women’s Law Journal Volume 6 | Number 1 Article 4, 1-1-1995. Aile içi şiddetten etkilenen annelerin negatif ebeveynlik uygulamaları için bkz. Behice Han Almış/Funda Gümüştaş/Emel Koyuncu Kütük, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kadın ve Çocukların Ruh Sağlığına Etkileri”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry 2020; 12(2). s. 237, 238.

⁸⁷ Ana babanın emirlerine karşı gelmekte direnen “şirret çocuklar” aileye karşı geliyorsa yargıcın özel bir okula gitmesine karar verebileceğine ve ana babanın çocuğa özel eğitim verecek güçleri yok ise masrafın devlet tarafından karşılanacağına dair (ÖEMÇK 16, 17) bkz. Selma Bakır Çetiner, “Velayet Hukuku”, Yetkin Yayınları, 2000, s. 120. 12/10/1983 tarihli ve 2916 sayılı Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Kanunu 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile yürürlükten kaldırılmıştır.

yaçlarının başında barınma ve beslenme gereksinimleri gelir. Sonrasında sağlık, temizlik, giyinme, eğitim, spor, sanat ve sair yollarla sosyalleşmesi gibi gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanması gerekecektir.

Çocuğa güvenli⁸⁸ bir alan sağlanmaması, sürekli fastfood yedirerek obezite veya sair hastalıklara yakalanmasına sebep verilmesi, çocuğun yeterince gözetilmemesi, riskli ortamlarda bulundurulması, sağlık hizmetlerinden yaralanmasının şahsi inanç ve tercihlerle veya duyarsızlıkla engellenmesi, evde veya iş yerinde çalıştırarak eğitim görmesine engel olunması, üniversite giriş sınavını kazanmasına ve ailenin maddi olanaklarının varlığına rağmen eğitiminin desteklenmemesi ve hatta engellenmesi, istismar veya ihmal edilmesi veya üçüncü şahıslarca istismar ve ihmeline izin verilmesi gibi hallerde çocuğun zarar görmesi kaçınılmazdır.

Çocuğun barınma ihtiyacının çatısı ve duvarları olan bir bina içerisinde yaşamamasından ibaret olmayıp çocuğa kendi ihtiyaçlarını karşılayacağı ve şahsi mahremiyetini koruyacağı ailenin ekonomik gücüyle orantılı bir yer sağlanmalıdır⁸⁹.

Çocuğun sağlıklı beslenmesi için hangi besin grubundan ne kadar ve ne sıklıkla alacağı çocuğun yaşı, kilosu ve özel sağlık durumları dikkate alınarak belirlenmelidir⁹⁰. Çocukların fastfood yeme alışkanlıklarından ve sağlıksız atıştırma-liklardan uzak tutulması ise ebeveynler açısından zor bir mücadele alanıdır⁹¹.

Çocukların sağlık problemi yaşamaları durumunda tedavilerinin sağlanması da ülkenin sosyal güvenlik politikası çerçevesinde ana ve babaları tarafından sağlanmalıdır⁹². Çocukların temizliğinin erken yaşlarda bizzat ana ve baba tarafından yapılması ve sonrasında onlara temizlik alışkanlığı kazandırılması ebeveynin bakım görevinin bir parçasıdır. Aynı şekilde çocukların mevsime göre giyim ihtiyaçlarının da makul ölçülerde sağlanması gerekir.

⁸⁸ Çocuklara sağlanması gereken güvenli ortam için bkz. Yasemin Aydoğan, "Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi", Aile ve Toplum, Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi, Temmuz-Ağustos-Eylül 2006, Yıl: 8, Cilt: 3, Sayı: 10, ISSN: 1303-0256, s. 29.

⁸⁹ Çocuklara öngülenen odalar için bkz. Adnan Kulaksızoğlu/Oktay Aydın/Hülya Bilgin, "Çocuklar İçin Uygun Yaşama Ortamları" M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Yıl: 1996, Sayı: 8 Sayfa: 137, Çocuk odalarının çocukların uygun gelişimi için taşıması gereken özellikler için bkz. Didem Erten Bilgiç/Süphan Kaan Çiftçi, "Türkiye Kentleşmesinin Sonucu Olan Toplu Konutlarda Çocuk Odası Tasarımı ve İşlevsellik" Asead Cilt 7 Sayı 7 Yıl 2020, s. 32.

⁹⁰ UNICEF çalışmaları neticesinde çocukların gıdaya erişim koşulları için bkz. Burcu Değirmencioğlu, "Uluslararası İnsan Hakları Metinleri Işığında Çocukların Yeterli Gıdaya Erişim Hakkı", Ankara Barosu Dergisi, 2024/1.

⁹¹ Fast food ürünlere artan talebin nedenleri için bkz. Hasan Burak Ağır/Cuma Akbay, "Tüketicilerin Fast Food Tüketim Sıklığını Etkileyen Faktörlerin Analizi" Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi Eylül 2021, 18(3), s. 438.

⁹² Çocuğu doktora götürmenin, ayırt etme gücü olmayan bir çocuğu ameliyat ettirmenin ana babanın yükümlülüklerinden olduğuna, çocuk ayırt etme gücüne sahipse vücut tamlığına müdahalenin kişilik hakkına mevzu olması sebebiyle kendisinin karar verebileceğine dair bkz. Bilge Öztan "Aile Hukuku" s. 653.

Ana ve baba, “olanakları ölçüsünde” (TMK m.340) “çocuğun menfaatini göz önünde tutarak” (TMK m.339) ve “bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini” (TMK m.340) sağlamak amacı ile onu eğitmek zorundadır. 6287 sayılı kanun ile devlet okullarında lise eğitimi dahil “orta öğretim” adıyla görülen ve toplamda on iki yıl süren zorunlu temel eğitimin ana ve babanın “olanakları ölçüsünde” bırakıldığından bahsedilemez. Çocuklarına özel öğretim sağlama olanağına sahip olan ebeveynlerin bunu tercih etmemiş olmalarının velayet hakkının kötüye kullanımı olarak değerlendirilmemesi ancak ekonomik gücü fazlasıyla yerinde olduğu halde çocuklarını kilometrelerce uzakta bir devlet okula gönderen ya da aynı koşullarda özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklarını devlet okuluna gönderen ebeveynlerin bu tercihlerinin hakkın kötüye kullanımı olarak değerlendirilebileceği kanaatindeyiz. Zira, ana ve baba çocukların “özellikle” zihinsel veya bedensel engelli olmaları halinde “yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim” sağlamalıdır (TMK m.340/2). Örneğin, engelli çocukların onlar için özel öğretim sunan okullarda okutulmaları, sanatsal yetenekleri ön planda olan çocukların konservatuar eğitimi aldırılmaları, üniversite eğitimi alma fırsatı bulamayacak çocukların meslek liselerine yönlendirilmeleri gibi çocuğun yeterlilik, yetenek ve eğilimleri seçilecek okulunun belirlenmesinde dikkate alınmalıdır⁹³. Kuşkusuz çocuğa bütün bu seçeneklerin sunulması ailenin ekonomik gücüyle de doğru orantılıdır.

Çocukların eğitiminin bir parçasını da “dini eğitim” olarak gören kanun koyucu “çocuğun dinî eğitimini belirleme hakkı”nı ana ve babaya tanımıştır⁹⁴. Çocuğa verilen veya verilmeyen dini eğitim ne olursa olsun ergin ailesinden bağımsız olarak dinini seçebilecektir (TMK m.341). “Aile kütüklerindeki din bilgisine ilişkin talepler, kişinin yazılı beyanına uygun olarak tescil edilir, değiştirilir, boş bırakılır veya silinir” (NHK m.35/2). Bununla beraber, hiç kimse inançlarını açıklamaya zorlanamaz (ANY m.24/3).

Çocuğun büyüme sürecinde ortaya çıkan “bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli” maddi ihtiyaçlarının kural olarak ana ve babası tarafından karşılanması gerekir. Ana ve baba, yoksul olmaları veya çocuğun sağlık, eğitim, özel yetenek gibi durumlarının olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirmesi ya da olağan

⁹³ Çocuğun ilgi ve gereksinmelerini, bilişsel ve duygusal gelişmesini, fiziksel ve toplumsal olgunluğunu tanımadan onlara yönlendirmenin ve onlardan bir şeyler beklemenin doğuracağı sorunlar için bkz. Şükrü Düzgün, “Eğitim Sürecinde Ana-Babaların Çocuklarına Olan Etkileri” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8(2), s. 230.

⁹⁴ Çocuğun kişiliğinde gelişim yaratan, onu çevresine ve topluma yabancılaştıran kendisi gibi düşünmeyenleri dışlamasına neden olan bir dini eğitim söz konusu olduğunda, gerekirse en ağır tedbir olan velayet hakkının kaldırılması tedbirinin uygulanması gerektiğine dair bkz. Cemile Turgut, “Türk Medeni Kanunu, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve AİHM Kararları Işığında Velayet Altındaki Çocuğun Eğitim Hakkı” Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 133, Eylül 2017, s. 29.

dışı herhangi bir sebebin varlığı halinde çocuğun mallarından sadece onun ihtiyaçlarını karşılayacak kadarını hâkimin izniyle sarf edilebilecektir (TMK m.327)⁹⁵. Ancak mevcut çocuklarının mal varlığına güvenerek yeni çocuklar dünyaya getiren ebeveynin bu yola başvurmasının sonuçlarının Medeni Kanun “*dürüstlük ilkesi*” (TMK m.2) çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Kanun koyucu çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli ihtiyaçların karşılanmasını ana ve babaya soybağı kurmanın genel bir sonucu olarak yüklemiş, sorumluluğun doğumunu velayet hakkının varlığına bağlamamıştır. Velayet hakkına sahip olan ebeveyn, çocuğun ihtiyaçları için diğer ebeveyninden nafaka talep edebilecektir (TMK m.329). Velayet hakkına sahip olmayan ebeveynin çocuğun birlikte yaşadığı diğer ebeveyne ödeyeceği iştirak (katılım) nafakasının miktarının belirlenmesinde eğitim masrafları da dahil olmak üzere “*çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri*” dikkate alınacaktır (TMK m.330/1)⁹⁶. Ortak velayet halinde küçüğe tek başına fiilen bakan ebeveynin de diğerinden nafaka talep edebileceği kanaatindeyiz⁹⁷. Çocuğun evlat edinilmesinde ise evlat edinen ebeveyn ana ve babaya ait hak ve yükümlülükleri kazanacaktır (TMK m.314). “*Ancak evlat edinenin mali gücü bakım yükümlülüğünü yerine getirmeye uygun değilse bu durumda evlatlığın asıl ana ve babasının bakım yükümlülüğü devam eder*”⁹⁸. Kanun koyucu üvey anne ve babaya “*ergin olmayan üvey çocuklarına da özen ve ilgi gösterme*” ve “*kendi çocuğu üzerinde velâyeti kullanan eşine uygun bir şekilde yardımcı olmak*” ve “*durum ve koşullar zorunlu kıldığı ölçüde çocuğun ihtiyaçları için eşini temsil etmek*” yükümlülüğü yüklemişse de (TMK m.338) yardımın yapılmasındaki “uygunluk” ölçütü soyut ve belirsizdir⁹⁹. Velayetin kaldırılması nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmayacaktır

⁹⁵ Para dışında diğer mallar üzerinde tasarruf için hâkimin izninin aranmadığına, iznin sermayenin kullanılmasına ilişkin olduğunun ileri sürülmesine rağmen velilerin hâkimin vereceği yetkiye göre malı satın elde edilen geliri tüketebileceğine dair bkz. Mehmet Erdem/Aslı Makaracı Başak, “Aile Hukuku”, “Aile Hukuku” Seçkin, 2024, s. 483.

⁹⁶ 2019 yılında barolar tarafından gerçekleştirilen nafaka çalıştaylarında dikkat çekilen noktalardan birinin nafaka hakkı değil, “taahhüt edilemeyen nafakalar” olduğu, bu çerçevede çalıştayların sonuç bildirgelerinde nafaka almaya hak kazanan kadınların yoksulluk ve iştirak nafakalarının tahsilinde yaşadıkları zorlukların vurgulandığına dair bkz. Dilek Keleş, “Nafaka Veren Erkeklerin ‘Nafaka Mağduru’ Söylemine ‘Yoksulluğun Kadınlaşması Olgusu Üzerinden Bakmak’ Mülkiye Dergisi, 47(6), s. 1573.

⁹⁷ Ortak velayet halinde velâyet kendisine bırakılmayan bir eşin varlığından söz açılmayacağından ilgili hüküm kapsamında kişisel ilişki düzenlenmesinin ve nafaka belirlenmesine gerek olmadığına dair karşı görüş için bkz. Selvi Nazlı Güvenç, “Boşanmada Ortak (Birlikte) Velâyetin Uygulanabilirliği”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (NEÜHFD), DOI: 10.51120/NEUHFD.2023.93, s. 607.

⁹⁸ Bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, “Aile Hukuku”, s. 393.

⁹⁹ Üvey ana babanın üvey çocuklarına karşı bakım yükümlülükleri yoksa da küçük üvey çocuğu ve eğitimine devam eden ergin üvey çocuğu için eşine dayanışma yükümlülüğü çerçevesinde destek vermesi gerektiğine dair bkz. Derya Ateş, “İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın

(TMK m.350). Çocuk ayırt etme gücüne sahip değilse ebeveyni dava açmadığı için gereken hâllerde nafaka davası, ona atanacak kayyum veya vasi tarafından açılabilceği gibi, dava ayırt etme gücüne sahip küçük tarafından bizzat da açılabilir. (TMK m.329/2-3).

• Çocuğun Temsil Edilmesi

Velayet hakkına sahip olan ana ve baba, çocukları ayırt etme gücüne sahip olsun olmasın “Üçüncü kişilere karşı çocuklarının yasal temsilcisidirler. İyiniyetli üçüncü kişiler, eşlerden her birinin diğerinin rızasıyla işlem yaptığını varsayabilirler. Vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır” (TMK m.342). Ana ve baba çocuklarını hem şahıs hem de mal varlıkları için birlikte temsil edebilirler. “Fakat velayet altındaki çocuk adına kişiye sıkı sıkıya bağlı işlemleri yapamazlar”¹⁰⁰. Ebeveynler çocukları ile ilgili hukuki bir işlem yaparken çocuğun olgunluğu ölçüsünde rızasını da almalıdırlar (TMK m.339/3). Ebeveynler çocukla ilgili olarak atacağı her adımda çocuğun “üstün yararını” kollamak zorundadır. Başka bir ifade ile karar verirken çocuğun refah ve avantajının en fazla kollandığı seçenek tercih edilmelidir¹⁰¹.

Ayırt etme gücü olmayan küçükler, fiil ehliyetinden yoksun olup (TMK m.14) “kanunda gösterilen ayrık durumlar saklı kalmak üzere ... fiilleri hukukî sonuç doğurmaz” (TMK m.15). Bu çocuklar şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanamadıkları gibi ana ve babaları da bu hakların kullanımında kural olarak onları temsil edemez. Bununla beraber nişanlanma, evlenme, çocuğun tanınması, babalık davası açma, ölüme bağlı tasarruflarda bulunma gibi kişiye mutlak anlamda sıkı sıkıya bağlı haklar bir tarafa bırakılacak olursa nisbi anlamda kişiye sıkı sıkıya bağlı hakların yasal temsilcisi tarafından kullanılmasının tam ehliyetsizlerin menfaatine olacağı kabul edilmektedir¹⁰².

Ayırt etme gücüne sahip küçüklerin ise, “kişiye sıkı sıkıya bağlı hakları kullanmada” ve “karşılıksız kazanmada” fiil ehliyetleri varken diğer işlemler sebebiyle borç altına girmeleri yasal temsilcilerinin iznine tabidir (TMK m.16). İzin verilmemesi dürüstlük kurallarına aykırı olmamalıdır (TMK m.2). Bununla birlikte, “Ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir” (TMK m.339/1) ve ana babanın temsili

Ergin Çocuğun Bakım ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü”, TAAD, Yıl: 12, Sayı: 47 (Temmuz 2021), s. 205.

¹⁰⁰ Bkz. Bilge Öztan, Aile Hukuku, s. 658.

¹⁰¹ Ülkemizde 4 Mayıs 1995’de yürürlüğe giren BM Çocuk Hakları Sözleşmesi’nin temel ilkelerinden biri çocuğun “üstün/yüksek yararının” korunmasıdır.

¹⁰² Bkz. Kemal Oğuzman/Özer Seliçi/Saibe Oktay Özdemir, s. 99.

aranmaz. Çocuklarını başkalarını temsilen hukuki işlem yapmaları halinde de bu iznin aranmayacağı kabul edilmektedir¹⁰³.

Ebeveynlerden birinin çocuğun temsilen yaptığı hukuki işlemlerde bu işlemi diğer ebeveynin rızası ile yaptığına güvenen ve inanan üçüncü şahsın iyi niyeti korunur¹⁰⁴. Velayetteki temsil yetkisinin TMK madde 342 gereğince “*vesayet makamlarının iznine bağlı hususlar dışında ... uygulanır*” olması bu işlemleri yapacak olan velayet hakkına sahip ana ve babanın vesayet ve denetim makamının iznine tabi olup olmadığı hususunda farklı yorumlara yol açmıştır¹⁰⁵.

Öte yandan, ana ve baba “*kefil olmak, vakıf kurmak ve önemli bağışlarda bulunmak*” (TMK m.449) hususlarında ne çocuğu bizzat temsil edebilir ne de bunları yapması için çocuğa rıza gösterebilirler. Zira; “*velâyet altındaki çocuğun fiil ehliyeti, vesayet altındaki kişinin ehliyeti gibidir*” (TMK m.343) ve “*kısıtlıların temsiline ilişkin hükümler velâyetteki temsilde de uygulanır*” (TMK m.342/2).

Ayırt etme gücüne sahip çocuğun, yukarıda anlatılan “yasaklı işlemler” dışında ana babasının rızası ile borçlanabilmesi mümkünse de “*çocuk ile ana veya baba arasında ya da ana ve babanın menfaatine olarak çocuk ile üçüncü kişi arasında yapılacak bir hukukî işlemle çocuğun borç altına girebilmesi, bir kayıpların katılmasına ve hâkimin onayına bağlıdır*” (TMK m.345).

Üvey ana ve babalar, velayet hakkına sahip olmadıklarından üvey çocuklarını değil, çocuklarının ihtiyaçları için eşlerini temsil edebilirler (TMK m.338).

• Çocuğun Şahıs Varlığına Verilen Zararın Tazmini

Ana ve babanın velayet görevini gereği gibi yerine getirmemesinin küçüğün bir kuruma yerleştirilmesiyle sonuçlanabileceğine ve hatta bu tedbirler yeterli olmamış veya olmayacağı ön görülüyorsa ana ve babanın velayet hakkının kaldırılabilmesine yukarıda değinmiştik. Ancak ana ve babanın sorumluluğunu, alınabilecek bu tedbirlerle sınırlanamamak gerekir. Bu tedbirler çocuğun uğramış olduğu zararları onarmaz. Velayet hakkını gereği gibi kullanmayarak çocuğun bakım yükümlülüğünü ihlal eden ana ve babanın çocuğun uğramış olduğu maddi ve manevi zararları da tazmin etmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bununla beraber, çocuğun mal varlığına bir zarar gelmesi halinde ana ve babanın, “çocuk mallarının

¹⁰³ Bkz. Jale Akipek, Turgut Akıntürk, Derya Ateş, s. 326.

¹⁰⁴ Ana ve babanın tek başına yaptığı işlemin aciliyet gerektirmesi veya zorunlu olması hallerinde üçüncü kişinin iyiniyetli sayılabileceğine ancak çocuğa külfet getirecek olan dava açılması, taşınmaz üzerinde sınırlı ayni haklar tesis edilmesi, acil olmayan bir tıbbi müdahale ve eşlerin yarar çatışması içinde bulunduğu hallerde üçüncü kişilerin iyiniyetinden hareketle işleme geçerlilik tanınamayacağına dair bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, “Medeni Hukuk” s. 509.

¹⁰⁵ Bu hususta bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, s. 425.

geri verilmesinde vekil gibi sorumlu” (TMK m.363) olduklarını düzenleyen kanun koyucu, ana ve babanın çocuğun şahsına verdikleri tazmin edebileceklerini düzenlememiştir. Ancak bu durumun, çocukların ana ve babalarına karşı genel hükümlerin korumasından yararlanamayacakları şeklinde yorumlanmaması gerektiği kanaatindeyiz. Zira “*kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar vereni, bu zararı gidermekle yükümlü*” (TBK m.49) tutan kanun koyucu ana ve babayı çocuğa karşı tazminat ödemekten muaf da tutmamıştır. Velayete bağlanan yükümlülüklerin ihlalinde ana ve babanın velayet hakkını birlikte kullanıyor olmaları ihtimalinde çocuklarına karşı müteselsil olarak sorumlu olmaları gerektiği (TBK m.61) ve sorumluluğun türünün de aksine bir düzenleme olmadığı için kusurlu ve sınırsız sorumluluk olduğu kanaatindeyiz.

Çocuk ebeveyninin ihmal veya istismar niteliğindeki davranışları neticesinde maddi ve/veya manevi zarara uğramış olabilir. Örneğin; çocuk bizzat bedensel bir zarara uğramış, bu sebeple tedavi masrafı yapmış, kazanç kaybı yaşamış, çalışma gücünü belli bir oranda da olsa yitirmiş veya ekonomik geleceğin sarsılmasından doğan kayba uğramış olabilir (TBK m.54) ya da babasının eylemi neticesinde hayatını kaybeden annesi için cenaze gideri, ölüm gerçekleşinceye kadar tedavi giderleri yapmış veya annesinin çalışma gücünün azalmasından ya da yitirilmesi yüzünden annesinin desteğinden yoksun¹⁰⁶ kalmış olabilir (TBK m.53).

Çocuğun ekonomik geleceğin sarsılması veya ebeveynlerinden birinin de olsa desteğinden yoksun kalması gibi ayrıık durumlar bir tarafa bırakılırsa çocuğun bakım ve tedavi masraflarının çoğunlukla zarara yol açan ebeveynce karşılanıyor olması maddi tazminat taleplerini ortadan kaldıracabilecekse de, çocuğun tüm bu hal-lerde kişilik haklarının¹⁰⁷ ihlali sebebiyle uğramış olduğu manevi zararı karşılamaz. Borçlar Kanunu’nda “*kişilik hakkının zedelenmesinden zarar görenin, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini*” (TBK m.58/1) isteyebileceği genel ilke olarak kabul edilmiş “*ağır bedensel zarar veya ölüm hâlinde, zarar görenin veya ölenin yakınlarına da manevi tazminat olarak uygun bir miktar paranın ödenmesine karar*” (TBK m.56/2) verilebileceği düzenlenmiştir. Çocuğun, örneğin kendisine şiddet uygulayan ebeveyninden veya anasının ölümüne veya yaralanmasına sebebiyet veren babasından manevi tazminat isteyebilmesinin de kanunun ruhunun bütününe uygun olacağı kanaatindeyiz¹⁰⁸.

¹⁰⁶ Destekten yoksun kalma tazminatının kişinin bakımdan yoksun bırakılması sebebi ile hüküm tarihine kadar fiili zarar, sonrası içinse farazi zarar olarak hesaplanması gerektiğine dair bkz. Gökhan Antalya, “Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Cilt I”, Beta, 2019, s. 475.

¹⁰⁷ Kişilik değerlerinin fiziki (maddi) kişilik değerleri, duygusal kişilik değerleri ve sosyal kişilik değerlerinden oluştuğuna dair bkz. Gökhan Antalya, s. 917.

¹⁰⁸ Wisconsin Yüksek Mahkemesi’nin 1963 yılında Golter v. White davasında verdiği karara kadar çocukların ebeveynlerince verilen **manevi zararları** “*Ebeveyn Dokunulmazlığı Doktrinine*” bağlı

Kişilik haklarına verilen zarar sebebiyle çocuğun talep edebilecekleri maddi manevi zararın tazmininden ibaret olmayıp çocuğun “*hâkimden saldırı tehlikesinin önlenmesini, sürmekte olan saldırıya son verilmesini, sona ermiş olsa bile etkileri devam eden saldırının hukuka aykırılığının tespitini ... bunlarla birlikte, düzeltmenin veya kararın üçüncü kişilere bildirilmesi ya da yayımlanmasını... hukuka aykırı saldırı dolayısıyla elde edilmiş olan kazancın vekaletsiz iş görme hükümlerine göre kendisine verilmesini*” (TMK m.25) de talep edebileceği kanaatindeyiz. Örneğin, ebeveynlerinin çocuklarına sanal ortamda modellik yaptırılmaları halinde¹⁰⁹ bundan edindikleri kazançlar vekaletsiz iş görme hükümlerince kendilerinden talep edilebilmeli aynı sebeple saldırının önlenmesi veya saldırıya son verilmesi de dava yoluyla istenebilmelidir.

Çocuk ebeveynlerinin kendisine vermiş buldukları maddi-manevi zararlar sebebi ile aile hukukundan doğan yükümlülüklerini önemli ölçüde yerine getirmediğinden bahisle ana ve babasını mirasçılıktan da çıkarabilir (TMK m.510)¹¹⁰. Zira, çocuğun on beş yaşında olup ayırt etme gücüne sahip olması vasiyetname yapma ehliyeti açısından yeterlidir (TMK m.502). Ancak bu durum ana babanın çocuktan yardım nafakası (TMK m.364) istemesine engel oluşturmaz¹¹¹.

b. Küçüğün Mal Varlığı Haklarının Korunması

Küçüğün kıyafetleri, kitapları, oyuncakları gibi yaşına uygun malları dışında mal varlığına sahip olması hayatın olağan akışına uygun değildir. Bununla birlikte, küçüğe miras kalmış olması, üçüncü şahısların küçüğe sağlararası veya ölüme bağlı tasarruflarla karşılıksız kazandırmada bulunmuş olması, hatta bu kazandırmaların bizzat ana baba tarafından yapılmış olması, bazen de ana babanın bu ka-

kalınarak tazmin edemediklerine dair bkz. Reid H. Hamilton, “Defining the Parent’s Duty After Rejection of Parent-Child Immunity: Parental Liability for Emotional Injury to Abandoned Children” Vanderbilt Law Review Volume 33 Issue 3 Issue 3 - Symposium: In Honor of Dean John W. Wade: Current Developments in the Law of Torts.

¹⁰⁹ . Ebeveynlerin çocuklarının bilgilerini sosyal medyada paylaşması “**sharenting**” kelimesi ile ifade edilirken bu paylaşımın ekstrem boyutlarını vurgulamak amacıyla “**oversharenting**” teriminin, ‘oversharing’ ve ‘parenting’ terimlerinin birleştirilmesiyle ilk kez Mayıs 2012’de Wall Street Journal yazarı Steven Leckart tarafından kullanıldığına, 2013’ten itibaren de ebeveynlerin çevrimiçi bilgi paylaşımlarının çocuklarının psikolojisi ve kimliği üzerindeki olası etkilerinin incelenmeye başlandığına dair bkz. Müge Maraşlı/Er Sühendan/Nergis Hazal Yılmaztürk/Figen Çok, “Parents’ Shares on Social Networking Sites About their Children: Sharenting”, Anthropologist, 24(2): 399-406 (2016), s. 399.

¹¹⁰ Bkz. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2014/12135, K. 2014/13033, T. 13.10.2014 Corpus Veri Tabanı.

¹¹¹ Miras bırakanın nafaka yükümlüsü olması durumunda, mirasçı mirasbırakana veya aile üyelerine yakınlarına karşı ağır bir suç işlerse, mirasbırakanın nafaka yükümlülüğünün kaldırılmasını talep edebileceğine, mirasçının nafaka ödeme yükümlüsü olması durumunda ise, mirasbırakana onun aile üyelerine ya da yakınlarına karşı suç işleyen mirasçının nafaka ödeme yükümlülüğü ortadan kalkmaması gerektiğine dair bkz. Selin Sert, “Mirasçılıktan Çıkarmanın Nafaka Yükümlülüğüne Etkisi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, Yıl: 5, Sayı: 16, Ocak 2014, s. 341, 342.

zandırmayı çocuğa “*bir meslek veya sanat ile uğraşması için*” (TMK m.359) öz-gülenmesi veya küçüğün bunun neticesinde kişisel bir kazanç elde etmiş olması mümkündür. “*Çocuk malları mameleki değeri olan bütün hakları, taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde mülkiyeti, sınırlı aynı hakları, alacakları kapsar. Çocuk malları kanundan, bir hukuki işlemin sonuçlarından veya maruz kaldığı haksız fiilden alınacak tazminattan, çocuğa yapılan bağışlardan, miras yolu ile intikal eden mallardan, kendi emeği ile elde ettiği kazançlardan, tazminattan sigorta alacaklarından ve gelirlerden veya nafaka alacağından kaynaklanır*”¹¹². Çocuğun kendisine yapılan kazandırmalardan, saklı payından, ona meslek ve sanat ile uğraşması için verilen mallardan ve kişisel kazançlarından oluşan ve ana ve babasının yönetim ve kullanma hakkının bulunmadığı mallarına *serbest mallar* denir¹¹³. Kanun koyucu küçüğe ait bu mal varlığının nasıl kullanılacağını, yönetileceğini ve bunlar üzerinde nasıl tasarrufta bulunulabileceğini özel olarak düzenlemiştir.

• Ana Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı

Ana ve baba, çocuğun mallarını velayet hakkına sahip oldukları sürece ve velayet hakkı “*kusurları olmaksızın*” örneğin yaş küçüklüğü, deneyimsizliği, hastalığı, kısıtlı olması gibi sebeplerle kaldırılmış olsa dahi kullanabilirler (TMK m.354)¹¹⁴. “*Bu durum da veli ve vasi arasındaki önemli bir farkı ortaya koymaktadır. Zira, vasi vesayet altındaki kişinin mallarını kullanma hakkına sahip değildir*”¹¹⁵. Ana ve babanın malları “*yönetim hakkı velayetin sona ermesi veya kaldırılması halinde sona erdiği halde, kullanma hakkı velayet ana babadan kusurları sebebi ile kaldırılmış olmadıkça devam eder*”¹¹⁶. Ana ve baba serbest malları kullanamaz¹¹⁷.

¹¹² Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 681.

¹¹³ Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 691-693.

¹¹⁴ Anne-babanın çocuğun mallarından yararlanma yetkisinin kural olarak olmadığına, bu sebepledir ki YMK 354 m.de ÖMK 280 m.den farklı olarak anne babanın “intifa” hakkından değil kullanma hakkından söz edildiğine dair bkz. Şeref Ertaş, “Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Özel Sayı, 2007, s. 392.

¹¹⁵ Bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, “Aile Hukuku”, Turhan, 2024, s. 523.

¹¹⁶ Bkz. Süleyman Yılmaz, “Aile Hukuku”, Yetkin Yayınları, 2023, s. 549. Kullanma hakkından çocuğun mallarından aile birliğinin yararlanması, yönetim hakkından ise malların himaye edilmesinin anlaşılması gerektiğine, bu sebeple yönetim hakkının velayetin sona ermesiyle son bulacak olmasına rağmen velayet hakkının kaldırılmasında ana babanı kusuru yoksa kullanma haklarının devam edeceğine, bu kapsamda çocuğun mal varlığı gelirinin çocuk yararına kullanılabilmesine, mal varlığının kendisine ise hakim onayı ile başvurulabileceğine dair bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, 689-690.

¹¹⁷ Serbest mallara giren kazandırmalardan kastın faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması şartıyla çocuğa yapılan karşılıksız kazandırmalar; serbest mallara giren saklı paydan kastın ise mirasbırakanın ölümüne bağlı bir tasarrufla ana babanın yönetimi dışında bıraktığı saklı paylar olduğu hakkında bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, “Aile Hukuku”, s. 439-440.

• Ana Babanın Çocuk Mallarını Yönetme Hakkı

Küçüğün mal edinmesi, ona bunlardan yararlanma yetkisini veriyorsa da kural olarak bu küçüğün bunlar üzerinde tasarruf ve yönetme yetkisi olduğu anlamına gelmez. Ana ve baba velâyetleri devam ettiği sürece birlikte, velayet eşlerden birine bırakılmışsa tek başına “*çocuğun mallarını yönetme hakkına sahip ve bununla yükümlüdürler*”¹¹⁸. Velayet hakkını birlikte kullandıklarında hâkim, ana ve babanın “*yükümlülüklerini yerine getirmediikleri*” gerekçesi ile müdahale etmediği sürece “*hesap ve güvence*” vermezlerken (TMK m.352) evlilik sona erince velayet kendisine kalan ebeveyn hâkime çocuğun mal varlığını bildirmek ve “*bu malvarlığında veya yapılan yatırımlarda gerçekleşen önemli değişiklikleri bildirmek zorundadır*” (TMK m.353). “*Yönetim hakkının kullanılması, yönetimin kapsamına giren bu mallar üzerinde fiili egemenliği de gerektirdiği içindir ki, ana ve baba çocuğun mallarının ferî zilyedi*”¹¹⁹ olup zilyetliği koruyan hükümlerden yararlanabilirler.

Ana ve baba çocuğun serbest mallarını yönetemezler. Bununla beraber, her ne kadar ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kendi menfaatlerine sarf edemeyeceklerse de kazandırmada bulunan kişi, kazandırma sırasında açıkça yasaklamadığı sürece ana ve baba bu mallar üzerinde de yönetim hakkına sahiptir (TMK m.357). Öte yandan, “*ana ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bunlardan yararlanma hakkı çocuğa aittir. Çocuğun evde ana ve babasıyla birlikte yaşamaması hâlinde, ana ve baba ondan kendisinin bakımı için uygun bir katkıda bulunmasını isteyebilirler*” (TMK m.359)¹²⁰. Bununla beraber “*Ana ve baba sınırlı ehliyetsiz bir kimsenin kendi kazancı üzerinde yapacağı harcamaları için bir sınır belirlemiş*” de olabilir¹²¹. Çocuğun kendi kazancı üzerindeki yararlanma hakkının velayetin kullanılması se-

¹¹⁸ Ana ve babanın yönetim hakkını kullanırken, çocuk malları üzerinde amaca uygun tasarruf işlemleri yapabileceğine ancak çocuk mallarının başka bir şeyle birleştirilmesi veya karıştırılması, işleme, tüketmesi, imha etmesi gibi fiili tasarruflarda bulunamayacağına, bilakis ana baba, çocuk mallarının yok olmasından, kaybindan veya mallardaki kıymet eksikliğinden vekil gibi sorumlu olduğuna dair bkz. Cem Baygın/Murat Doğan, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı” AÜEHFD, C. IX, S. 1-2 (2005), s. 383.

¹¹⁹ Bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, “Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku”, Beta, 2024, s. 430.

¹²⁰ Düzenlemenin, BM Çocuk Hakları Sözleşmesinin 32. maddesine uygun olarak çocukları ekonomik sömürüye karşı koruduğuna dair bkz. Hayrunnisa Özdemir, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması” Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XVII, Y. 2013, Sa. 3, s. 82 Çocuğun malvarlığında serbest mal olarak ayrı bir malvarlığı kesimi yaratmanın sebepleri için bkz. Süleyman Albayrak, “Çocuğun Serbest Malları” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 26, S. 2, 2018, s. 455.

¹²¹ Bkz. Bilge Öztan, “Kişiler Hukuku”, Yetkin Yayınları, 11. Baskı, 2021, s. 215.

bebi ile kısıtlanabileceği örneğin; çocuğun kişisel kazancı ile sağlıksız bir gıda veya bir bisiklet alması geçerli bir sözleşmeye dayanıyor¹²² olsa dahi ana ve babanın bu gıdanın tüketilmesine veya bisikleti nerede ne zaman ve nasıl kullanacağına müdahale edebileceği, aksi halde velayet hakkının kullanımının çocuğun üstün yararının aksine engellenmiş olacağı, hatta çocuğun ihmal edilmiş sayılabileceği kanaatindeyiz. Kaldı ki ebeveyn örneğin bisiklet kullanımı sebebi ile “*alınmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini*” (TMK m.369/1) ispatlayamadığında aşağıda anlatacağımız ev başkanının sorumluluğu sebebi ile üçüncü şahısların zararını da tazmin etmek zorunda kalabilecektir.

• Ana Babanın Çocuk Mallarını Sarf Etme Hakkı

Ana ve babanın çocuk malları üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlıdır. Çocuğun bakım giderleri kural olarak ana babanın mal varlığından karşılanır (TMK m.327). Ancak “*Olağan ihtiyaçlar gerektirdiği ölçüde sermaye biçiminde ödemeler, tazminatlar ve benzeri edimler çocuğun bakımı için kısmen kullanılabilir. Çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için zorunluluk varsa hâkim, ana ve babaya belirlediği miktarlarda çocuğun diğer mallarına da başvurma yetkisini tanıyabilir*” (TMK m.356). “*Diğer bir deyişle, olağan ihtiyaçların gerektirdiği durumlarda ve ihtiyaçların sınırları içinde kalmak üzere, çocuğa sermaye olarak yapılan ödemeler, uğramış olduğu zararların karşılığı olarak ödenen tazminatlar, ikramiyeler ile sosyal yardım ve sosyal güvenlik kurumları tarafından yapılan ödemeler ve benzeri edimler çocuğun bakımı için kısmen kullanılabilir* (VVMET m.6/I)”¹²³. Çocuğun ihtiyaçları fazlasını gerektirdiği hallerde çocuğun diğer mal varlığına başvurmak için hakimin izninin alınması zorunludur¹²⁴.

Çocuğun gelirleri de malları gibi öncelikle çocuğun ihtiyaçları için kullanılacaksa da ana ve baba bunları “*hakkaniyete uyduğu ölçüde de aile ihtiyaçlarını karşılamak üzere sarfetebilirler. Gelir fazlası, çocuk mallarına katılır*” (TMK m.355). “*Ana ve baba, faiz getiren yatırım veya tasarruf hesabı açılmak üzere ya da açıkça ana ve babanın kullanmaması koşuluyla çocuğa yapılan kazandırmaların gelirlerini kendi menfaatlerine sarfetemezler*” (TMK m.357). Çocuk mallarından gelirler dışında kalan kısım da aile ihtiyaçları için sarf edilemez¹²⁵.

¹²² Sınırlı ehliyetlilerin serbest malların yönetimi ile ilgili işlemlerini kendilerini borç altına sokmalar dahi kanuni temsilcilerinin izni olmaksızın yapabileceklerine dair bkz. Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, “Kişiler Hukuku”, Beta, 2024, s. 326.

¹²³ Bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, s. 437.

¹²⁴ Hâkimin ana babanın çocuğun mallarını satmasını değil, TMK madde 356'daki koşullar mevcut değilse çocuğun ihtiyaçları için satılmasını yasaklayabileceğine dair bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, s. 527.

¹²⁵ Bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, s. 438.

• Çocuğun Mal Varlığına Verilen Zararın Tazmini

Ana ve baba çocuklarının mallarını doğru yönetmek ve korumakla yükümlüdürler. Yükümlülüklerin ihlali halinde hâkim, yükümlülüklerin yerine getirilmesi hususunda talimat verebilir veya gereğinde malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine (TMK m.360) ya da malların yönetiminin ana ve babadan alınarak bir kayyıma bırakılmasına (TMK m.361) karar verebilir. Ancak bu tedbirler çocuk mallarına verilen zararı gidermez. Ana ve baba çocuğun mallarını gerektiği şekilde yönetmek ve “... *velâyetleri veya yönetim hakları sona erince, çocuğun mallarını, hesabıyla birlikte ergin çocuğa, vasisine veya kayyıma*” (TMK m.362) devretmek zorundadırlar. Velayetin sona ermesi veya çocuk mallarını yönetme hakkının ellerinden alınması halinde ana ve baba, çocuğun mallarını, durumlarını, gelir ve giderlerini gösteren hesabıyla birlikte, çocuğa atanan vasiye, kayyım veya ergin olan çocuğa vermek zorundadırlar¹²⁶. Aksi durumda çocuğun ebeveynine karşı koşullarına göre istihkak davası (TMK m.683) ve miras sebebi ile istihkak davası (TMK m.637 vd.) açabileceği kanaatindeyiz.

Kanun koyucu ebeveynin hesap verme yükümlülüğünü, velayetin kaldırılmasından veya malların yönetiminin ellerinden alınmasından bağımsız olarak evliliğin sona ermesi koşuluna bağlı olarak özel olarak düzenlemiştir. Buna göre evlilik sona erdiğinde velâyet kendisinde kalan eş, hâkime çocuğun malvarlığının dökümünü gösteren bir defter vermek ve bu malvarlığında veya yapılan yatırımlarda gerçekleşen önemli değişiklikleri bildirmek zorundadır (TMK m.353). Oysa ki eşlerin evliliğin devamı süresince, çocuğun malları ile ilgili olan yükümlülüklerini ihlal etmedikleri sürece hesap verme yükümlülükleri yoktur. Türk Medeni Kanunu'nun Velayet, Vesayet ve Miras Hükümlerinin Uygulanmasına İlişkin Tüzük'ün dördüncü maddesine göre “*ana ve babadan birinin ölümü halinde nüfus memuru veya evliliğin mahkeme kararı ile sona ermesi halinde kararı veren mahkeme, sağ kalan veya velayet kendisine verilen eşin yerleşim yeri aile mahkemesine, yoksa Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun belirlediği mahkemeye durumu derhal bildirir.*” Tek başına velayet hakkını kullanan ve aynı sebeple çocuğun mallarını tek başına yönetme hakkına sahip olan ebeveyn “*çocuğun mallarının işletilmesi tarzında mesela çocuğa ait bir malın satılması, bankadan paranın çekilerek arsanın satın alınması gibi önemli bir değişiklik olursa durumu hâkime bildirmek mecburiyetindedir*”¹²⁷. Kanun koyucu bu yükümlülüğü evliliğin son bulmuş olmasına bağlayarak başta velayeti diğer ebeveyn ile paylaştığı halde sonradan tek başına kullanmaya devam eden ebeveyni yüklemişken, TMK m.337 hükmü gereğince ne baba ile evli olmadığı için başından beri velayeti tek başına kullanan anaya ne de ananın küçüklüğü,

¹²⁶ Bkz. Turgut Akıntürk/ Derya Ateş, s. 443.

¹²⁷ Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 686.

kısıtlılığı veya ölmüş olması ya da velâyetin kendisinden alınmış olması sebeplerinden biriyle hâkim kararı ile velayet hakkı kendisine verilen babaya yüklemiştir. Kanun koyucunun amacı “*velayet kendisine kalan ana veya babanın bu andan itibaren çocuğun hangi malvarlıklarını devir ve teslim aldığıнын dolayısıyla bundan sonraki sorumluluğunun belirlenmesinde kolaylık sağlamaktır*”¹²⁸ velinin bu durumda dahi mahkemeye hesap vermesi gerektiği kanaatindeyiz. Zira kanun koyucu çocuğun mallarının tek ebeveynin yönetimi altına bırakılmasını riskli bulmuştur. Aynı şekilde hükmün “*ayrılık veya velayetin eşlerden birinden kaldırıldığı halinde uygulanıp uygulanmayacağı açık değildir*”¹²⁹. Mahkemede defter tutulmasının çocuk ergin olduğunda çocuğa ya da çocuğa vasi atanmışsa vasisine veya malların yönetiminin bırakıldığı kayyuma da ayrıca hesap verilmesi yükümlüğünü kaldırmaz. Zira, “*velayet sonunda çocuğun mallarındaki noksanlar müfredat defterine göre tespit olunur ve bunlardan dolayı veli sorumlu olur*”¹³⁰.

Kanun koyucu, ana ve babanın “*çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi sorumlu*” (TMK m.363)¹³¹ olduklarını kabul etmişse de bu, ana ve babanın çocuk mallarını vekil gibi yönettikleri anlamına gelmez. Her şeyden önce vekalet ilişkisi hukuki bir işlemle kurulurken ana ve babanın velayet yükümlülükleri yasa gereği doğar ve ana ve baba bu sorumluluktan sözleşmeden dönerek kaçınmaz. Vekalet ilişkisi genellikle ivazlı bir hukuki ilişki iken ana ve baba çocuk mallarını yönetmek sebebi ile bir ücrete hak kazanmaz¹³². Ancak ana ve babanın da çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi hesap verme yükümlülükleri vardır. Ana ve baba velayet süresince “... *ana ve baba çocuk mallarını yöneten basiretli ana ve babanın, göstereceği özeni göstermek zorundadır. Ana ve baba çocuğun mallarını yönetirken işlerin olağan akışına göre gerekli davranışlarda bulunmalı, önlemler almalı, malların iyi yönetimine engel olacak davranışlardan kaçınmalıdır. Bu davranışların ölçüsü ise ortalama ana ve babanın velayet yetkisine ilişkin sahip olduğu zihinsel, fiziksel ve ruhsal yeteneklere uygun davranışlardır*”¹³³. Ancak bu durum çocuk yararına yapılan sözleşmelerden her zaman için yarar sağlandığı anlamına da gelmez. “... *vekilin vekalet sözleşmesi kapsamında kendisine verilen iş ile ilgili olarak ulaşılmak istenen sonucun başarılı bir şekilde gerçekleşmesi için hayat tecrübelerine*

¹²⁸ Bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, s. 523.

¹²⁹ Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 687.

¹³⁰ Bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 688.

¹³¹ Eski Medeni Kanun m.288 hükmünde ana babanın çocuğun mallarını iadede intifa hakkı sahibi gibi sorumlu olduğu hususunda bkz. Baygın/ Doğan, s. 404, 405.

¹³² TMK m.457’de vasiye, talebi halinde, vesayet altındaki kişinin malvarlığından, olanak bulunmadığı takdirde Hazineye karşılanmak üzere yönetimin gerektirdiği emek ve yönetilen malvarlığının geliri de göz önünde tutulmak suretiyle her hesap dönemi için vesayet makamı tarafından belirlenecek bir ücret ödenebileceği düzenlenmiştir.

¹³³ Hayrunnisa Özdemir, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması”, s. 88.

ve işin gereklerine uygun faaliyetlerde bulunması ve söz konusu başarılı sonuca ulaşılmasına engel teşkil edebilecek faaliyetlerden de kaçınması halinde, -vekalet veren tarafından sözleşmenin yapılması ile amaçlanan sonuç gerçekleşmese dahi (hekimin yaptığı ameliyatın başarılı olmaması, avukatın yürüttüğü davanın müvekkili lehine sonuçlanmaması gibi) bu durumda artık vekilin sorumluluğundan bahsedilemeyecektir¹³⁴. Nasıl ki “vekil, vekâlet verene tesliminde geciktiği paranın faizini de ödemekle yükümlü” (TBK m.508) ise ana ve baba da velayetin bittiği veya malların yönetiminin ellerinin alındığı an itibariye çocuğa ait paraları teslimde temerrüde düşerlerse faiz ödemek zorunda kalabilir. Öte yandan, “Vekâlet veren, vekâletin gereği gibi ifası için vekilin yaptığı giderleri ve verdiği avansları faiziyle birlikte ödemek ve yüklendiği borçlardan onu kurtarmakla yükümlü”dür (TBK m.510). Ana ve babanın maddi bakım yükümlülüğü (TMK m.327) çocuk mallarına değil çocuğun şahsına karşıdır, bununla beraber malların yönetimi korunmasını da gerektirir. Öte yandan, çocuk mallarına verilen zarar sebebi ile örneğin; kendisine anneannesinden miras kalan antika kahve fincanını koruyamayan ve kırılmasına sebep olan anne ve babasından bu sebeple manevi tazminat talep edilemez¹³⁵.

Vekalet ilişkisi sebebiyle, vekil zarara uğramışsa bunu vekalet verenden isteyebilmesi vekâlet verenin zararın oluşmasında kusurunun olmasına bağlıdır (TMK m.510)¹³⁶. Bu sebeple örneğin, çocuğa miras yoluyla kalmış olan tarım işletmesinin başına geçmek zorunda kaldığından kendi işinden ayrılmak zorunda kalan veya çocuğa ait evin tamirati esnasında yaralanarak engelli hale gelen ebeveynin, çocuğun bunda kusuru olmadığı sürece uğradığı zararının tazmin edilmesini isteme hakkının doğmayacağı kanaatindeyiz.

Ana ve baba evlilikleri devam ettiği sürece ve hatta boşansalar dahi ortak velayetlerine hükmedildiği sürece velayet hakkını birlikte kullanırlar. “Vekâleti birlikte üstlenenler, vekâletin ifasından müteselsil olarak sorumlu” (TBK m.511) olup ana ve baba çocuğun mallarının yönetiminden de müteselsil olarak sorumludurlar. Sorumluluk kusur sorumluluğudur. Ana ve babanın çocuğun malları sebebi ile doğan sorumluluğu sınırsızdır ancak “kanuna uygun olarak çocuk veya aile için yaptıkları harcamalar” zararın hesabında dikkate alınmaz ve “dürüstlük kuralına uygun olarak başkasına devrettikleri malların yerine sadece aldıkları karşılığı geri vermekle yükümlüdürler” (TMK m.363).

¹³⁴ Bkz. Sinem Taştekin, “Vekilin Vekalet Sözleşmesinden Kaynaklanan Özen Borcu”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 6 (2), Güz 2019, s. 95.

¹³⁵ Bkz. TC. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2015/6011, K. 2015/13460, T. 14.12.2015. Kazancı veri tabanı.

¹³⁶ Maddenin düzenleniş biçiminden vekâlet verenin sorumluluğunun ispat yükünün tersine çevrilmiş bir kusura dayanan bir sorumluluk olduğunun anlaşıldığına, zira ikinci cümlede yer alan, vekâlet verene kurtuluş kanıtı getirme imkânının tanınması bu tespiti destekler nitelikte olduğuna dair bkz. Vehbi Umut Erkan, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Veren Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları, AÜHFD, 62 (2) 2013: 441-472, s. 459.

3. Ergin Çocuklara Karşı

a. Ergin Çocukların Kişilik Haklarının Korunması

Küçüklük hali, ergin olma ile son bulduğundan, ergin çocuklar kanun koyucunun bu kişilerin ana ve babaları karşısındaki durumlarını göz önüne alarak çocuk olarak tanımladığı kişileridir. Bu anlamda altmış yaşındaki bir kişi de anası ve babası için çocuktur.

Ana ve babanın çocuklarına karşı bakım yükümlülüğü kural olarak ergin olmaları ile son bulur. Bununla beraber eğitimi devam eden çocuğa “*durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde*” bakmakla yükümlüdürler (TMK m.328). Kural olarak çocuğun ergin olmasından sonra devam edeceği eğitim “yüksek öğrenim” niteliğindedir. Ancak ergin çocuk, ilk veya orta öğrenim sürecini henüz tamamlamamış dahi olabilir. İlk ve orta öğretim süreçleri zorunlu ve parasız olduğundan bu döneme ait giderler ortalama bir aile bütçesi için orantısız bir ölçü yaratmayabilecekse de fakirlik sınırının altında yaşayan bir ailede çocuğun el harçlığının bile bütçede önemli kalem teşkil edebileceği gözden kaçırılmamalıdır. Bu çıkmazın tek çözümünün Anayasal bir zorunluluk olan “*sosyal hukuk devletinin*”¹³⁷ aktif şekilde hayata geçirilmesi ve ana babaların üzerinden bu yükün alınması olduğu kanaatindeyiz. Öte yandan kanun koyucu, TMK madde 364’de herkesin, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlü olduğunu düzenlerken nafaka alacaklısı çocukların eğitimlerine devam etmesini şart koşmamıştır¹³⁸.

Ergin kişiler kural olarak tam ehliyetli kişilerdir. Ancak bu kişilerin kısıtlandırılmasını gerektirecek sebepler (TMK m.405,406,408) ortaya çıkabilir. Bu halde kısıtlanan ergin, hâkim vasi atanmasına gerek görmedikçe vesayet altına alınmaz, ana babalarının velayeti altında bırakılır (TMK m.335, m.419). Bunun için kısıtlanacak kişinin evli olmaması aranır. Zira, kısıtlı adayının yerleşim ve kişisel ilişkileri dikkate alındığında vasiliğe uygun olan eşin atanmada önceliği vardır (TMK m.414). Ergin çocuğun ayırt etme gücüne sahip olmaması, kısıtlanması için bir sebepse de bu durum erginliği kazanmasını engellemez. Kısıtlı veya değil ayırt etme gücü olmayan kişilerin hukuki işlem ehliyeti yoktur. Ayırt etme gücüne sahip kısıtlı kişilerin haksız fiil ehliyetleri vardır ve verdikleri zararlar kendi mal varlıklarından karşılanır. Bununla birlikte ev başkanlığı altında yaşıyor-

¹³⁷ Maddi yoksunluk içindeki çocukların eğitim başta olmak üzere temel haklarından mahrum kaldıklarına dair bkz. Hicran Atatanır, “Türkiye’de Çocukların Eğitim Hakkı”, *Disiplinlerarası Çocuk Hakları Araştırması Dergisi*, 2023, 3(5): s. 59.

¹³⁸ TMK madde 364’de yardım nafakası düzenlenmişken ayrıca TMK madde 328 ile ergin olan çocuğa bakım borcunun düzenlenmesindeki gerek ve madde hükümlerinde yer alan koşulların farklılığı için bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, “Medeni Hukuk”, s. 490.

larsa üçüncü şahıslara vermiş oldukları zararlardan aşağıda anlatılacağı üzere ev başkanının da sorumluluğu doğar.

Çocuğun ergin olmasına rağmen henüz orta eğitimi tamamlamamış olması onun zihinsel veya bedensel engelinden kaynaklanıyorsa bu çocuklar kısıtlanarak ana babalarının velayeti altında bırakılabilir (TMK m.335/2,419/2). Ergin çocuğun kısıtlanması gereken hallerde ana ve babasının velayetinde bırakılması halinde velayete bağlı bakım borcu da velayet süresince çocukların eğitimlerine devam etme koşulu aranmaksızın devam edecektir¹³⁹. Kısıtlama kararı kural olarak ergin kişiler için alınabilir ise de küçük istisnai olarak henüz ergin olmadan da kısıtlanabilir (TMK m.419/2). Bu durum *“küçüğün ergin olmasından, hakkında kısıtlama kararı alınmasına kadar geçecek süre içinde menfaatlerinin zarar görmesi endişesini yaratacak birtakım şartların bulunmasından kaynaklanır. Kısıtlama kararı ile, velayetin ya da küçüklük dolayısıyla vesayet sona ermesi ve kişinin tekrar vesayet altına alınması sırasında işlerinin görülmesi ve temsili mümkün kılınmış olur. Küçük hakkındaki kısıtlama karar ile ilgili ikinci önemli husus, kararın, küçük ergin olduktan sonra hüküm ifade edeceğidir”*¹⁴⁰.

Ana ve baba yüksek öğrenimi¹⁴¹ devam eden çocuğa kendilerinden beklenecek ölçüde¹⁴² bakmakla yükümlüdürler. Bakım yükümlülüğü çocuğun barınma, beslenme, sağlık, eğitim gibi maddi masraflarını karşılamak kadar, onun manevi ihtiyaçlarının karşılanmasını da kapsar. Çocuğun maddi yönden beklediği desteği görmemesi halinde bizzat yardım nafakasını talep etme hakkı doğacaktır¹⁴³. Zira; *“herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür”* (TMK m.364/1). Her ne kadar manevi ihtiyaçlarının karşılanmaması veya çocuğun manen terki, icrai nitelikte bir borç¹⁴⁴ değilse de bunların karşılanması ana babanın ergin çocuklarına karşı da ahlaki borçlarıdır.

¹³⁹ Bkz. İyilikli/Ersöz, s. 185.

¹⁴⁰ Bkz. Dilşad Keskin, “Ergin Kısıtlı Üzerindeki Velayet Hakkı (Uzatılmış Velayet)”, ERÜHFD, C. IX, S. 2, (2014), s. 7.

¹⁴¹ Çocukların lisansüstü eğitimleri, üniversiteye veya KPSS’na hazırlık kursları süreçlerindeki maddi ihtiyaçları için bağlanacak nafakaya ilişkin çeşitli Yargıtay kararları ve doktrindeki görüşler için bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku”, s. 433-435.

¹⁴² Ana ve babadan “durum ve koşullara göre kendilerinden beklenecek ölçünün” tayininde mali ve ekonomik durumlarının, çocuklarla kişisel ilişkilerinin, çocuğun eğitimine devam konusundaki ciddiyeti gibi unsurların göz önünde tutulması gerektiğine dair bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, s. 330.

¹⁴³ Eğitime devam eden çocuğun ana babasının iştirak nafakası talep edebileceken, çocuğun bizzat kendisinin açtığı davada yardım nafakası talep edebileceğine dair bkz. Bilge Öztan, “Aile Hukuku” s. 436.

¹⁴⁴ Bkz. Süheyla Zorlu/Süleyman Zorlu, “Çocuklar İçin Sevgi Hakkı Mukayeseli Bir İnceleme”, D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Durmuş Tezcan’a Armağan, C. 21, Özel S., 2019, s. 1857.

b. Ergin Çocukların Mal Varlığı Haklarının Korunması

Kanun koyucu, ergin çocukların mal varlıklarının korunmasını özel olarak düzenlememiştir. Zira, ana ve baba eğitimi devam eden ergin çocuğa kendilerinden beklenecek ölçüde bakmakla yükümlü iseler de çocuğun ergin olmasıyla beraber o zamana kadar kendi yönetimlerinde olan çocuğa ait malları çocuğa vermekle yükümlüdürler.

Bununla birlikte, ergin olan çocuk ana babasının velayeti altına bırakılmışsa ana babanın küçük çocukların mal varlığı üzerindeki hak ve sorumluluklarının aynen devam etmesi ve bu durumda vesayet hükümlerinin değil velayet hükümlerinin uygulanması gerektiği kanaatindeyiz¹⁴⁵. Ergin çocuğun velayet altına alınması halinde, ana babanın çocuğun mallarını kullanma hakkının bulunup bulunmadığı doktrinde tartışmalıdır¹⁴⁶.

B. Ebeveynin Çocukları Sebebiyle Üçüncü Şahıslara Karşı Sorumluluğu

1. Çocuklarının Haksız Filleri Sebebiyle Ebeveyn Sorumluluğu

Küçükler ayırt etme gücüne sahip değillerse, kural olarak haksız fiil ehliyetleri yoktur (TMK m.14). Bununla beraber *“hakkaniyet gerektiriyorsa; hâkim, ayırt etme gücü bulunmayan kişinin verdiği zararın, tamamen veya kısmen giderilmesine karar verir”* (TBK m.65)¹⁴⁷. Ayırt etme gücüne sahip küçükler ise sebep oldukları haksız fiillerden kendi mal varlıklarıyla sorumludurlar (TMK m.16, m.343).

¹⁴⁵ Yargıtay'ın her ne kadar ergin kişiye anne babanın veli atanması halinde velayet hükümlerinin uygulanacağına dair içtihatları müstakar ise de velayet hakkının kapsamı ile çocuk mallarının yönetimi ve kullanım hakkı ile TMK'nın 462. maddesinde izne tabi işlemlerde farklı yönde kararlar verildiğinin tecrübe edildiğine ve hatta Yargıtay'ın bu tutumunun ergin kişiye ait taşınmazların satımında dahi sürdürmekte olduğuna dair bkz. İyilikli/ Ersöz, s. 196.

¹⁴⁶ Önceki Medeni Kanun'un 280. maddesinde ana ve babanın kullanım hakkının çocuk ergin oluncaya kadar devam ettiği açıkça belirtilmiş ise de Yeni Türk Medeni Kanun'un 354. maddesinde kullanım hakkının sınırı olarak “ergin olma” ifadesine yer vermediğinden, artık ergin olan, ancak kısıtlanması nedeniyle velayet altına alınan çocukların malvarlığının da ana ve baba tarafından kullanılmasının mümkün olduğuna dair bkz. Ömer Çınar, “Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı”, İÜHFMLXXI-1 Armağan 2. Cilt, s. 1357. Aksi görüş için bkz. Mehmet Erdem/Aslı Makaracı Başak, s. 481. Ana ve babanın TMK madde 462 gereğince hâkimin iznine muhtaç olmamalarının çocuk mallarında diledikleri gibi tasarrufta bulunabilecekleri anlamına gelmediği hususunda bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, s. 511.

¹⁴⁷ TBK m.65 yer alan sorumluluğun kusursuz sorumluluk hallerinden özen ihlali ve tehlike sorumluluğu değil hakkaniyet sorumluluğu olduğuna, hakkaniyet sorumluluğunda hakkaniyet ve adalet duygularının zarar görene oranla ekonomik yönden daha güçlü durumda bulunan zarar verenin kusursuz olmasına rağmen sorumlu kılındığına dair bkz. Fikret Eren, “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Legem, 2024, s. 567-569. Ayırt etme gücünün kazanılmasında yaş küçüklüğü açısından TMK'da kesin yaş sınırının ön görülmemiş olmasının hakime somut olayın özelliklerini dikkate alacağı bir takdir yetkisi tanındığına dair bkz. Gökhan Antalya, s. 548.

Ayırt etme gücüne sahip veya hakkaniyet gereği ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüklerin verdikleri zararların onların mal varlıklarından tazmin edilebilmeleri her şeyden önce haczedilebilir bir mal varlığına sahip olmalarını gerektirir ki buna hayatın olağan akışı içerisinde sıklıkla rastlanmaz.

Bu sebeple zarar gören kişilerin muhatap kabul ettikleri kişiler öncelikle çocukların ana ve babalarıdır. Bu sosyal refleksin hukuki bir karşılığı varsa da ana ve babanın çocuklarının sebep oldukları zararlardan sorumlu olmaları ne çocuklarıyla kurdukları soybağından ne de onlar üzerinde sahip oldukları velayet hakkından kaynaklanır. Ana ve babanın çocuklarının sebep olduğu zararlardan sorumluluğu “ev başkanı” sıfatını taşıdıkları sürece doğar ve bu sıfatı haiz olmadıklarında velayet hakkına sahip olsalar dahi çocuklarının üçüncü kişilere vermiş oldukları zararlardan sorumlu olmazlar¹⁴⁸. Öte yandan ev başkanının sorumluluğu zarara sebep olan küçüğün kendi sorumluluğunu ortadan kaldırmaz¹⁴⁹.

Geniş anlamda aile¹⁵⁰, “*kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya benzeri sebeplerle ya da koruma ve gözetme ilişkisi içinde ev halkı olarak bir arada*” ve “*aile hâlinde yaşayan birden çok kimsenin oluşturduğu*” (TMK m.367) topluluktur. Aynı çatı altında yaşayabilmek belli kurallar ve düzene uymayı ve bu düzenin korunmasından sorumlu en az bir ev başkanının varlığını gerektirir. Ev başkanı, kanuna, sözleşmeye veya örfü göre belirlenir¹⁵¹. Ev başkanı evi yönetirken “*ev halkından her birinin yararını adil biçimde*” gözetir ve onlara ait eşyaları güvenle korur. “*Ev halkının her biri, özellikle öğrenimi, eğitimi, dinî inançları, meslek ve sanatı için gerekli özgürlükten yararlanır*” (TMK m.368).

Çekirdek aile¹⁵² formlarında ev başkanı ana ve babadır¹⁵³. Bununla beraber çocuğun ana ve babası aynı evde yaşamıyorsa çocuğun birlikte yaşadığı ebeveyni ev başkanı olarak kabul edilmelidir¹⁵⁴. Birlikte yaşamak kavramı velayetin kendisine bırakıldığı ebeveyn ile birlikte yaşamakla sınırlandırılmamalı, çocuk fiilen

¹⁴⁸ Mülga Medeni Kanun yürürlükte iken ana ve babasının boşanması nedeniyle annesiyle birlikte teyzesinin evinde kalan çocuğun işlediği fiil nedeniyle velayet kendisine verilen annenin değil, aile reisi olan teyzesinin kocasının ev başkanı sıfatıyla sorumlu kılındığına dair bkz. T.C. Yargıtay 4. Hukuk Dairesi E. 1985/844 K. 1985/1759 T. 5.3.1985 Kazancı veri tabanı.

¹⁴⁹ Bkz. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2023/2431 K. 2024/341 T. 23.1.2024. Kazancı veri tabanı.

¹⁵⁰ Aile tanımlamaları için Bkz. Tuba Kutoğlu, “Üvey Ailede Hukuki İlişkiler” Seçkin, 2018. S. 23.

¹⁵¹ Yatılı okullardaki okul müdürlüğünün Kamu Hukuku'ndan kaynaklandığına dair bkz. Bilge Öztan, “Medeni Hukuk”, s. 722.

¹⁵² Hukuki anlamdaki “dar aile” ve “geniş aile”nin sosyolojik anlamdaki “çekirdek aile”ye, hukuki anlamdaki “en geniş aile”nin ise sosyolojik anlamdaki geniş aileye karşılık geldiğine dair bkz. Kutoğlu, s. 23.

¹⁵³ Bkz. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2023/1757, K. 2023/3745, T. 14.12.2023 Kazancı veri tabanı.

¹⁵⁴ Ortak velayette çocuğun ikametgâh modelleri için bkz. Nazlı Hilal Coşkun, “Velayete Hâkim Olan İlkelerin Ortak Velayete Uygulanması” Aristo, 2023.

kiminle yaşıyorsa ona bakılmalıdır¹⁵⁵. “*Ana ve babanın ya da bunlardan birinin ev başkanı olduğu durumlarda, ergin olmayan çocuk sürekli ya da geçici olarak başka bir aile içinde yaşıyorsa, onun yönünden ev başkanı artık o ailenin başkanıdır. Örneğin, çocuk okumak için büyük babasıyla birlikte oturuyorsa ev başkanı büyük babadır*”¹⁵⁶. Ev başkanın velayet hakkına sahip ebeveyn olduğu hallerde ebeveynin çocuklarının şahıs ve malvarlıklarına karşı sorumluluğu, velayet hükümleri yanında ev başkanlığından da doğar.

Ev başkanı ev düzenini sağlarken, aile fertlerinden bazı kişilerin üçüncü kişilerde yol açtıkları maddi manevi zararlardan *objektif sorumluluk*¹⁵⁷ ilkeleri gereğince sorumlu olur. *Ev başkanının aynı çatı altında yaşadığı ve eylemlerinden sorumlu olduğu kişiler; yalnızca küçükler, kısıtlılar, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı olanlardır. Ev başkanının, bu kişiler dışında kalan hane halkının zararlarından sorumluluğu doğmaz. Ev başkanının eylemlerinden sorumlu olduğu küçüklerin aynı zamanda velisi ya da kısıtlıların vasisi olması aranmaz. Ev başkanı himayesinde yaşayan akıl hastaları ve akıl zayıflığı olan kişilerin, bu durumları her ne kadar kendileri için kısıtlanma kararı alınmasını mümkün ve hatta gerekli (TMK m.405) kılıyorsa da kısıtlanmış olup olmamalarına bakılmaksızın yol açtıkları zararlardan sorumludur. Bununla beraber ev başkanı “alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini” (TMK m.369/1) ispatlayarak bu sorumluluktan kurtulabilir.*

Ev başkanı sıfatı taşıyan ana ve baba da çocuklarının eylemlerinden üçüncü şahıslara karşı sınırsız¹⁵⁸, kusursuz ve müteselsil olarak sorumludurlar¹⁵⁹. Ebeveyn “ev başkanı” sıfatı ile yüklenmiş olan bu sorumluluğu, 4721 sayılı yeni Türk

¹⁵⁵ Louisiana Eyaleti Medeni Kanun Madde 2318’inde ortak velayet halinde fiziki velayetin kim tarafından kullanıldığına bakılmaksızın iki ebeveyni de çocuklarının yol açtıkları zarar sebebiyle üçüncü şahıslara karşı müteselsil olarak sorumlu kılınmasının eleştirisi için bkz. George Davis Ernest III, “Joint Custody and Parents’ Liability Under Civil Code Article 2318”, Louisiana Law Review Volume 44 | Number 6, Symposium: Family Law July 1984. Çocuğun kişisel ilişki kurduğu ebeveyninin yanında olduğu zamanlarda yol açılan zarardan velayet hakkına sahip ebeveyni sorumlu tutmanın adil olmadığı gibi diğer ebeveynce kötüye de kullanılabilmesine dair bkz. Kutoğlu, s. 51, 52.

¹⁵⁶ Bkz. Mustafa Dural/Tufan Öğüz/Mustafa Alper Gümüüş, s. 416.

¹⁵⁷ Ev başkanının sorumluluğunun Türk Medeni Kanun’da düzenlenmesinin, borçlar hukukuna ilişkin bir sorumluluk normu olduğu gerçeğini değiştirmedigine, ev başkanının sorumluluğunun kurtuluş kanıtı getirilebilen, hafifletilmiş bir kusursuz sorumluluk olduğuna dair bkz. Emine Koçano Rodoslu, “Ev Başkanının Sorumluluğu” AÜHFD, 63 (4) 2014: 879-899, s. 880, 881.

¹⁵⁸ ABD’de birçok eyalette ebeveyn sorumluluğunun 5.000 Dolar ile sınırlandırıldığına, iki eyalette bu sınırın 25.000 Dolara çekildiğine, bazı eyaletlerde ise üst sınırın eşyaya verilen zararlar için konulmadığına dair bkz. Kristin N. Henning, “It Takes a Lawyer to Raise a Child? Allocating Responsibilities Among Parents, Children, and Lawyers in Delinquency Cases”, Georgetown Law Faculty Publications January 2010.

¹⁵⁹ Bkz. T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2017/3-1049 K. 2021/799 T. 17.6.2021 Kazancı veri tabanı.

Medeni Kanunu 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girinceye kadar yürürlükte olan 743 sayılı Türk Kanuni Medenisi 'ne göre kural olarak¹⁶⁰ "aile reisi" kabul edilen koca taşımıştır. Ana ve babanın sorumluluğu müteselsil olmakla beraber, bu, ev başkanına karşı açılan davanın her ikisine birden açılmasının zorunlu olduğu başka bir ifade ile ebeveynlerin zorunlu dava arkadaşı (HMK m.60) oldukları anlamına gelmez. Nitekim aile içinde çalışan kişinin ağırlıklı olarak hala "baba" olması ve özellikle mal varlıklarının çoğunlukla baba üzerine tescilli olması¹⁶¹ davaların çoğunlukla sadece babaya karşı açılmasına sebebiyet vermektedir¹⁶².

Ana ve babanın, onlarla beraber yaşayan ergin çocuklarının haksız fiillerinden "ev başkanı" sıfatı ile sorumlu olmaları için, bu çocukların ya velayetlerinde bırakılmış olmaları ya da çocukların başkasının vesayeti alınmış olması veya haklarında kısıtlama kararı alınmamış olsa dahi bu çocukların akıl hastalıklarının veya akıl zayıflıklarının bulunması gerekir.

Ev başkanının bu kişilerin fiillerinden sorumlu olması için ne ev başkanının ne de bu kişilerin zararın doğmasında kusurları aranmaz¹⁶³. Bununla beraber bu kişilerin zarara yol açan eylemlerinin hukuka aykırı olmuş olması¹⁶⁴ ve zarar ve eylem arasındaki nedensellik bağının kesilmemiş olması aranır¹⁶⁵.

Ev başkanı aynı çatı altında yaşayan bireylerin sadece aynı çatı altında değil dışarıda verdikleri zararlardan da sorumludur. Örneğin çocuğun okulda bir başka öğrenciyi yaralaması ev başkanının gözetimi altında gerçekleştirilmemişse de ev başkanı bu zarardan sorumlu tutulabilir¹⁶⁶. Kanun koyucu her ne kadar ev başkanına sorumluluktan kurtulmak için bir kurtuluş kanıtı tanımışsa da ev başkanı için

¹⁶⁰ Kanunen ev başkanı sayılan kimsenin örf gereği bir ev başkanına tabi olduğu yerde ev başkanı olamayacağına örneğin; büyük baba ile birlikte yaşama halinde ev başkanının büyük baba olduğuna dair bkz. Mustafa Dural/Tufan Öğüz/ Mustafa Alper Gümüş, s. 416.

¹⁶¹ Türkiye genelindeki tapu kayıtlarının yüzde 65'inin erkek, yüzde 35'inin de kadın mülkiyetinde ve aile konut şerhi oranının ise yüzde 0, 03 olduğuna dair bkz. Anadolu Ajansı haberi, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyede-tapular-erkeklerde/404996>. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre sadece 2020 yılında erkeklerin yüzde 59,5 oran ile 892 bin 347, kadınların yüzde 32,2 oran ile 483 bin 7 konut sahibi olduğuna, yüzde 1,6 oran ile 23 bin 424 konutun kadın ve erkek tarafından ortaklaşa alındığına dair bkz. Independent Türkçe haberi, <https://www.indyurk.com/node/322001/haber/ev-sahibi-kad%C4%B1n-say%C4%B1s%C4%B1-art%C4%B1yor-evliliklerde-tapular-art%C4%B1k-daha-fazla-kad%C4%B1nlar>.

¹⁶² Örneğin; bkz. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2023/1508, K. 2023/3174, T. 9.11.2023 Kazancı veri tabanı. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi E. 2014/1023, K. 2014/5569, T. 07.04.2014. T.C. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi, E. 2015/2316, K. 2016/906, T. 27.01.2016. Yargıtay karar arama veri tabanı.

¹⁶³ Bkz. Turgut Akıntürk/Derya Ateş, s. 465.

¹⁶⁴ Hukuka aykırılığın gerçekleşmesi için, gözetime muhtaç kişinin zarar verici fiilinin mi, yoksa ev başkanının özen yükümlülüğünün ihlalinin mi hukuka aykırı olması gerektiği yönündeki tartışmalar için bkz. Rodoslu, s. 891.

¹⁶⁵ Bkz. Rodoslu, s. 890.

¹⁶⁶ Bkz. T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2004/4-642, K. 2004/648, T. 8.12.2004. Kazancı veri tabanı.

“alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini” kanıtlamak oldukça zordur¹⁶⁷. Konuyu ev başkanından ebeveyn ve diğer hane bireylerinden çocuğa indirgeyecek olursak; öncelikle çocuğun ana babasının gözetimi altında her an tutulması hayatın olağan akışına aykırıdır. Bunun sağlanabilmesi için çocuğun okul, oyun için dahi olsa ebeveynin gözünün önünden bir an için bile ayrılmaması ve ebeveynin de bütün işinin sadece çocuğu gözetlemek olması gerekir ki bu hem imkânsız hem de sağlıksız bir durumdur. Öyleyse gözetim altında tutmaktan anlaşılması gerekenin ev başkanının çocuğunu iyi tanınması, ihtiyacına göre onu eğitmesi, gerektiğinde profesyonel destek alması ve çevreyi çocuk hakkında uyarması olduğu kanaatindeyiz. Örneğin, kendisi ve çevresi ile barışık, uyumlu bir çocuk için özel tedbirler almak gerekmezken, saldırgan yapıdaki çocuklar için başkaca tedbirlerin alınması gerekebilir. Bu durumda çocuğun durumuna göre eğitilmesi veya tedavisi yoluna gidilmesi, okul yönetimine ve çocuğun içinde bulunduğu sosyal çevrelere çocuğun durumu hakkında uyarıda bulunulmuş olması ya da çocuğun özel bir kuruma yerleştirilmesi gibi tedbirlerin alınmış olmasının kurtuluş kanıtı olarak dikkate alınması gerektiği kanaatindeyiz. Bununla beraber o ana kadar hiçbir olumsuz tavrı olmayan çocuk da anlık olarak zarara yol açabilir. Bu durumda da ebeveynin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerin hafiflediğinin kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Alınacak tedbirlerin bir kısmı da ailenin ekonomik gücüyle ilintilidir. Örneğin ekonomik sebeplerle çocuğuna düzenli psikolojik tedavi gördüremeyen veya devlet destekli olmayan ilaçları satın alamayan ebeveynin üzerine düşeni yapmamaktan ne kadar sorumlu kılınabileceği de düşünülmelidir. Elbette ki, ebeveynlerin çocuğu eğitmek için yapabilecekleri şiddet sınırını da geçmemelidir¹⁶⁸. Öte yandan ebeveynler çocuklarına olgunlukları ölçüsünde ve önemli konularda hayatlarını düzenleme hakkı da tanınmalıdır. Oysa ki çocuklara hayatlarını düzenleme hakkı tanırken üçüncü şahısları riske atmamak her zaman kolay olmayabilir. Örneğin, çocuğuna bisiklet sürmesi için izin veren ebeveynin¹⁶⁹ çocuğunun yol

¹⁶⁷ Bkz. T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2004/4-642, K. 2004/648, T. 8.12.2004. Kazancı veri tabanı.

¹⁶⁸ Velinin kanunun verdiği yetkiyi kullandığına ilişkin savının, çocuk menfaatinin sınırlarının aşılıp aşılmadığı ile bağlantılı olarak değerlendirilmesi gerektiğine ilişkin olarak bkz. İsmail Dede, “Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini”, Oniki Levha, 2019, s. 88. İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün (HRW) yayımladığı raporda, içlerinde Türkiye’nin de bulunduğu 60 ülkede yüz binlerce kişinin ruh sağlığı sorunları nedeniyle zincire vurulmuş halde yaşadığının ortaya konulduğuna, ailelerin ruh sağlığı sorunlarına dair bilinçlenmemiş ya da bu meselelerle ilgili destek arayışında olmadığına, bakım merkezlerinin tıbbi yardıma muhtaç bu insanları zincirleyip aç bıraktığına dair bkz. Independent, <https://www.indyurk.com/tags/hrw>.

¹⁶⁹ Turner v. Bucher davasında Louisiana Yüksek Mahkemesi’nin, altı yaşındaki Gregory Bucher’ın bir şehir kaldırımında sürdüğü bisikletle arkadaş çarparak yaraladığı Mrs. Turner’ın tazminat talebini, çocuğun denetimi konusunda ebeveynlerin ihmalkâr olmadığı konusunda hemfikir olmasına

açtığı bisiklet kazasında “*alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini*”, çocuğuna frenleri sağlam bir bisiklet almış olması, bisikleti bisiklet yolunda kullandırması ve çocuğun uzun süredir bisiklet kullandığı halde böyle bir kazaya yol açmaması ile kanıtlamış kabul edilip edilmeyeceği uyuşmazlığa bakan hakimin takdirine kalacaktır.

Çocukların başkalarına vermiş oldukları zararlar sebebi ile kendi malvarlıkları ile de sorumlu oldukları dikkate alınır, bu zararı kendi malından tazmin etmek zorunda kalan çocuğun, ileride örneğin tek başına bisiklet kullanması için izin veren ebeveynlerinden velayet hakkının özenle kullanılmadıklarından bahisle ödediği tazminatı rücu etmek istemesi ihtimalinin de ebeveynin sorumluluğunu arttırdığı kanaatindeyiz.

Ev başkanının sorumluluğunun arkasında kendisini kontrol edemeyecek insanların başkalarına verecekleri zararı, onlar üzerinde kontrol sağlayarak azaltma veya ortadan kaldırma düşüncesi yatar. Bu aynı zamanda, hukuken sorumlu olmayacak kişileri kullanarak zarar vermenin önüne de geçer. “*Bu sorumluluk, ev başkanının sosyal yükümlülüğünden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, ev başkanı otoritesi altında bulunan küçüğü, kısıtlıyı, akıl hastası ve akıl zayıfı olan kişileri gözetim altında bulundurma ve onların toplum yaşamına problemsiz bir şekilde katılmalarını sağlamakla yükümlüdür. Burada, ev başkanı hâkimiyet alanı içinde bulunan kişiler üzerine denetleme ve gözetim imkânı olduğundan zararlı sonucun meydana gelmesini engelleyebilmektedir*”¹⁷⁰. Öte yandan bu sorumluluk ebeveynler açısından büyük bir çıkamaz doğurabilir. Zira saldırgan eğilimli, düşüncesiz ve sorumsuz tavırlar sergileyen çocukların eğitimi ebeveynlerin eğitim seviyelerini, parasal güçlerini ve farkındalıklarını aşırıyor olabilir. Örneğin, çocukların çoğunun ebeveynlerinden çok daha iyi bilgisayar kullanıcısı olduğu nazara alındığında çocuğun yol açtığı bilişim ihlallerinden sorumlu ebeveyn¹⁷¹ “*alışılmış şekilde durum ve koşulların gerektirdiği dikkatle onu gözetim altında bulundurduğunu veya bu dikkat ve özeni gösterseydi dahi zararın meydana gelmesini engelleyemeyeceğini*” kanıtlamayacaktır. Bu yüzden okullardaki rehberlik hizmetlerinin yanı sıra çocuk rehabilitasyon merkezlerinin de genişletilmesinin ve bunlara parasız erişimin sağlanmasının oldukça önemli olduğu kanaatindeyiz.

rağmen kabul ettiğine dair bkz. Charles A. Marvin, “Discerning the Parent’s Liability for the Harm Inflicted by a Nondiscerning Child”, Louisiana Law Review, Cilt 44, No. 5, s. 1214.

¹⁷⁰ Gözetime muhtaç kişinin, kusurlu bir davranışıyla zararın meydana gelmesine sebep olabileceği gibi, kusursuz bir şekilde de zararın meydana gelmesine sebep olabileceğine dair bkz. Rodoslu, s. 881.

¹⁷¹ Bieker davasında izinsiz dosya paylaşan çocuğun ebeveynlerinin bunu yasaklamadığı ve internet filtresi kullanmadıkları için çocuğun fiiline rıza göstermiş kabul edildiklerine dair bkz. Janelle A. Weber, “Don’t Drink, Don’t Smoke, Don’t Download: Parents’ Liability for their Children’s File Sharing” Florida Law Review, Cilt 57, S. 5, s. 1192.

2. Çocuklarının Hukuki İşlemleri Sebebiyle Ebeveyn Sorumluluğu

Ayırt etme gücüne sahip olamayan küçüklerin fiilleri hukuki sonuç doğuramayacağından, (TMK m.15) bunların tarafı oldukları sözleşmelerin hukuken geçersiz olduğuna (TBK m.27) ancak ebeveynlerinin onları temsilen (TMK m.342) ve onların yararına (TBK m.129) nisbi anlamda şahsa sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmasının onların menfaatine olduğuna, ayırt etme gücüne sahip küçüklerin ise, yasal temsilcilerinin rızası ile kendi işlemleriyle borç altına girebildiklerine, bu rızanın çocuk lehine bir kazandırmada bulunulması ve çocuğun şahsına sıkı sıkıya bağlı haklarını kullanmasında aranmayacağına (TMK m.16), çocuğun ana ve babasının rızası aramaksızın bir başkasının temsilcisi sıfatı ile hukuki işlem de yapabileceğine ancak “önemli bağışlarda bulunmak, kefil olmak ve vakıf kurmak” (TMK m.449) konusunda çocukların bu işlemleri yapmasına ne ebeveynleri izin verebileceğine ne de bu işlemleri onlar adına yapabileceklerine yukarıda değinmiştik.

Ana ve baba çocuk yararına yaptığı hukuki işlemlerde, sözleşmenin tarafı olup borçtan sorumludur. Örneğin çocuğunu özel bir kursa veya okula yazdıran ebeveyn, çocuğun özel eğitim masraflarını tek başına karşılamak zorundadır¹⁷². Yeter ki “Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde” hâkimden “çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar” sarf edebilmek için izin almamış olsunlar (TMK m.327). Üçüncü şahısların bu durumda dahi, çocukların mal varlığı üzerinde bir alacak haklarının doğmayacağı, borçtan sözleşmenin tarafı olan ebeveynin sorumlu olacağı kanaatindeyiz¹⁷³. Zira ebeveynin mahkemeden aldığı izin çocuk mallarının sarfı yönünde olup bu izin çocukları doğrudan sözleşmenin tarafı yapmaz. Çocukların zararına yapılacak sözleşmeler ise her durumda hükümsüzdür (TBK m.27). Öte yandan, “... ebeveynler yaptıkları hukuki işlemle ilgili yeterli donanımına sahip olmamalarına ya da ilgili işlemi maddi veya hukuki imkânsızlık sebebiyle yapamayacak durumda olmalarına rağmen bir şekilde yaparlarsa artık temsil yetkisinin sınırlarını aştıklarından yetkisiz temsilci olacaklardır”¹⁷⁴.

¹⁷² “Davacının, 4721 Sayılı Kanun’un 188. maddesine dayanılarak okula kayıt işlemini gerçekleştiren dava dışı eşle birlikte davalıya karşı müteselsilen sorumlu olduğu kabul edilemez...” Bkz. T.C. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu E. 2022/132 K. 2023/100 T. 22.2.2023 Kazancı veri tabanı.

¹⁷³ İvazlı bir üçüncü kişi yararına sözleşmede vadedenden lehtara karşı üstlendiği edime karşı olarak kazandığı alacak hakkını lehtardan talep edileceği kararlaştırılmış ise vaat ettirenin temsil iradesi olduğuna ve bunun için temsil yetkisinin bulunması gerektiğine, fakat karşı edimi yerine getirme borcunu vaat ettiren üstlenmişse ve lehtar yalnızca bir alacak hakkı kazanmışsa tam üçüncü kişi yararına sözleşmenin söz konusu olduğuna dair bkz. Ayşen Çilenti Konuralp, “Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme”, Oniki Levha 2020, s. 58.

¹⁷⁴ Bkz. Ayşe Ziyen, “Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili”, Oniki Levha Yayınları 2019.

Çocuk, hukuki işlem ehliyetinin olduğu hallerde sözleşmenin tarafı olarak bir borç altına girdiyse “*ana ve babanın çocuk malları üzerindeki haklarına bakılmaksızın kendi malvarlığı ile sorumludur*” (TMK m.343/2). Bu işlemlerde ana baba, çocuğa kanunen ne müteselsil borçlu ne de kefildir. Ana babanın üçüncü şahıslara karşı sorumluluğu doğmaz. Ancak çocuk ana babasının rızası ile aile adına hukuki işlemlere girmişse borçlu olan çocuk değil onun ana ve babasıdır (TMK m.344). Öte yandan çocuğu ana babaya veya ana baba lehine üçüncü kişiye borçlandıran hukuki işlemler, çocuğa atanmış kayyımın sözleşmede çocuğu temsil etmesine ve hâkimin işlemi onaylamasına bağlı (TMK m.345) aksi halde sözleşme hükümsüzdür ve çocuk aleyhine borç doğurmaz (TBK m.27).

Sınırlı ehliyetsizler grubuna giren, ayırt etme gücüne sahip küçükler “fiil ehliyetine sahip olduğu hususunda diğer tarafı yanılmış” dahi olsa yapılan işlem yasal temsilcisi izin vermediği sürece geçerli değilse de ayırt etme gücüne sahip küçük, karşı tarafa vermiş olduğu zararı kendi malvarlığından tazmin eder (TMK m.452/3)¹⁷⁵. Çocuğun bu anlamdaki haksız fiilinin ebeveynin ev başkanı sıfatıyla sorumluluğuna da yol açabileceği kanaatindeyiz.

3. Çocuklarının Sebepsiz Zenginleşmeleri Sebebiyle Ebeveyn Sorumluluğu

Sebepsiz zenginleşme fiili bir durum olup çocuğun fiil ehliyetine bağlı olarak doğmaz. Başka bir ifade ile fiil ehliyeti olmayan çocuk da sebepsiz zenginleşebilir. Ana ve baba çocuklarının kanuni temsilcisi olarak zenginleşmenin iadesi ile yükümlüdür. Örneğin; açılan soybağının reddi davasında ananın ve gerçekte baba olan kişinin çocuk sebebiyle yapılan masrafları kocaya iadesi gerekecektir¹⁷⁶. Aynı şekilde eğer açılan babalık davasında babalık olasılığının kuvvetli olmasından ötürü çocuk lehine geçici önlem niteliğinde nafaka bağlanmış olup sonrasında hükümde babalık sabit görülmemiş ise o zamana kadar ödenmiş olan nafaka da aynı şekilde sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayalı olarak iade edilecektir¹⁷⁷. Ayırt etme gücüne sahip çocuklar, hukuki işlem ehliyetlerini ebeveynlerinin rızası ile kullanabileceklerinden (TMK m.16) bu rızanın verilmemesi halinde almış olduklarını da sebepsiz zenginleşme hükümlerince iade etme yükümlülükleri doğacaktır (TMK m.452)¹⁷⁸.

Kural olarak “*sebepsiz zenginleşen, zenginleşmenin geri istenmesi sırasında elinden çıkmış olduğunu ispat ettiği kısmın dışında kalanı geri vermekle yükümlü*” (TBK m.79/1) ise de “*zenginleşen, zenginleşmeyi iyiniyetli olmaksızın elden*

¹⁷⁵ Bkz. Jale Akipek/Turgut Akıntürk/Derya Ateş, s. 334.

¹⁷⁶ Bkz. YHGK, 2019/4-85 E., 2019/314, K. 19.3.2019 T., Kazancı veri tabanı.

¹⁷⁷ Bkz. Ahmet M. Kılıçoğlu, s. 334-335.

¹⁷⁸ Bkz. Rona Serozan, “Kişiler Hukuku”, Yayına Hazırlayanlar B. İlkay Engin, Yeşim M. Atamer, Oniki Levha, 2022, s. 453.

çıkarmışsa veya elden çıkarırken ileride geri vermek zorunda kalabileceğini hesaba katması gerekiyorsa, zenginleşmenin tamamını geri vermekle yükümlüdür” (TBK m.79/2). Kısıtlının kıyasen küçüğün iade yükümlülüğünü düzenleyen TMK m.452’de de vesayet altındaki kişinin sadece kendi menfaatine harcanan veya geri isteme zamanında malvarlığında mevcut olan zenginleşme tutarıyla ya da iyiniyetli olmaksızın elden çıkarmış olduğu miktarla sorumlu olduğu düzenlenmiştir. Şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların kullanımında ayırt etme gücüne sahip küçüklerin sözleşmeye bizzat taraf olmaları halinde iyiniyeti aranacak olan bizzat küçüklerdir. Ebeveynlerinin çocuklarını temsilen taraf oldukları sözleşmelerde ise iyiniyet ebeveynlerde aranacak olup kötüniyetli olmalarının hukuki sonuçları çocuklarını da bağlayacaktır (TBK m.40)¹⁷⁹.

Öte yandan zenginleşen iyiniyetli ve kötüniyetli olmasına göre değişen koşullarda eşya için yaptığı birtakım masrafları eşyayı iade ettiği kişiden talep edebilecektir (TBK m.80). “*Sebepsiz zenginleşmeden doğan istem hakkı, hak sahibinin geri isteme hakkı olduğunu öğrendiği tarihten başlayarak iki yılın ve her hâlde zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten başlayarak on yılın geçmesiyle zamanaşımına uğrar*” (TBK m.82/1). İade yükümlülüğü olan çocuğun da ebeveyninin kötü niyetli tasarruflarından, talep edebileceği masrafları talep etmemesinden veya zamanaşımı defini ileri sürmemesi gibi davada yol açtığı usuli hatalardan doğan tüm zararlar sebebiyle ebeveynine rücu edebileceği kanaatindeyiz. Zira, ebeveynin açılan davada çocuğun çıkarları yönünde vekil yükümlülüğü ve sorumluluğu ile hareket etmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Ana baba olma kararı insanın hayatı boyunca verebileceği belki de en önemli karardır. Bir yandan dünyaya getirilen veya evlat edinilen çocuğa rol model olmanın sorumluluğunu taşımayı, öte yandan kendi hayatından ve özgürlüğünden hiç kimse için verilmeyen tavizleri vermeyi gerektirir. Oysa ki bu kararlar, soyu devam ettirme iç güdüsünün ya da ana baba olunan yaşların deneyimsizliği gereği çok da üzerinde düşünülmeden alınabilmektedir. Bazen çocuklar öncesinde alınmış bir karar olmaksızın da dünyaya gelirler. Ana baba olmak, kişiye toplumsal, ahlaki, kültürel, inançsal ve yasal birtakım roller ve sorumluluklar yükler. Bunların içinde belki de en son düşünülen ve hatta hiç düşünülmeyen ana baba olmakla kazanılacak hukuksal statü ve bu statünün kişiye yüklediği hukuksal sorumluluklardır.

¹⁷⁹ Temsilcinin bildiği ya da bilmesi gereken olgular, bilgide temsil yoluyla temsil olunana isnat edilmesine dair bkz. A. Hulki Cihan, “Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri”, Hacettepe HFD, 6(2) 2016, s. 173.

Ebeveyn olmak kişiyi sadece çocuğuna karşı değil çocuğu sebebi ile üçüncü kişilere karşı da sorumlu kılar. Çocuk ana rahmine düştüğü andan itibaren menfaatleri korunmaya başlanan müstakbel bir hak süjesidir. Medeni Kanunumuzda her ne kadar ceninin mal varlığı sair hükümlerle korunuyorsa da kişi varlığını koruyan özel hükümlere yer verilmemiştir. Bununla beraber sağ olarak dünyaya gelen kişinin cenin halindeyken maruz kaldığı zararlar sebebiyle Borçlar Kanunu genel hükümlerince korunmasına bir engel olmadığı ve hatta bu korumanın ana ve babaya karşı da olabileceği kanaatindeyiz.

Medeni Kanun'da çocuğun velayet altında olduğu süreç içerisinde kişi varlığının korunması ile ilgili ana ve babanın hak ve yükümlülükleri ve bunların ihlal edilmemesi için alınacak tedbirler ile son çare olarak velayetin kaldırılması düzenlenmiştir. Çocuğun mal varlığı da özel hükümlerle korunmuştur. Kanunda ebeveynin velayet yükümlülüğünü yerine getirilmemesinden doğan hukuki sorumluluğu, zarar çocuğun mal varlıklarına yönelik olmadığı sürece konu edilmemiştir. Oysa ki ana ve babanın velayet sorumluluğunu kötüye kullanması veya ihmali sadece cezai yaptırımlarla karşılık bulmamalı verilen zararın genel hükümlere dayanılarak tazmini yoluna da gidilmelidir. Bu sorumluluk küçüğe olduğu kadar üzerinde ana babanın bakım yükümlülüğü olan ergin çocuklara karşı da doğmalıdır.

Ebeveynlerin çocuğun zararlı eylemleri sebebi ile üçüncü şahıslara karşı haksız fiil sorumluluğu, "ev başkanı sıfatını" taşıdığı sürece doğacaktır. Ebeveynin çocuğa velayeten yaptığı hukuki işlemler ve çocuğun sebepsiz zenginleşmesi sebebiyle de onun "yasal temsilcisi" sıfatıyla üçüncü şahıslara karşı yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri vardır.

Çocukların sağlıklı ortamlarda hak ettikleri imkân ve özen ile yetiştirilmeleri önemlidir. Bununla birlikte çocuğun kendisine ve çevresine verebileceği zararlar sadece anne babasının ona sunup sunmadıklarından değil çocuğun kendi doğasından da kaynaklanabilir. Nitekim aynı evin içinde eşit koşullar altında büyümüş ikiz kardeşler arasında bile mizaç farklılıkları ortaya çıkabilmektedir. Ana babaların eğitim durumları, ekonomik, sosyal veya fiziksel güçleri mizaçlarına göre her çocuğun yönlendirilmesine yeterli olmayabilir. Bu sebeplerle çocuk rehabilitasyon merkezlerinin genişletilmesi ve bunlara parasız erişimin sağlanması ana babaların üzerindeki yükleri hafifletebilecek ve toplum refahına hizmet edecektir.

KAYNAKÇA

Makaleler

- AĞAOĞLU, Cahit, “Karşılaştırmalı Hukukta Sınraşan Taşıyıcı Annelik ile Taşıyıcı An-neden Doğan Çocukların Yasal Anne-Babalığının Kazanılma Sorunu” Public and Pri-vate International Law Bulletin, 2020, 40.1.
- AĞIR, Hasan Burak/AKBAY, Cuma, “Tüketicilerin Fast Food Tüketim Sıklığını Etkile-yen Faktörlerin Analizi”, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 2021, 18.3: 436-445.
- AKYÜZ, Emine, “Medeni Kanun’a Göre Çocuğun Ana-Babasına Karşı Korunması” Sos-yal Politika Çalışmaları Dergisi, 1991, 2.2.
- ALBAYRAK, Süleyman, “Çocuğun Serbest Malları” Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, 26.2: 443-471.
- ALMIŞ, Behice Han/GÜMÜŞTAŞ/Funda, KÜTÜK/Emel Koyuncu, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kadın ve Çocukların Ruh Sağlığına Etkileri”, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2020, 12.2: 232-242.
- APAYDIN, Eylem, “Ortak Hayata Son Verilmesi Sonrası Ortak Velâyet Hususunda Yasal Düzenleme Gereği”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, 9.1: 445-476.
- ASLAN, Kemale Leyla / GÜLER, Ahmet Alper, “Vekilin Özen Yükümlülüğü ve Basiretli Vekil Kavramı” Hukuk Fakültesi Dergisi Yıl 6 Sayı 1- Haziran 2020 (51-72).
- ATASAY, Begüm/ARSAN, Saadet, “Anne ve Yenidoğan Hakları Barselona Deklarasyo-nu”, Sted, 2001, 10.12: 457-459.
- ATATANIR, Hicran, “Türkiye’de Çocukların Eğitim Hakkı”, Disiplinlerarası Çocuk Hak-ları Araştırmaları Dergisi, 2023, 3.5: 50-63.
- ATEŞ, Derya, “İsviçre Hukukundaki Gelişmeler Işığında Ana Babanın Ergin Çocuğun Bakım ve Eğitim Giderlerini Karşılama Yükümlülüğü”, TAAD, Yıl: 12, Sayı: 47 (Tem-muz 2021).
- AVCI, Kerem/AKMAN, Berrin, “Küçük Çocukların Ev Aritmetik Ortamlarının İncelen-mesi”, Yaşadıkça Eğitim, 2024, 38.1: 199-216.
- AVCI, Neslihan/AKAR GENÇER, Arzu, “Ebeveynlerin Gözünden Çocuğun Kendi Yaşa-mına Katılma Hakkı”, Journal of International Social Research, 2017, 10.53.
- AYDOĞAN, Yasemin, “Ev Ortamının Çocuğun Gelişimine Göre Düzenlenmesi”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2006, 10.10.
- AYDOS, Oğuz Sadık, “Yeni Medeni Kanun’a Göre Evlat Edinme”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2000, 4.2.
- BAHADIR, Zeynep, “BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Çerçevesinde Medenî Usul Hukuku Bakımından Çocuğun Katılım Hakkı”, Adalet Dergisi, Yıl 2023, Sayı: 70, 213- 254, 19.04.2023.
- BAYGIN, Cem/DOĞAN, Murat, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9.1-2: 379-427.

- BEAL, Ron, "Can I Sue Mommy-an Analysis of a Woman's Tort Liability for Prenatal Injuries to Her Child Born Alive", San Diego L. Rev., 1983, 21: 325.
- BERKİ, Şakir, "Türk Medeni Kanunu'nda Rüşd", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1966, 22.1: 239-260.
- BİLGİÇ, Didem Erten/ÇİFTÇİ, Süphan Kaan, "Türkiye Kentleşmesinin Sonucu Olan Toplu Konutlarda Çocuk Odası Tasarımı ve İşlevsellik", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 2020, 7.7: 25-42.
- BORAN, Perran/GÖKÇAY, Gülbin/DEVECİOĞLU, Esra/EREN, Tijen, "Çocuk Gelinler" Marmara Medical Journal, 2013, 26(2), 58-62.
- BOWDEN, Catherine E, "Is the Unequal Treatment of Maternal and Paternal Liability Under the Congenital Disabilities (Civil Liability) Act 1976 Justified?", Medical Law Review, 2022, 30.3: 457-478.
- BÜYÜKTANIR, Burcu Gülseren Özcan, "Ceninin Bedensel Bütünlüğünün İhlalinde Maddi Zararının Tazmini", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, 9.1: 275-302.
- CAVANAUGH, Karen/POLLACK, Daniel, "Liability Protections for Foster Parents", Kan. JL & Pub. Pol'y, 1996, 6: 78.
- CİHAN, A. Hulki, "Temsilci Bakımından İrade Sakatlıklarının Özellikleri", Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, 6.2: 169-180.
- COHEN, I. Glenn, "Intentional Diminishment, The Non-Identity Problem, And Legal Liability", Hastings LJ, 2008, 60: 347.
- ÇELEBİ, Özge, "Kadının Evlilik Birliği Dışında Doğan Çocuğuna Soyadını Verme Hakkı'nın Bireysel Başvuru Işığında Değerlendirilmesi", Journal of Sustainable Equity and Social Research, 2025, 2.1: 69-81.
- ÇELİK, Yeşim, "Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı", Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2017, 32: 391-410.
- ÇEVİK, Seda Öktem, "Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22.3: 2105-2130.
- ÇINAR, Ömer, "Ana ve Babanın Çocuk Mallarını Kullanma Hakkı", Journal of Istanbul University Law Faculty, 2013, 71.1: 1355-1363.
- ÇİFTÇİ, Elif Gökçearslan, "İnsan Davranışı ve Sosyal Çevre I. Çocukluk Tarihi", Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- DAĞ, Enes, "Philippa Foot'un Çifte Etki Doktrini ve 'Tramvay Problemi': Uygulamalı Etik Açısından 'Ahlaki İkilimler' ve Failin Karar Verme Sorunu", Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 60: 243-257.
- DEĞİRMENCİOĞLU, Burcu, "Uluslararası İnsan Hakları Metinleri Işığında Çocukların Yeterli Gıdaya Erişim Hakkı", Ankara Barosu Dergisi, 2024, 82.1: 41-79.

- DEMİR, Remzi, “Türk Medeni Kanunu’na Göre Çocuğun Kişiliğinin Korunması”, Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, 9.2: 271-303.
- DEMİRSOY, Nilüfer, “Osmanlıdan Günümüze Babanın Fetüs Üzerindeki Hakkının Değerlendirilmesi”, Jinekoloji-Obstetrik ve Neonatoloji Tıp Dergisi, 2018, 15.2: 80-86.
- DÖNMEZ, Burcu, “TCK’da Çocuk Düşürtme Suçu Mukayeseli Hukuk ve AİHM’nin Bakış Açısıyla Ceninin Yaşama Hakkının Sınırlandırılması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 9, Sayı 2, 2007.
- DÜZGÜN, Şükrü, “Eğitim Sürecinde Ana-Babaların Çocuklarına Olan Etkileri” Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006, 8.2: 225-238.
- EKŞİ, Behice, “Evliliğe Hazırlık Aşamasındaki Karı-Koca Adaylarının Evlilik ve Anne-Baba Olma Üzerine Düşünceleri”, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2005, 8.8.
- ERKAN, Vehbi Umut, “6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Vekâlet Sözleşmesinde Vekâlet Verenin Ücret Ödeme Borcu Dışındaki Diğer Borçları”, AÜHFD, 62 (2) 2013: 441-472.
- ERLÜLE, Fulya, “Çocuk ile Kişisel İlişki Kurulması” MÜHF- HAD, C 16. S. 1-2.
- ERNEST III, George Davis, “Joint Custody and Parents’ Liability Under Civil Code Article 2318”, La. L. Rev., 1983, 44: 1791.
- EROL, Yasemin, “Yapay Dölllenme Yöntemleri ve Taşiyıcı Annelik”, Yetkin Yayınları, 2012.
- ERTAŞ, Şeref, “Yeni Medeni Kanunumuzda Velinin Çocuk Malları Üzerindeki Tasarruf Yetkisi”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007, 9: 391-398.
- FENTIMAN, Linda C., “Are Mothers Hazardous to Their Children’s Health: Law, Culture, and the Framing of Risk”, Va. J. Soc. Pol’y & L., 2014, 21: 295.
- FİDAN, Özlem Sarı, “Karşılaştırmalı Hukuk Perspektifinden Babalık Karinesi”, Adalet Dergisi, 70: 121-143.
- GARDIANOS, Vanessa, “Adolescent Suicide: A Call for Parental Liability”, John’s J. Legal Comment., 2009, 24: 201.
- GİRGİN, Ömer Ali/GÖNAL, Seray, “Çocuğun Kişisel Verilerinin Sosyal Medyada Ebeveyn Tarafından Paylaşılmasının Hukuki Sonuçları”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2020, 44: 99-128.
- GÜÇLÜ, Sevinç, “Çocukluk ve Çocukluğun Sosyolojisi Bağlamında Çocuk Hakları”, Sosyoloji Dergisi, 2016, İzel: 1-22.
- GÜLTEKİN, Esra, “Çocuğun Kişilik Hakkının Ana-Baba Tarafından Sosyal Medya Aracılığıyla İhlalinin Hukuki Görünümü”, Çocuk ve Medeniyet, 2018, 3.5: 103-143.
- GÜRER, Hülya Atlan, “Ayırt Etme Gücüne Sahip Küçüğün Kusura Dayanan Haksız Fiil Sorumluluğuna Özgü Bazı Değerlendirmeler”, İstanbul Hukuk Mecmuası, 2024, 82.1: 77-103.
- GÜVENÇ, Selvi Nazlı, “Boşanmada Ortak (Birlikte) Velâyetin Uygulanabilirliği”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2023, 6.2: 600-612.

- HAMILTON, Reid H, "Defining the Parent's Duty after Rejection of Parent-Child Immunity: Parental Liability for Emotional Injury to Abandoned Children", 33 Vand. L. Rev. 1980, 775.
- HENNING, Kristin, "It Takes a Lawyer to Raise A Child: Allocating Responsibilities Among Parents, Children, And Lawyers in Delinquency Cases", Nev. LJ, 2005, 6: 836.
- İLTAŞ, Yiğit, "Taşiyıcı Annelikte Küretaj Hakkı", Ethics, 1995, 21.6: 345-349.
- İYİLİKLİ, Ahmet Cahit/ERSÖZ, Ergin Oğuz, "Kısıtlıya Ana veya Babanın Veli Atanmasının Hukuki Sonuçları", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2018, 11: 169-215.
- KARADOĞAN, Umut C., "Çocuk ve Çocukluk Kavramının Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi", Çocuk ve Medeniyet, 2019, 4.7: 195-226.
- KARASAÇ, Eda Gülsüm, "Ceninin Yaşama Hakkı", Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, 71.3: 1051-1097.
- KARTAL Dilşah Buşra, "Yargıtay Kararları Işığında Mirasçılıktan Çıkarmanın Geçerlilik Şartları", Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, s. 605-636.
- KELEŞ, Dilek, "Nafaka Veren Erkeklerin 'Nafaka Mağduru' Söylemine 'Yoksulluğun Kadınlaşması Olgusu Üzerinden Bakmak" Mülkiye Dergisi, 47(6).
- KESKİN, Dilşad, "Küçük Yaşta Evlenmenin Müeyyidesi", Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, 15.4: 65-83.
- KESKİN, Dilşad, "Doğum Öncesi Gerçekleşen Zarar Verici Fiil Sebebiyle Tazminat: Ceninin Tazminat Talebi" Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, 17.2: 743-774.
- KESKİN, Dilşad, "Ergin Kısıtlı Üzerindeki Velayet Hakkı (Uzatılmış Velayet)", ERÜHFD, C. IX, S. 2, (2014), s. 27-60.
- KILIÇOĞLU, Evren, "Gizli Babalık Testlerinin Soybağının Reddi Davasına Etkileri ve Bu Bağlamda Alman Hukukunda "Hukuki Babanın Biyolojik Babalığının Açıklığa Kavuşturulması Talebinin Tanınması-Yargılama Hukuku Perspektifinden Bir Bakış", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2010, 16.3-4: 279-307.
- KIZIROĞLU, Serap Keskin, "Türk Ceza Hukukunda Çocuk Düşürtme, Düşürme ve Kısırlaştırma Suçları", Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, 19.2: 165-190.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka "Children, Parents, Parental Responsibility and the Civil Liability of Other People", The Lawyer Quarterly, 2019, 9.2.
- KULAKSIZOĞLU, Adnan/AYDIN, Oktay/BILGIN, Hülya, "Çocuklar İçin Uygun Yaşama Ortamları", Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 1996, 8.8: 135-143.
- KURT, Leyla Müjde, "Ceninin Malvarlığı Hakları", İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, 2.1: 177-209.

- LETTUNICH, Martin N., “Does Parental Liability for Legal Fees Infringe Upon a Juvenile’s Constitutional Rights”, Santa Clara Lawyer, 1969, 10: 347.
- MARAŞLI, Müge / SÜHENDAN, Er / YILMAZTÜRK, Nergis Hazal / ÇOK, Figen “Parents’ Shares on Social Networking Sites About their Children: Sharenting”, Anthropologist, 24(2): 399-406 (2016).
- MARVIN, Charles A., “Discerning the Parent’s Liability for the Harm Inflicted by a Nondiscerning Child”, La. L. Rev., 1983, 44: 1213.
- MUKBA, Gamze/AKGÜN, Gülşah Ezgican/YAYLA, Ahmet, “Aile Aidiyetine Çok Yönlü Bakış”, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2023, 60: 29-43.
- ÖZBAY, İbrahim/NAR, Şerife Aksan, “Son Yasal Değişiklikler Çerçevesinde Tanımının İptali Davası ve Bu Davada Uygulanacak Usul”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2010, 14.3-4: 187-226.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa, “Türk ve İsviçre Medenî Hukukunda Ad Üzerindeki Hak ve Korunması”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008, 57.3: 561-598.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa, “Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması”, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2013, 17.3: 81-106.
- ÖZLÜK, Betül, “Mülkiyet ve Zilyetlik Üzerine Düşünceler”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, 27.1: 139-166.
- PANKO, Linda J., “Legal Backlash: The Expanding Liability of Women Who Fail to Protect Their Children From Their Male Partner’s Abuse”, Hastings Women’s LJ, 1995, 6: 67.
- PINAR, Şeyma/DOĞAN, Aysel Kökcü, “Yeni Çocuk Sahibi Olmuş Ebeveynlerin Anne Baba Rolüne Hazır Olma Durumu ile Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması”, Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi, 2020, 29.4: 255-266.
- RODOSLU, Emine Koçano, “Ev Başkanının Sorumluluğu”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2014, 63.4: 879-900.
- RODOSLU, Emine Koçano, “Çocuğun Soyadına İlişkin Güncel Hukukî Tartışmalar ve Yargı Uygulaması”, ISPEC 5th International Conference on Social Sciences & Humanities, November 13-15, 2020.
- SAĞLAM, Mehmet/ULUTAŞ, Ayşegül/ÇALIŞKAN, Zekeriya, “Bebeklik Döneminde Çocuk Hakları”, Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal, 2015.
- SAKMAN, Ezgi, “Gönüllü Çocuksuzluk: Çocuk Sahibi Olmama Kararının Altında Yatan Faktörler ve Karşılaşılan Tepkiler Hakkında Bir Derleme”, Psikoloji Çalışmaları, 2021, 41.1: 83-109.
- SAYAR, Tansu / ÖZTÜRK, Yasemin Kılıç, “Türkiye’de Uygulanan Kürtajda Eşin Rızasını Alma Zorunluluğu ve Amerikan Yargısından Bir Örnek: Planned Parenthood of Southeastern Pennsylvania V. Casey Kararı”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt: 20, Sayı: 1, 2018.

- SERT, Selin, “Mirasçılıktan Çıkarmanın Nafaka Yükümlülüğüne Etkisi”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2014, 5.16.
- SMITH, George P., “Fetal Abuse. Culpable Behavior by Pregnant Women or Parental Immunity”, JL & Health, 1988, 3: 223.
- SMOLENSKY, Kirsten Rabe, “Creating Children With Disabilities: Parental Tort Liability for Preimplantation Genetic Interventions”, Hastings LJ, 2008, 60: 299.
- ŞENTÜRK, Ekin, “Türk Hukukunda Babalık Davası ve Babalık Hükümünün Sonuçları”, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 27.2: 351-391.
- TACİR, Hamide, “Yaşama Hakkı Kapsamında Yaşamın Başlangıcı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 2013, 19.2: 1301-1320.
- TANER, Yasemin/GÖKLER, Bahar, “Çocuk İstismarı ve İhmali: Psikiyatrik Yönleri”, Acta Medica, 2004, 35.2: 82-86.
- TARMAN, Zeynep Derya/ÖNAY, Işık, “Milletlerarası Evlât Edinme Hukukunda Kamu Düzeni Engeli”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2011, 60.2: 331-366.
- TAŞTEKİN, Sinem, “Vekilin Vekalet Sözleşmesinden Kaynaklanan Özen Borcu”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 6 (2), Güz 2019.
- TURGUT, Cemile/IŞIK, Göksu, “Türk Medeni Kanunu ve İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Kapsamında Taşıyıcı Annelik”, Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, 4.7: 221-240.
- TURGUT, Cemile, “Türk Medeni Kanunu, Çocuk Hakları Sözleşmesi ve AİHM Kararları Işığında Velayet Altındaki Çocuğun Eğitim Hakkı” Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 12, Sayı: 133, Eylül 2017, 23-31.
- UĞUR, Zeynep B, “Çocuk Sahibi Olmak İnsanları Mutlu Ediyor Mu? Türkiye’den Bulgular”, Nüfusbilim Dergisi, 2018, 40: 83-104.
- UMUT, Erkan Vehbi/İPEK, Yücer, “Ayırt Etme Gücü”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Türkiye’ye Armağan Projesi, 2011, 60.3: 485-522.
- UNGAR, Michael, “Overprotective Parenting: Helping Parents Provide Children the Right Amount of Risk and Responsibility”, The American Journal of Family Therapy, 2009, 37.3: 258-271.
- VERWEIJ-HOOGENDIJK, J. H. G., “Liability of Parents Due to Actions Which Endanger Their Children”, European Review of Private Law, 2021, 29.3.
- WEBER, Janelle A., “Don’t Drink, Don’t Smoke, Don’t Download: Parents’ Liability for Their Children’s File Sharing”, Fla. L. Rev., 2005, 57: 1163.
- ZORLU, Süleyman/ZORLU, Süheyla, “Çocuklar İçin Sevgi Hakkı Mukayeseli Bir İnceleme”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, 21(2), 1851-1873.

Kitaplar

- AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ, Derya. Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku. Beta, 2024.
- AKİPEK, Jale/ AKINTÜRK, Turgut/ ATEŞ, Derya. Kişiler Hukuku. Beta, 2024.
- ANTALYA, O. Gökhan. Miras Hukuku, Vedit Kitapçılık, 2009.

- AYDOĞDU, Murat. Evlat Edinme, Adalet, 2010.
- BAYGIN, Cem. Soybağı Hukuku. Oniki Levha, 2010.
- CANER, Ayşenur Şahin. Medeni Hukuk I, Editörler Metin İkizler, Özlem Tüzüner, Adalet, 2024.
- CEYLAN, Selda Güneş. Roma Hukukundan Günümüze Velayet-Vesayet Hukuku. Yetkin Yayınları, 2004.
- COŞKUN, Nazlı Hilal. Velayete Hâkim Olan İlkelerin Ortak Velayete Uygulanması. Aristo, 2023.
- ÇETİNER, Selma Baktır. Velayet Hukuku. Yetkin Yayınları, 2000.
- DEDE, İsmail. Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini. Oniki Levha Yayınları, 2019.
- DOĞRAMACI, Hayriye Şen. Medeni Hukuk-I, Editörler: Metin İkizler/Özlem Tüzüner, Adalet 2024.
- DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper. Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku, Filiz Kitapevi, 2024.
- ERDEM, Mehmet / BAŞAK, Aşlı Makaracı. Aile Hukuku. Seçkin, 2024.
- EREN, Fikret “Borçlar Hukuku Genel Hükümler”, Legem, 2024.
- EROL, Yasemin. Yapay Dölllenme Yöntemleri ve Taşiyıcı Annelik. Yetkin Yayınları, 2012.
- HATEMİ, Hüseyin. Aile Hukuku, Oniki Levha Yayınları, 2023.
- HELVACI, Serap. Gerçek Kişiler. Legal Yayınları, 2023.
- İNAN, Ali Naim / ERTAŞ, Şeref / ALBAŞ, Hakan. Miras Hukuku, İleri Yayınları, 2012.
- KONURALP, Ayşen Çilenti. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme. Oniki Levha Yayınları, 2020.
- KILIÇOĞLU, Ahmet M. Aile Hukuku, Turhan, 2024.
- KUTOĞLU, Tuba. Üvey Ailede Hukuki İlişkiler. Seçkin Yayınları, 2018.
- OĞUZMAN, M. Kemal / SELİÇİ, Özer / ÖZDEMİR, Saibe Oktay. Kişiler Hukuku, Filiz Kitapevi, 2024.
- ÖZDEMİR, Hayrunnisa. Aile Hukuku. Editörler Şebnem Akipek Öcal /Hayrunnisa Özdemir. Seçkin, 2024.
- ÖZTAN, Bilge. Kişiler Hukuku. Yetkin Yayınları, 2021.
- ÖZTAN, Bilge. Aile Hukuku. Turhan Kitapevi, 2004.
- ÖZTAN, Bilge. Miras Hukuku, Yetkin Yayınları, 2023.
- TEZCAN, Durmuş / ERDEM, Mustafa Ruhan / ÖNÖK, R. Murat. Pratik ve Teorik Ceza Özel Hukuku”. Seçkin, 2024.
- SEROZAN, Rona. Kişiler Hukuku, Yayına Hazırlayanlar B. İlkay Engin, Yeşim M. Atamer, Oniki Levha 2022.
- SEROZAN, Rona. Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2005.
- ŞENOL, Hatice Kübra Ercoşkun. Aile Hukuku, Editörler: Şebnem Akipek Öcal/Hayrunnisa Özdemir, Seçkin, 2024.

YILMAZ, Süleyman. Aile Hukuku, Yetkin Yayınları, 2023.

YÜKSEL, Serra Reyhani. Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları. Legal Yayınları, 2020.

ZİYAN, Ayşe. Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili. Oniki Levha Yayınları, 2019.

Elektronik Kaynaklar

www.resmigazete.gov.tr.

<https://sozluk.gov.tr>.

Kazancı veri tabanı.

Corpus veri tabanı.

Gazete haberleri (Independant Türkçe).

Anadolu Ajansı.

<https://endviolenceagainstchildrenconference.org/>.